(11)

فتاوی دارالعلوم دیوبند

پښتو

مکمل او مدلل

له افاداتو

حضرت مفتی عزیز الرحمن عثمانی صاحب

تر هدایت لاندی

حکیم الاسلام حضرت مولانا محمد طیب صاحب

ترتیب

مولانا محمد ظفیر الدین صاحب

تخریج او نوی زباړونه

مولانا محمد یامین صاحب

خپرونکی

محمد ساجد

مکتبہ رشیدیہ

سرکی روډ کوئټه

بسم الله الرحمن الرحيم

دموجوده وخت په دار الافتآء کې دمروجه نسخو مطابق، دنوی تخریج سره اعلٰی کمپوټری چاپ

فتاوٰی دار العلوم دیوبند

مدلل و مکمل

په آسانه او روانه کندهاری پښتو

یوولسم جلد ⓫

ثبوت النَّسب ، الحضانة ، النفقة

تالیف: مفتی اعظم عارف بالله حضرت مولانا مفتی عزیز الرحمٰن صاحب عثمانی رحمه الله
((ددار العلوم دیوبند اول مفتی))

په لار ښوونه د: حکیم الاسلام حضرت مولانا قاری محمدطیّب صاحب رحمه الله (مهتمم دارالعلوم دیوبند)

مرتب: مولانا محمد ظفیر الدین صاحب، رفیقِ شعبهٔ ترتیبِ فتاوٰی دار العلوم دیوبند

اضافه تخریج جدید: مولانا مفتی محمد صالح، رفیقِ دارالافتآء جامعة اسلامیه، بنوری ټاؤن کراچی

ژباړه ، تعلیق او تحقیق: مولانا الحافظ محمّد أحمد الحقاني الأفغاني، فاضلِ حقانیه، پشاور

زیرِ نګراني: شیخ الحدیث حضرت مولانا الشیخ عبد القادر النهر کاریزي (دامت برکاتهم العالیة)

مکتبهٔ حبیبیه

کاسي روډ، کوئټه ☎ : 0812662448

al-ilmcorp@hotmail.com

لومړی چاپ

۱۴۲۹ شعبان \ اګست 2008

Maktabah Habibiyah	مکتبه حبیبیه
Publishing Organization	**خپروندویه ټولنه**

Arg Bazar, Kandahar, Afghanistan. Mob : 0799447413 : ارګ بازار کندهار ، افغانستان ، ګرځنده تلیفون

Kasi Road, Quetta, Pakistan . Phone : 0812662448 : کاسي روډ ، نزد مسجد نور ، کوئټه ، تلیفون شمیره

AL-ILM Computers, Quetta. Mob: 03218016371 :العلم کمپیوټرز، کوئټه پاکستان، ګرځنده تلیفون شمیره

دفتاوي دار العلوم ديوبند مدلّل او مكمل (پښتو) دمضامينو فهرست، جلد ⓫

دیوولسمی حصې فهرست ختم سو

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العلمين والصلوة والسلام على سيد المرسلين وعلى آله وصحبه اجمعين.

دالله تعالى چه پردى هرڅومره قدر شكر اداء كړل سى نوكم دى چه ده په خپل فضل او كرم سره ما غوندى بى قدره انسان دفتاوى دار العلوم ديوبند ترتيب اوتزئين او دتحشيى په خدمت باندى لګولى دى، اوپه دى خدمت كى يې په كاميابۍ سره په هم كنار كولو سره حوصله افزائى يې هم عطا كړه، كنې داهل علم څخه پټه نه ده چه دا كار څومره محنت طلبى، مشكل او سكون او اطمينان غواړى ولى چه دخورو ورو سوو زرګونو مسائلو څخه پركتاب او باب بلكه پرفصل فقهى ترتيب، دهر عربى عبارت حواله په كومو مسئلو كى چى مفتى علام حواله نه ده درج كړى، ددى دپاره دباضابطه حوالجاتو پلټنه او كوشش او پرټولو حواشيو باندى اندراج څه اسان كار نه دى.

حضرت مولانا اكبر ابادى مدظله العالى يو وخت فرمايلى وه چه دلته زموږ په يونيورستى كى ديو چا معمر قديم پخوانى كتاب څوك ايډټ (Edit) يعنى سمون او تصحيح كوى نو تردرو كالو پورى يونيورستى ګران قدره وظيفه وركوى او بيا ددى په تيارئ او په منظورى باندى دهغه په دوكتراه (پى، ايچ، ډى) ډګرئ سره اكرام كوى، يو استاد مستقل محنت وكړى دده دراهنمايى فريضه هم اداء كوى، او تا دحضرت مفتى صاحب پر (۳۶) شپږ ديرش كاله دور افتاء باندى كافى محنت وكى او ددار العلوم غوندى دمركزى دار الافتاء خواره واره سوى فتاوى دي مرتب كړه، او حاشيه او حواله جات دى درج كړه ددى څو جلده دي شائع كړه مقبول عام سوه، مګر ستاسو دعلماؤ په نظر كى داسى معلوميږى چه ګواكي هيڅ كار نه دى سوى، او ديوې دخير دكلمى دويلو دپاره هم تيار نه دى حالانكه دا لوى عظيم الشان تحقيقى كار سرته رسيږى، په مستقبل كى دا علمى او فقهى ذخيره دامت دپاره به ډيره په كار راتلونكى ثابته سى، خو په دغه وخت كى ما داسي ګڼلي وه چه مولانا زما دحوصله افزائى دپاره دا كلمات فرمائى، مګر اوس كله چه ګورمه چه ددى يو يو جلد څو ځله چاپ كيږى نو داسى اندازه كيږى چه دمولانا صاحب اندازه ډيره صحيح وه انشاء الله څنګه چه مخ ته ځو، دفتاوى دار العلوم ديوبند مدلل او مكمل قدر او قيمت به هم زياتيږى اوپر مخ به ځى، او دمسلمانانو كورونه به انشاء الله ددې څخه خالي نه وى.

څه شك نسته چي دا ټول دفضلِ رَبِّیْ څخه وروسته دجامعه اسلاميه دار العلوم ديوبند اوددى داكابرو اوداسلافو دخدمتونو اوداخلاص ميوه ده، او دعارف بالله حضرت مفتى

صاحب قدس سره دروحانياتو داثراتو خوندوره نتيجه ده.
نن کله چه ددی یوولسم جلد مکمل سو، او چاپ کولو ته ځي دفتاوی دمرتب زړه او دده ژبه دحمد اوشکر څخه درب ډکه او تازه ده او دده تندی دمالك حقيقي په وړاندي سجده کونکی دی او دده دهر بُنِ مو څخه آواز راځی.
اله العلمين ﷻ دي ديو بيقدره ظلوم او جهول دی حقير محنت ته په شرف دقبوليت سره اکرام وکړی او ددارینو دنعمتونو څخه دي دمرتب ظاهر او باطن مالا مال کړی او ددی سره دي ددارالعلوم فيض تر قيامته باقي وساتي، ځکه چه کائناتِ انساني ددی څخه مستفيض کيږی اودا ځانګو دعلم او دعمل ددښمنانو، مخالفينو او دبد باطنو دشرونو اود فتنو څخه مامون او محفوظ وفرمايی، رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا اِنَّكَ اَنْتَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ.

په دې جلد کي دکتاب الطلاق اخری دري بابه دی چه په لسم جلد کي دراتللو څخه پاته سوی وه: ۱- ثبوت النسب ۲- حضانت ۳- نفقه، دا جلد پردی دريو بابونو باندي ختمول مناسب معلوم سوه اوس ددی څخه په مخ ته جلدونو کي چه کم مسائل راځی ددی تعداد به نسبتًا ډير کم وی، ددی وجه چه په عام طور باندي دلمونځ، روژه، حج او زکوة څخه وروسته عوامو ته دنکاح او طلاقو سره دمتعلق احکامو او مسائلو سره تعلق راځي، او ددی په اړوند هغوی دمفتيانو حضراتو څخه سوالونه کوی ددې څخه دعلاوه مسائلو صرف دخاص طبقی خلګو ته ضرورت پيښيږی او دوی ددی متعلق کله کله استفسار کوی، ددی وجه ددی مسائلو تعداد کم دی، ان شآء الله په دولسم جلد کي به دکتاب الايمان څخه واخله ترکتاب الوقف پوري مسائل راځی چه پرهغه کار شروع سوی دی، اُميد دی چه ددی سلسلې به ډير ژر تکميل وسي، دعاء ده چه الله تعالي ما بقی کار هم په ښايست او ښه ډول سوه پوره کړی.
په اخر کي دسرپرست حکيم الاسلام حضرت مولانا قاری محمد طيب صاحب مدظله، محترم اراکين دشوري زِيْدَ مَجْدُهُمْ او دخپلو استاذانو دامت فيوضاتهم په خدمات عاليه کي هديه دامتنان او تشکر پيش کول خپل فرض ګنم چه ددوی دتعليم او تربيت، حوصله افزائيو او ددعاګانو په برکت سره دا خاکسار ددی خدمتِ ګرامي لائق سو، رب العالمين دی ددی ټولو بزرګانو سايې دعاطفت تر ډيره پوري زموږ پرسرونو قائمي ولری، آمين يا رب العالمين.

ددعا غوښتونکی: مُحمَّد ظَفِيْرُ الدِّين غفر له

دفتاوی دار العلوم دیوبند ترتیب کوونکی، ۱۲۷ ذي القعدة ۱ کال ۱٤۰۰ هـ ق

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

الحمد لله رب العلمين والصلوة والسلام على سيدالمرسلين وعلى آله وصحبه اجمعين.

شپاړسم باب : باب ثبوت النسب

دنسب سره متعلق احكام او مسائل

دمنكوحي غير مطلقي دبل سړي سره نكاح اوددي اولاد: **سوال**: (۱۱۴۷) يوه ښځه چه دهغي خاوند ژوندى دى، دخپل كور څخه ووتله اوپه بل ځاى كي كښينستله، او اولني خاوند طلاق نه دى وركړى، او هغي دويمه نكاح كړيده نو هغه اولاد چه ددويم خاوند څخه سويدى هغه حلال دى اوكه حرام؟ او ددى اولاد دنورو نسلونو سره رشته جائز ده اوكه ناجائز؟

جواب: ددى غير مطلقي ښځي نكاح ددويم خاوند سره ناجائز او باطله ده او هغه اولاد چه ددويم خاوند څخه دى نو هغه به شرعا اولني خاوند ته منسوب كيږي لقوله ﷺ : الولد للفراش وللعاهر الحجر (۱) اوكله چه ددي اولاد نسب داولني خاوند څخه ثابت دى نو ددى سره رشته كول جائز دى. (وهذا اذا لم يعلم بان لها زوجاً غيره فكيف اذا ظهر زوج غيره فلا شك فى عدم ثبوته من الثانى شامى باب ثبوت النسب (۲) و كذا لا عدة لو تزوج امرأة الغير عالما بذلك (۳) الخ عن العدة، محمد انور عفا الله عنه). فقط

چه سړى دلسو كالو څخه بل ځاى وو او دلته يى بچي وسو نو حلالي به وى اوكه حرامي؟

سوال: (۱۱۴۸) څه فرمايى علماء دين متين، او مفتيان دشرع متين په دي باره كي چه مولانا مولوى اشرف علي تهانوى صاحب سلمه په خپل كتاب بهشتي زيور څلورمه حصه ص(**۵۷**) كي دا مسئله ليكلي ده چه سړى مسافر دى او څه موده كيږى چه كورته نه دى تللي، او دلته يى په كوركي هلك پيداسو نو دا ماشوم بيا هم حرامي نه دي او ددي سړى دى، فرضًا زيد دلسو او ددولسو كالو راهيسي په مسافرى كي دى او دده بچى پيدا سو، چه په دي مينځ كي هغه ديوه منټ دپاره هم كور ته رانغي نو دى هلك ته په څه وجه سره حرامي نه سي ويل كيدى او دى به حرامي نه وى ځكه چه كه چيري دا خيال وكړى، چه ممكنه ده چه سړى دى په تنهايى كي خپلي ښځي ته راغلى وى اوچا ته دى څه علم نه

---

(۱) مشكوة باب اللعان فصل اول. ظفير

(۲) ردالمحتار باب ثبوت النسب ج۲ ص۸۲۸ ط. س ج۳ ص۵۵۲. ظفير

(۳) اما نكاح منكوحة الغير ومعتدته فالدخول فيه لا يوجب العدة ان علم انها للغير لانه لم يقل احد بجوازه فلم ينعقد اصلا (رد المحتار باب المهر ج۲ ص۴۸۳. ط. س. ج۳ ص۱۳۲). ظفير

وی نوپه مسئله مذکوره کي هو داخبره هم نه ده څکه چه صفا ظاهره ده چه کلونه تیر سوه او هغه کور ته رانغي، ولي چه په دې مسئلي سره په طبیعت کي شك پیدا کیږی او دنورو قومونو دښکاره اعتراض دپاره کافي موقع ده ددی وجه دکرم او دفضل له لاري دمشرح مفصل جواب څخه موږ خبر کړئ!

جواب: کمه مسئله چه تا دبهشتي زیور څخه نقل کړیده هغه صحیح ده، او دشریعت مسئله دا ده چه دچا ښځه ده نو بچی به دهغه بلل کیږي په حدیث پاك کي راغلی دی چه: الولد للفراش وللعاهر الحجر ([1]) هلك دهغه چا دی چه دچا فراش دی یعني چه دچاپه نکاح کي هغه ښځه ده او دزاني دپاره کانی دی یعني محروم به وی او ده ته به سزا ورکول کیږي، نسب دبچي ددی خاوند څخه ثابتیږي، نو حضرت امام ابو حنیفه رحمه الله ددی حدیث پاك موافق حکم وفرمایی چه دا حدیث صحیح هم دی نو چه خاوند هرچیري وي نو دبچي نسب دهغه څخه ثابتیږي، نو چه کله حضرت نبي کریم ﷺ دا ارشاد وفرمایی ددی خلاف څوك څنګه حکم کولی سی؟ او ددی حدیث پاك او دبهشتي زیور دمسئلي مطلب دا دی چه په حقیقت کي هغه بچی اګرچه ولد الزنا دی مګر موږ ته دا حکم دی چه ده ته حرامي ونه وایو او دښځي دخاوند طرف ته یی منسوب کړو. ([2]) فقط

دحمل موده او دحاملی عدت: **سوال**: (۱۱۴۹) دښځي دحمل څومره موده ده؟ او حد دښځي دکرنګ څو کلونه دی؟ او دحمل علامات څومره دی؟ او علامات دکرنګ څومره دی؟

جواب: دحمل دزیات څخه زیاته موده دوه کاله ده او کم ازکم شپږ میاشتي ([3]) دی او عدت دحاملی مطلقه یا حامله متوفي عنها زوجها وضع دحمل ([4]) ده، او دښځي دکرنګ مطلب راته معلوم نه سوچه څه ته وایی نو ددی وجه څخه څه جواب نه سي ورکول کیدي.

<u>دزنا څخه حمل وسو او ددی څخه وروسته نکاح وسوه او دشپږو میاشتو څخه په کمه موده کي بچي وسو نو دنسب حکم څه دی؟</u> **سوال**: (۱۱۵۰) یوی ښځي دزنا څخه حمل ونیوی، ددې

([1]) مشکوة باب اللعان فصل اول. ظفیر

([2]) ان الفراش علی اربع مراتب وقد اکتفو بقیام الفراش بلا دخول کتزوج المشرقی للمغربیة بینهما سنة فولدت لستة اشهر مذ تزوجها لتصوره کرامة واستخداما الخ (الدر المختار علی هامش رد المحتار باب ثبوت النسب ج۲ ص۸۲۷. ط. س. ج۳ ص ۵۵۰). ظفیر

([3]) اکثر مدة الحمل سنتان الخ واقلها ستة اشهر (الدر المختار علی هامش رد المحتار باب ثبوت النسب ج۲ ص۷۵۷). ظفیر

([4]) وفی حق الحامل الخ وضع جمیع حملها بلا تقدیر بمدة سواء ولدت بعد الطلاق او الموت بیوم او اقل جوهره (ردالمحتار باب العدة ج۲ ص۸۳۱. ط. س. ج۳ ص۵۱۱). ظفیر

 څخه وروسته ددي نکاح وسوه دنکاح څخه وروسته دشپږو میاشتو څخه په کمه موده کي بچي پیدا سو نو ددی بچي نسب به دناکح څخه ثابتیږی اوکه نه؟ او ددي بچي به وارث وی اوکه نه؟

جواب: دنکاح څخه مخکي چه دزنا څخه کم حمل دی او ددی حمل څخه وروسته ورسره نکاح سویده او بیا دشپږو میاشتو څخه په کمه موده کي پیدا سویدي نودا به ددي ناکح څخه ثابت نه وي او ددي ناکح څخه به میراث نه سي وړلي، او ددی وارثان به مور او وروڼ اخیافي وی. [1] فقط

دنسب ثبوت: **سوال**: (۱۱۵۱) الف دیوي ښځي سره نکاح وکړه او هغه اوس دمور او دپلار په کورکي ده چه ب هغه اغوا کړه او بوبیی تلله، او دالف دخول او خلوت صحیحه وغیره ددی سره ونه سو او الف په خپله هم دخپلي ښځي سره ددخول یا مس وغیره کولو څخه قطعي انکاری دی ځکه چه دده تحریری بیان سره دشهادته دا دی پیوست دی، او دب په کورکي ددي اولاد پیدا سو، اوس څه موده وسوه چه هغه ښځه خو مړه سوه خو دهغي دوې لوڼي ژوندی دی اوس الف یا دالف ورور ددی انجونو سره دکمي یوي سره نکاح کولي سي اوکه نه؟ او په نسب کي هغه دواړي انجونی به چاته ورکول کیږي؟ چه په دي مسئله کي داستفتاء دوه قوله یو دبل سره مختلف دی چه ددې تفصیل دا دی: دزید بیان ددي استفتاء په جواب کي دا دی چه هغه انجوني په نسب کي دالف دی ځکه چه بچي دفراش دی کما قال علیه الصلوٰة والسلام الولد للفراش وللعاهر الحجر [2] او تفسیر دفراش په عقد سره کوی او وایی چه عقد فراش دی لکه څنګه چه دامام کرخي رحمه الله څخه په فتح القدیرکي نقل دی، دویمه دا ده چه هغه دخپلي دعوي په اثبات کي عقد په حکم دوطی او دفراش سره پیژني: وللعقد حکم الوطی او په خپله دعوه کي په تزویج مشرقي او مغربي سره دشامي څخه ثبوت راوړي [3] او وایی چي دري واړه امره مطلوب یعني فراش او وطی او نسب ثابت سو، نو ددي وجه څخه الف یا دالف ورورته ددی انجونو سره نکاح کول جائز نه دی ځکه چه په دی صورت کي هغه دالف لوڼي او دالف دورو وریری دی او ددوی نکاح دده سره حرامه ده.

---

(۱) ولو ولدت لاقل منه (ای نصف حول) لم یثبت (د رمختار) لانه تبین ان العلوق کان سابقا علی النکاح زیلعي (ردالمحتار باب ثبوت النسب ج۲ ص۸۲۴، ط.س. ج۳ ص۵۴۷). ظفیر

(۲) مشکوٰة باب اللعان فصل اول. ظفیر

(۳) کتزوج المغربي بمشرقیة بینهما سنة فولدت لستة اشهر مذ تزوجها لتصوره کرامة او استخداماً الخ (الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب ثبوت النسب ج۲ ص۸۲۷، ط.س. ج۳ ص۵۵۰). ظفیر

دعمر جواب بالعکس دی او وایی چه دا انجوني په نسب کي دب دی نو الف یا دالف ورور ددوی دنکاح کولو مجاز دی، او په صورت مسئوله کي الف داولاد څخه محروم دی اگرچه الف عقد صحیح ولي نه لری ځکه چه بلا فراش صرف دنکاح څه اعتبار نسته بلکه په حقیقت کي فراش ددخول کیدل غوره دی او دا خبري دالف څخه تر یا پوري په ثبوت نه سي رسیدلي، نو ددي وجه موږ دا ویلي سو چه دا اولاد دب دي ځکه چه مستفرش حقیقي ب دی نو ددی وجه څخه اولاد دمستفرش حقیقي کیدل په کار دی اگر چه په مقتضي دحدیث نبوي فاسد ولي نه وی: الولد للفراش وللعاهر الحجر، معني دا ده چه زوج اول مستفرش وی او دښځي څخه غائب نه وو، لکه څنگه چه فقهاؤ په صراحت سره فرمایلي دی چه: رجل غاب عن امراته فتزوجت باخری وولدت اولاداً ثم جاء الزوج الاول فالاولاد للثانی علی مذهب الذی رجع الیه الامام وعلیه الفتوی کما فی الخانیة والجوهرة والکافی وغیرها وفی حاشیة شرح المنار لابن حنبلی وعلیه الفتوی ان احتمله الحال لکن فی اخر المجمع حکی اربعة اقوال ثم افتی بما اعتمده المصنف وعلله ابن ملك بانه المستفرش حقیقة فالولد للفراش الحقیقی وان کان فاسداً وتمامه فیه فراجعه (درمختار) ([1]) وظاهره ان المفتی به الولد للثانی مطلقا وان جاءت به لاقل من ستة اشهر من وقت العقد کما یدل علیه ذکر الاطلاق قبله والاقتصار علی التفصیل بعده، شامی ([2]) که چیري زید په خپله دعوی کي دمشرقي او دمغربیة صورت راوړی دی او وایی چه دقیام دفراش دپاره دمشرقي او دمغربیة په صورت کي نکاح بلا دخول حجت کیدلي سي نو موږ ددي په جواب کي وایو چه لکه څنگه چي په شامي کي راغلی دی: قوله بلا دخول المراد نفیه ظاهراً وان لا فلابد من تصوره وامکانه ولذا لم یثبتوا النسب من زوجة الطفل ولا ممن ولدت لاقل من ستة اشهر الخ والحق ان التصور شرط ولذا لو جاءت امرأة الصبی الولد لا یثبت نسبه والتصور ثابت فی المغربیة لثبوت کرامات الاولیاء والاستخدامات فیکون صاحب خطوه او جنی شامی ([3]) نو په دي دعوه کي نسب دب ثابت دی نو الف ته دب دلونړو سره نکاح په هر شان سره جائز ده او دا شان دالف ورورته هم، دا دوه قوله دی نو په دې دواړو قولونو کي کم یو مقبول او کم یو مردود دی؟

جواب: په صورت مسئوله کي هردواړه قوله یعني دزید اودعمر دواړه قوله په باره دنسب

([1]) الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب ثبوت النسب ج۲ ص۸۲۸. ط. س ج۳ ص**۵۵۲**. ظفیر

([2]) ردالمحتار باب ثبوت النسب ج۲ ص۸۲۸. ط. س ج۳ ص**۵۵۲**. ظفیر

([3]) رد المحتار باب ثبوت النسب ج۲ ص۸۲۷. ط س. ج۳ ص. **۵۵۰** و **۵۵۱**. ظفیر

کي دغو وجوهو څخه بالکل مردود او مطرود دی ځکه چه دنسب ثابتولو دپاره فراش چه مقارن دعلوق سره وی ضروری دی موږ ددواړو بیانونه په واضح طور باندي ردوو دزید دعوی په دی باره کي چه دا عقد حکم دوطی لری دغو اسبابو په وجه غلط ثابتیږي اول که چیري عقد مطلقه ته که حکم دوطی وی نو دطلاق قبل الدخول په صورت کي عدت لازمیږی حالانکه نص ددی په رد کي شاهد ناطق دی: قوله تعالی یا ایها الذین امنوا اذا نکحتم المومنٰت ثم طلقتموهن من قبل ان تمسوهن فما لکم علیهن من عدة تعتدونها ([1]) الآیة، همدارنګه که چیري دعقد دپاره حکم دوطي وی نو په حرمت دربیبه کي به ددي دمور دخول شرط نه وای: وربائبکم التی فی حجورکم من نسائکم التی دخلتم بهن فان لم تکونوا دخلتم بهن فلا جناح علیکم، الآیة ([2]) او همدارنګه په دی ثبوت کي دسنن ترمذی حدیث دحلالی دپاره دخول مشروط ثابت کړی دی: کما قال علیه الصلوة والسلام لا حتی تذوقی عسیلته و یذوق عسیلتك ([3]).

دویم په خپله دعوی کي دفراش تفسیر په عقد سره بیانوی موږ وایو چه دفراش په تفسیر کي دعقد راوړل غیر تام دی البته دعقد دفرش په اجزاؤ کي یو ضروری جزء دی، لکه څنګه چه په فتح القدیرکي یې دفراش تعریف کړی دی آیا هغه دده ترنظر نه دی تیر سوی، ابن الهمام رحمه الله فرمایي چه: الفراش یثبت مقارنا للنکاح المقارن للعلوق ([4]) په دی وجه یې دفراش دپاره علوق کیدل ضروری ګڼلی دی او چونکه دزید په دعوی کي علوق مطلقاً مفقود دی، ددی وجه هغه ددي په اثبات کي چنداني مفید نه سي کیدی، دریم ورسره زید دخپلي دعوی په دلیل کي دکرخي دقول مطابق دفراش تفسیر په عقد کول دجمهورو دتفسیر مخالف دی، ابن الهمام فرمایي: تفسیر الفراش بالعقد کما فسر الکرخی اعنی العقد هو الفراش مخالف لتفسیرهم السابق له فی فصل المحرمات بکون المرأة بحیث یثبت نسب الولد منها اذا جاءت به فان هذا لکون یثبت بعد العقد لا مع العقد (فتح القدیر باب ثبوت النسب). ([5])

څلورم دا چه زید دخپلي دعوی دپاره دمشرقي او دمغربیه په صورت استدلال کوی او عقد بلا دخول مفید ثابتول غواړي لیکن موږ وایو چه دلته ددي دعوی په ثبوت کي دا

([1]) سورة الاحزاب رکوع ۳. ظفیر
([2]) سورة النساء رکوع ۴. ظفیر
([3]) ترمذی باب ما جاء فی من یطلق امرأته ثلاثا الخ ص ۱۸۰. ظفیر
([4]) فتح القدیر ص ۳۰۱ باب ثبوت النسب. ظفیر
([5]) فتح القدیر باب ثبوت النسب ص ۳۵۱. ظفیر

صورت په طریقي ددلیل سره راوړل هر گز نه سی رشتیا کیدی ځکه یو په دي کي تصور او امکان ددخول ثابت دي او دښځي دماشوموالي په صورت کي دعدم تصور او دنه امکان په وجه سره نسب نه سي ثابتیدی، اوفیما نحن فیه کي تصور او امکان پخپله دالف سره دانکار دصحبت او ددخول دوجه څخه قطعًا مفقود دی، علاوه ددې څخه ښځه دالف په قبضه دغیرکي ده په صورت مسئوله کي او ښځه دمشرقي ددي خلاف ده ترده لاندي او خپله په تصرف دده کي ده همدارنگه مشرقي منکر ددخول څخه نه دی نو په دی صورت کي هر دواړه صورتونه مختلف واقع سوه، او باوجود دمذکوره پورته دلیل دا ښودل هم ضروری دی چه که چیري عقد مطلق ته حکم دوطی وی نو په ثبوت دنسب کي به دلاندیني صورت دپاره حاجت دتکلیف نه وای لاحق: سوی من قال ان تزوجت فلانة فهی طالق فتزوجها فولدت ولد الستة اشهر من یوم تزوجها فهو ابنه وعلیه المهر اما النسب فلانها فراشة والتصور ثابت بان تزوجها وهو یخالطها وطیًا وسمع الناس کلامها فوافق الانزال النکاح والنسب یحتاط فی اثباته هکذا فی الهدایة ملخصا ([1]) نو نسب په دی صورت کي ثابتیدلی سی کله چه علوق مقارن بالنکاح وی او تصور دعلوق مقارنًا بالنکاح په پورتني صورت کي ثابتیدلی سی لکه څنگه چه په فتح القدیر جلد دوم ص۳۸۴ کي علامه ابن همام فرمایی چه: واذا فیکون العلوق مقارنا للنکاح فیثبت النسب وتصور العلوق ثابت بان تزوجها وهو یخالطها وطیًا وسمع الناس کلامها فوافق الانزال النکاح الاحسن تجویزًا انها وکلامه فباشر الوکیل ولهما کذلك فوافق عقد الانزال، هو! هغه په دي صورت کي دنکاح څخه وړاندي مرتکب دگناه او دمخالطت دحرمت باعث جوړ سو، نور علامه موصوف فرمایی چه: قال بعض المشائخ لا یحتاج الی هذا التکلیف بل قیام الفراش کاف ولا یعتبر امکان الدخول بل النکاح قائم مقامه کما فی تزوج المشرقی مغربیة لثبوت کرامات الاولیاء والاستخدامات فیکون صاحب خطوة او جنی (فتح القدیر) ([2]) په دي پورتني صورت کي دابن همام دتقریر څخه دا امر ښه ثابت سو، او ورسره ددلیل دزید او ددلیل دمشرقي او دمغربیه صورت دپوښتل سوی صورت څخه متبائن ثابت سو چه دالف خپل انکار ددخول دخلوت او مس و غیره څخه هرگز دا امر په دی صورت کي نه ثابتیږي او تصور په صورت مسئوله کي قطعًا مفقود دي، دزید دبیانولو حقیقت ښکاره سو او دده استدلال مردود سو.

اوس دعمر دفتوی په باره کي ضرور ویل کیدی سی چه په صورت مسئوله کي دانجونو

([1]) وگوری باب ثبوت النسب. ظفیر
([2]) فتح القدیر ج۳ ص۳۰۱ باب ثبوت النسب. ظفیر

دالف یا دالف دورور سره نکاح کیدی سی ځکه چه الف صرف دعقد سره دعقد څخه محروم النسب دی او په مجرد نکاح سره دعدم دخول او عدم تصور ددخول دوجه څخه هغه په هیڅ صورت کي دانجونو پلار نه سي جوړیدی او نه دده ورور، کله چه یې ډیر ځله دا بیان کړیدي چه الف دمسماة مسئوله سره صرف نکاح لرله او دخپلو بیانونو سره یی ددخول وغیره څخه قطعي براءت ښکاره کوي نو موږ په دي صورت کي دعمر دفتوي څخه صرف ددی شق یعني جواز دنکاح دالف یا دالف دورور سره کوو، لیکن دده قول هم ددی امر متعلق چه هغه انجوني هم دب دی موږ په څو وجوهو سره رد کوو:

اقول و بالله التوفیق: دعمر دا بیان چه دا انجوني دب دی هرگز صحیح نه دی ځکه چه اول خو ب په ظاهره سره دعلمه دنکاح دالف سره دمسماة مذکوره اصرار کوونکی پرکبائرو یعني زنا کوونکی دی او هغه دالف منکوحه تښتولي او بیولی ده، ده لره په نسب کي څه دخل دی بلکه دده دپاره په مضمون دکلام قدسي نظام: وللعاهر الحجر، دده دپاره دحجر (سنگسار) سزا ده.

دویم دا چه هغه مستفرش حقیقي نه دي ځکه چه دفراش په لوازمو کي موږ په تفصیل سره ذکر کړی دی چه هغه دنکاح څخه وروسته ثابتیږي حالانکه ب خو اغواء کوونکی او زاني دی دریم دا چه هغه دخپلي دعوي په اثبات کي: رجل غاب عن امرأته فتزوجت باخری الخ قول دشامي سند راوړیدی ددی څخه وروسته په صورت مسئوله کي استشهاد راوړل گواکي دزید تقلید کول دي ځکه چه هغه دمشرقي او دمغربي صورت دلته هیڅکله نه صادقیږي بلکه په صفا طور باندي تبائن دی ځکه چه ب ته دالف دنکاح دمسماة مذکوره سره ښه علم او یقین دی او په مذکوره صورت کي خو دې ښځي ته قاضي دمفقود په حیثیت سره دفسخ دنکاح حکم ورکړی او دبل سړی سره یی تزویج کړی وو، او تزویج دغائب دښځي دبل سره ثابت سوی امر دی حالانکه په ما نحن فیه کي ددي بالکل برعکس دی ولی چه ب زاني او اغواء کوونکی دی همدارنگه تزویج کونکی خو په دی شان او طریقه باندي دب نسب ثابت سو، نو پورته مذکورو امورو ته په نظر کولو سره موږ دې نتیجي ته ښه ورسیدو چه الف او ب دواړه دنسب په وجه سره ددی انجونو څخه بالکل محروم دی، ځکه چه دالف صرف عقد عقد دی او دب نکاح نسته بلکه علوق او دخول دی نو په دی صورت کي ددواړو فراش ثابت نه سو، البته الف او دالف ورور ددی دواړو انجونو سره نکاح کولی سي اوب زاني دي او دزاني جزاء به په مصداق د: للعاهر الحجر، حجر وی. فقط

* * *

جواب: دحضرت مفتي صاحب دمدرسه اسلاميه ديوبند لخوا څخه :

بسم الله الرحمن الرحيم

اقول وبالله التوفيق: په صورت مسئوله کي جواب اول يعني دزيد جواب صحيح دی، شرعًا نسب ددی انجونو دالف څخه ثابت دي او دالف يا دالف دورور سره ددوی نکاح په هيڅ شان هم صحيح کيدي نه سي، لقوله عليه الصلوة والسلام الولد للفراش وللعاهر الحجر (۱) قال فی الدرالمختار ان الفراش علی اربع مراتب ضعيف الخ ومتوسط الخ، وقوی وهو فراش المنکوحة فانه فيه لا ينقضی الا باللعان شامی (۲) (ج۲ ص۶۳۰) وفی صفحة ۲۹۳: قال فی البحر لو تزوج بامرأة الغير عالما بذلک ودخل بها لا تجب العدة عليها حتی لا يحرم علی الزوج وطيها و به يفتی ولانه زنا والمزنی بها لا تحرم علی زوجها (۳) الخ وفی باب العدة منه اما نکاح منکوحة الغير ومعتدته فالدخول فيه لا يوجب العدة ان علم انها للغير لانه لم يقل احد بجوازه فلم ينعقد اصلا (۴)، وفيه ايضا والتصور ثابت فی المغربية لثبوت کرامات الاولياء الخ وفی الدر المختار عن البحر متی سقط اللعان بوجه ما الخ لم ينتف نسبه ابدًا فلو نفاه ولم يلاعن حتی قذفها اجنبی بالولد فحد فقد ثبت نسب الولد الخ وفيه قالوا وصرحوا ببقاء نسبه بعد القطع فی کل الاحکام لقيام فراشها الا فی حکمين الارث والنفقة فقط الخ (۵) قوله فی کل الاحکام فيبقی النسب بين الولد والملاعن فی حق الشهادة والزکوة والقصاص والنکاح الخ شامی (۶).

دمذکوره رواياتو څخه واضحه ده چه په صورت مسئوله کي دزيد جواب صحيح دی او دعمر جواب صحيح نه دی او دده داستدلال په روايت د: رجل غاب عن المرأة فتزوجت باخری (۷)، څخه جواب مجيب الثالث ورکړيدي او احقر چه کم روايات دنکاح دمنکوحة الغير دبطلان او ددی دزنا کيدلو په اثبات کي نقل کړيدي نو په دي سره هم ترديد دعمر داستدلال ظاهر دی او دمجيب ثالث دا فيصله چه دواړه جوابونه صحيح نه دی او تجويز دنکاح دانجلۍ دالف سره او دالف دورور سره صحيح دی، په دی صورت کي خو دنسب

(۱) ترمذی ص۱۸۲. ظفير
(۲) رد المحتار ج۲ ص۸۲۷. ط. س. ج۳ ص۵۵۰. ظفير
(۳) وګورئ الدر المختار علی هامش رد المحتار باب ثبوت النسب ج۲ ص۸۴۵. ط. س. ج۳ ص۵۲۷. ظفير
(۴) رد المحتار ج۲ ص۸۳۵. ط. س. ج۳ ص۱۳۲. ظفير
(۵) الدرالمختار علی ها مش ردالمحتار باب اللعان ج۲ ص۸۱۵. ط س. ج۳ ص۴۹۳. ظفير
(۶) رد المحتار باب اللعان ج۲ ص۸۱۵ ط. س. ج۳ ص۴۹۳. ظفير
(۷) الدر المختار علی هامش ردالمحتار فصل فی ثبوت النسب ج۲ ص۸۲۸، ط س ج۳ ص۵۵۲. ظفير

دنفي څه صورت نسته او دفقهاؤ دتصريح څخه خو دا ثابته سوه چه که چيري په وجه دلعان سره نسب هم منقطع سي نو بياهم نکاح په مابين دملاعن او دولد کي حراميږي كما مر عن الدر المختار. فقط

په مسئوله صورت کي نسب ثابت دي اوکه نه؟ سوال: (١١٥٢) عبد الرحمن وفات سو دری ورونه داکا زامن او يوه لور او دوې ښځي يې پاته سوي، دويمه ښځه يې حامله وه وروسته تروفات دهغې لور پيدا سوه په ورونو او داکا په زامنو کي تفصيل دی او هغه په دي طريقه چه يو ددوی تولو څخه الله داد دی چه دحنين نومي ښځي دګيډي څخه دی چه دغه ښځه مطلقه وه مخکي تراتمام دعدت دخاوند اولني متوفي اکا په نکاح کړی وه او دوې ددغه ټولو څخه دګيډي څخه دحنين ښځي دي چه پرنکاح دمور ددغو هرو دواړو ثبوت دشاهد نه سته، اوس نسب دآل دهرو درو واړو داکا متوفي څخه ثابت دی او که نه؟ او دمال دمتوفي څخه دغه دري کسان ميراث وړلی سی او که نه؟

جواب: په دی موجوده صورت کي که چيري پلار دعبد المجيد او عبد الغفار مدعي دنکاح دمور ددوی وو، نسب ددوی دپلار خپل څخه ثابت دی، او دترکې (ميراث) دعبد الرحمن څخه به دوجه دعصوبت دميراث مستحق وي: قال لغلام هو ابنى ومات المقر ففالت امه الخ انا امرأته وهو ابنه يرثانه استحسانا الخ درمختار [1] وفيه ايضا لانها شهادة بالنفى معنى فلا تقبل والنسب يحتال فى اثباته مهما امكن والامكان بينهما بسبق التزويج سرا بمهر يسيرا الخ [2] او داحکم او قاعده په الله داد کي جاري ده ځکه چه تجديد دنکاح وروسته دعدت څخه ممکن دی، نو ددوی پلار دعوه دزوی والي کړيده نو نسب ثابت دی. فقط

دچا څخه چي حمل ونيسي نو بچي دهغه دي: سوال: (١١٥٣) زيد دهندی دکونډې ښځي سره نکاح وکړه وروسته دحمل کيدو څخه هنده دخپل ورور کره ولاړه، ددي ورور دزيد څخه په ايام حمل کي طلاق واخيستی وروسته دوضع دحمل څخه دهندې نکاح يې دبکر سره وکړه بکر دابچي دزيد ښيي او زيد هم وايي چه دی زما زوی دی او دده اخيستل غواړي نوپه دی صورت کي څه حکم دی؟

جواب: هغه هلك دزيد دی اوزيد دده ولي دی مگر حق دپرورش تراوو کالو پوري اول دمور حق دي مگر مورکه چيري دبچي دغير محرم سره نکاح وکړي نو بيا دده حق ساقطيږي دمور څخه وروسته دانا (دمور دمور) او بيا دپلار دمور او بيا دخور بيا دمور

---

[1] الدر المختار على هامش ردالمحتار باب ثبوت النسب ج٢ ص٨٢٥، ط.س. ج٣ ص٥٤٩. ظفير
[2] ردالمحتار فصل في ثبوت النسب ج٢ ص٨٢٣، ط.س. ج٣ ص٥٤٧. ظفير

دخور بیا دپلار دخور حق دی، اوکه په دغه ښځوکي ځوك نه وی نو پلار یې اخیستلی سی پرهر حال بکر ته څه حق دبچي دمنع کولو نسته په در مختارکي دي: او متزوجة بغیر محرم الصغیر الخ (1).

چه کم بچي دخاوند سره داوسیدو په زمانه کی پیدا سو نو هغه دده دی: **سوال**: (۱۱۵۴) دیو سړی دوه هلکان دي یو په عمر دلسو کالو دي او بل په عمر داتو یا دنهو میاشتو دی، او سړی مذکور نه خپلي ښځي ته ډوډی او جامه ورکوي او هرقسم تکلیف ورته رسوي او هغه سړي دخپل کوچني بچي په نسبت کي دا وایی چه دی زما څخه نه دي پیدا سوی دی حرامي دي نو په دي صورت کي څه حکم دي؟ اوښځه دویمه نکاح کول غواړي خو دي طلاق نه ورکوي نو ددي نکاح جائز ده اوکه نه؟

جواب. ددي بچي داته یا نهو میاشتو نسب ددي سړي څخه ثابت دي او دده انکار غیر معتبر دي (2) او دویمه نکاح ددي ښځي بغیر دطلاق ورکولو دخاوند څخه صحیح نه ده په هر طریقه چه وي دخاوند څخه دي طلاق واخلي. (3)

دولد الزنا سره نکاح صحیح ده او نسب یې دپلار څخه کیږي: **سوال**: (۱۱۵۵) دولد الزنا سره نکاح صحیح ده اوکه نه؟ او دنسب اعتبار دمور څخه دي اوکه دپلار څخه؟

جواب: دانجلۍ ولد الزنا سره نکاح صحیح ده او اعتبار دنسب یې دپلار څخه کیږي نوکه چیري پلار دشریف خاوندان څخه دي او فرضاً ښځه دده صحیح النسب نه ده نو داولاد په نسب کي به څه خرابي او خلل نه وي. (4)

دطلاقوڅخه مخکې چه کم هلک پیدا سو نو هغه دخاوند دی: **سوال**: (۱۱۵۶) زید خپلي ښځي ته طلاق ورکړی اوس هغه ښځه دعوه کوي چه هلك دزید دنطفی څخه دي او دده دخوراك او دپوشاك دعوه یې په عدالت کي دائره کړي ده خو څه پوره ثبوت نسته نوڅه حکم دي؟

جواب: په دي صورت کي شرعاً نسب ددغه هلك دزید څخه ثابت دي او دښځـــــي دعوه

---

(1) الدر المختار علی هامش رد المحتار باب الحضانة ج۲ ص۸۷۳، ط، س، ج۳ ص۵۵۷. ظفیر

(2) واذا تزوج الرجل امرأة فجاءت بولد الخ ان جاءت به لستة اشهر فصاعداً یثبت نسبه منه اعترف الزوج او سکت الخ فان جحد الولادة یثبت بشهادة امرأة واحدة تشهد بالولادة حتی لو نفاه الزوج یلاعن لان النسب یثبت بالفراش القائم (هدایه باب ثبوت النسب ج۲ ص۴۱۱). ظفیر

(3) واما نکاح منکوحة الغیر ومعتدته الخ لم یقل احد بجوازه فلم ینعقد اصلا (رد المحتار باب العدة ج۲ ص۸۳۵، ط، س، ج۳ ص۱۳۲). ظفیر

(4) کما فی قوله تعالی: وعلی المولود له رزقهن، الایه، سیق لاثبات النفقة وفی ذکر المولود له اشارة الی ان النسب للاباء (حاشیه رد المحتار باب الحیض ج۱ ص۲۷۵، ط، س، ج۳ ص۲۹۸). ظفیر

صحیح ده لکه څنګه چه په درمختارکي دي: كما يثبت بلا دعوة احتياطا فى مبتوتة جاءت به لاقل منهما من وقت الطلاق (۱) ددي حاصل دا دي چه که چیري دمطلقه بائنه دوخت دطلاق څخه ددوو کالو څخه په کمه موده کي بچي پیدا سو نو هغه دخاوند دی.

دجمع بين الاختين والا داولاد نسب: **سوال**: (۱۱۵۷) زيد جمع بين الاختين وکړه او ددواړو څخه اولاد وسو، نوآیا دا ښځي او اولاد جائز ثابتیږي اوکه نه؟ او دزید دترکې وارثین به وي اوکه نه؟

جواب: جمع بين الاختين حرامه ده، دکمي سره چي یې وروسته نکاح کړیده هغه باطله ده او اولنی نکاح صحیح ده، داولنی ښځی څخه چه کم اولاد وسو هغه صحیح النسب دي او دپلار دترکې وارث دي او دویمه ښځه چه دکمي سره یې وروسته نکاح وسوه نو ددي څخه چه کم اولاد وسو نو هغه صحیح النسب نه دي او ارث نه دي. (۲)

دپردیس سړي دښځي دزنا څخه بچي وسو، ددي نسب: **سوال**: (۱۱۵۸) یو سړی په یوښار کي ملازم وو اوخپلي ښځي ته یې برابره خرچه رالیږله، دلته دده ښځي دبل سړي سره زنا وکړه او زوی یې پیدا سو، اوس هغه سړی نوکري پریښوده او کورته راغی اوس نو په څه طریقې سره خپله ښځه دځان سره بوزي او ویې ساتي؟ او نسب ددي دزوی دده څخه ثابت دي اوکه نه؟

جواب: قال فى رد المحتار حيث قسم الفراش على اربع مراتب، وقوى وهو فراش المنكوحة ومعتدة الرجعى فانه فيه لاينتفى الا باللعان الخ اقول وعن شرائط اللعان كون القذف فى دارالاسلام اخرج دارالحرب لانقطاع الولاية الخ شامى (۳) وفى الدر المختار و قد اكتفوا بقيام الفراش بلا دخول كتزوج المغربى بمشرقية بينهما فولدت لستة اشهر مذ تزوجها لتصوره كرامة او استخدامًا فتح الخ. (۴) نو معلومه سوه چه په مسئوله صورت کي نسب دزوي به دخاوند څخه ثابت وي اګرچه خاوند دا وایی چه دا زما څخه نه دي. فقط

چه دمفتوح ښځه زنا وکړي او ددي اقرار هم وکړي نو ددي داولاد نسب به دزاني څخه وي اوکه نه ددي دخاوند څخه؟ **سوال**: (۱۱۵۹) دزيد دوه زامن دي يو مفتوح او بل فاتح او

---

(۱) الدرالمختار على هامش رد المحتار باب ثبوت النسب (ج۲ ص۸۵۸ ط، س، ج۳ ص۵۴۱). ظفير

(۲) فان تزوج اختين فى عقدتين ولا يدرى ايتهما اولى فرق بينه و بينهما لان نكاح احدهما باطل بيقين الخ (هدايه فصل في المحرمات ج۲ ص۲۸۸). ظفير

(۳) ردالمحتار باب اللعان ج۲ ص۸۰۲، ط، س، ج۳ ص۵۵۰. ظفير

(۴) الدر المختار على هامش ردالمحتار باب ثبوت النسب ج۲ ص۸۲۷، ط، س، ج۳ ص۵۵۰. ظفير

دعمر يوه لور ايلي ده دمفتوح نكاح دايلي سره وسوه او فاتح دايلي سره زنا وكړه او دي ته دفاتح څخه حمل پاته سو، نو په دي صورت كي ددي حمل ذمه وار څوك دی؟ آيا مفتوح ايلي ته طلاق وركړي اوكه په هم صحبت كيدو سره هغه پرمفتوح باندي حرامه سويده؟ دثبوت دزنا څخه مخكي دمفتوح دمنكوحي يوه انجلۍ پيدا سوه او مړه سوه نو هغه به دچا څخه وي ددي دپيدا كيدو څخه وړاندي هم فاتح پرايلي باندي په بد نيت باندي حمله كړي وه اودايلي مهردمفتوح پرذمه دي اوكه نه؟ اودبچي نفقه دچاپرذمه ده؟

جواب: په حديث پاك كي دي چه: الولد للفراش وللعاهر الحجر [1] او فقهاء رحمهم الله هم ددي قاعدي موافق دمنكوحي داولاد نسب دخاوند څخه ثابت كړيدي، ددي وجه په صورت مسئوله كي دايلي داولاد نسب دمفتوح څخه ثابت دي او حمل چه اوس موجود دي دا هم دمفتوح دی، او دمفتوح پرذمه ايلي ته طلاق وركول ضروري نه دي او صحبت كول يې دايلي سره جائز دي، اوبالفرض كه چيري دمفتوح دورور فاتح زنا دايلي سره ثابته سي بياهم پر مفتوح باندي دده زوجه حرامه نه سوه او دايلي مهر دمفتوح پر ذمه واجب الادا دی، او چه بچي پيدا سي نو دده دپالني نفقه به هم پر ذمه دمفتوح وي. [2]

ددويم خاوند څخه داولاد نسب: **سوال**: (۱۱۲۰) يوي ښځي خپل خاوند پريښودی او په بل ځاي كي يې اوسيدل اختيار كړه وروسته دڅو مياشتو څخه هغه ښځي خپل خاوند ته يو څو سړي ورولېږل چه دهغي طلاق واخلي هغه سړي دهغه ځاي څخه راغلل او مذكوره ښځه يې يوبل كس ته په نكاح وركړه او دارنګه دغه كس او اولاد ددغه كس چه ددغه ښځي دخېټي څخه پيدا سويدي تقريبا ديرش كاله خوراك څښاك او زندګي تيروله اوس دهغه دوو كسانو څخه يوكس صرف ددنيوي دښمنۍ دوجه څخه وايي چه كله موږ ددي ښځي دطلاق دپاره اولني خاوند ته تللي وو، نو په هغه وخت كي خاوند طلاق ورنكړی موږ فريب كړيدي او بل يوكس يې زوج كړيدي نور دوه كسان يې ګواه كړيدي او دقاضي څخه يې حكم راوړي چه زوج ثاني ته مي په نكاح وركړيده او هغه ښځه وايي چه زه په دغه معامله نه پوهيږم مګر باوجود ددي چونكه زوج اول زما قصبې ته راغلي وو اوددوو دريو سړيو په وړاندي بل طلاق ماخيستی وونورجوع ددغه كس به معتبريږي

---

[1] پوره حديث دا دی: عن عمرو بن شعيب عن ابيه عن جده قال قام رجل فقال يا رسول الله ان فلانا ابنی عاهرت بامه فی الجاهلية فقال رسول الله ﷺ لا دعوة فی الاسلام ذهب امر الجاهلية الولد للفراش وللعاهر الحجر (رواه ابوداود مشكوة باب اللعان ص۲۸۷). ظفير

[2] واذا تزوج الرجل امرأة فجاءت بولد الخ ان جاءت به لستة اشهر فصاعداً يثبت نسبه منه اعترف الزوج او سكت الخ لان النسب يثبت للفراش القائم (هدايه باب ثبوت النسب ج۲ ص۴۱۱). ظفير

اوکه نه؟

جواب: په دي صورت کي ددغه ځو کسانو رجوع کوونکو قول نه معتبريږي او داولاد نسب به دثاني خاوند څخه ثابت وي: لان النسب يحتاط فی اثباته کما فی ردالمحتار فصل ثبوت النسب تنبيه لا تسمع بينته ولا بينة ورثته علی تاريخ نکاحها بما يطابق قوله لانها شهادة علی النفی معنی فلا تقبل والنسب يحتال لاثباته مهما امکن والامکان هنا يسبق التزوج بها سراً بمهر يسير وجهراً باکثر سمعة ش يقع ذلك کثيراً وهذا جوابی لحادثة فليتنبه له شرنبلاليه الخ ردالمحتار [1] جلد ۲. فقط

دچا سره يی چه زنا کړي وه نو دهغې سره يی دحمل څخه وروسته نکاح وکړه نو دبچي نسب نه ثابتيږي: **سوال**: (۱۱۲۱) يو سړي په ناجائزه طريقه باندي ديوي ښځه سره بد فعلي وکړه او حمل پاته سو نو دي زاني نکاح ددي ښځي سره وکړه نو په دي صورت کي هغه بچي حلالي سو اوکه حرامي؟ او دمذکوره سړي دجايداد څخه دغه ماشوم ته حصه ورکول کيدی سي اوکه نه؟

جواب: ددي سړي نکاح ددي حاملي ښځي سره صحيح سوه خو چه کم حمل دنکاح څخه مخکي سوی دي هغه ثابت النسب نه دي اوچه کم بچي پيدا سو نو هغه ولد الحرام دي او وارث نه دي کما في الحديث المشهور "الولد للفراش وللعاهر الحجر" [2]. فقط

په زنا سره نسب نه ثابتيږي: **سوال**: (۱۱۲۲) هنده خپل حمل په باره دزيد کي قبل ازنکاح دناجائزي نطفي څخه ثابتوي او زيد ته ددې څخه انکار دي او دهر يوه خپل خپل بيانات حلفيه دي نو شرعاً به دچا بيان قابلِ تسليم وي؟

جواب: دزنا څخه نسب نه ثابتيږي لقوله عليه الصلوة والسلام: الولد للفراش وللعاهر الحجر [3]، نو هغه حمل دزيد څخه دي او دزاني څخه به ثابت النسب نه وي او دهنده څخه دده نسب ثابت دي ځکه چه دولد الزنا نسب صرف دمور څخه ثابتيږي او هغه بچي دمور دميراث مستحق کيږي. فقط

ښځه چه دکم سړي څخه دزنا دعوه کوي نو دده څخه دبچي نسب نه ثابتيږي: **سوال**: (۱۱۲۳) دسکيني خاوند بکر وفات سو، سکينه او ددي ليور يو ځاي اوسيدل سکينه نورو کسانو ته تلله او راتلله، چه په دي مينځ کي دسکينې يوه انجلۍ حرامه پيدا سوه سکينه وايي چه دزيد نطفه ده اوقسم خوري اوزيدهم قسم وکی چه مازنا نه ده کړي اوس

---

[1] ردالمحتار فصل ثبوت النسب ج۲ ص۸۲۳، ط، س، ج۳ ص۵۴۷. ظفير
[2] ردالمحتار فصل ثبوت النسب ج۲ ص۸۲۳، ط، س، ج۳ ص۵۴۷. ظفير
[3] مشکوة کتاب اللعان فصل اول. ظفير

سکینه دپرورش خرچه دزید څخه غواړي، نو شرعا څه حکم دي؟

جواب: په محض شبهي سره یا دښځي په ویلو سره دزید زاني کیدل نه ثابتیږي او دزنا سره چه کم بچي پیدا سو، نو دده نسب دهیڅ چا څخه ثابت نه دي او پرزید دده خرچه او نفقه نسته، او دمور څخه دده نسب ثابت دي او دمور پر ذمه باندي ددی خرچه ده. ([1]) فقط

دقادیاني سره نکاح صحیح نه ده او نه دده دبچي نسب ثابتیږي: **سوال**: (۱۱۲۴) یو سړي چه دابتداء څخه یی دقادیاني مذهب لرلو تقیه وکړه یعني مذهب یی پټ کړی او دیو اهل السنت والجماعت مسلمان دلور سره یی نکاح وکړه، خو قادیاني سړي اوس مذهب دقادیانیت لري آیا دانکاح ابتداءًا صحیح سوه اوکه نه؟ او ددي بچي پرورش دچا پرذمه دی؟

جواب: نکاح مذکوره صحیح نه سوه او مهر او نفقه هیڅ څه نه لازمیږي او اولاد به صحیح النسب او ثابت النسب نه وي خو دمور څخه به داولاد نسب ثابت وي او دمور پر ذمه به پرورش او نفقه دبچي لازمه وي او وراثت به دمور څخه جاري کیږي: کما فی الدر المختار ویرث ولد الزنا واللعان بجهة الام فقط لما قدمناه فی العصبیات انه لا اب لهما ([2]). فقط

دنکاح باوجود که چیري خاوند ووایی چي دا بچي زما نه دی نو څه حکم دي؟ **سوال**: (۱۱۲۵) چه کمه انجلۍ دزید دهندې سره په ښه نکاح پاته کیدوکي پیدا سوه ددي جیني نسب ددې څخه ثابت دي اوکه نه؟ زید پرهنده دا تهمت لګوي چه ته زانیه یی او دا انجلۍ ستا دنطفې څخه نه ده؟

جواب: ددي انجلۍ نسب دزید څخه ثابت دی. ([3])

دڅلورو ښځو په موجودګۍ کي دپنځمي سره واده او ددې څخه چه اولاد وسو ددغه اولاد دنسب حکم: **سوال**: (۱۱۲۶) دیو سړی څلور ښځي موجودي دي او ددې څخه یی اولاد هم دي نو ددغو څلورو ښځوپه موجودګۍ کي دپنځمی ښځي سره یې نکاح وکړه او ددي څخه یی هم اولاد پیل سو، اوس مذکور سړی مړ سو، نو دغه پنځمه ښځه او ددغه اولاد میراث وړلي سي اوکه نه؟ او ددغي پنځمي ښځي اولاد حلال دي اوکه نه؟ او ددغه

[1] ویرث ولد الزنا واللعان بجهة الام فقط لما قدمناه فی العصبیات انه لا اب لهما (الدرالمختار علی هامش رد المحتار باب فی الغرقی والحرقی و غیرهم ج۵ ص۷۰۰، ط، س، ج۶ ص۷۹۹ و ۸۰۰). ظفیر

[2] الدر المختار علی هامش رد المحتار کتاب الفرائض ج۵ ص۷۰۵، ط، س، ج۶ ص۷۹۹ و ۸۰۰. ظفیر

[3] الولد للفراش وللعاهر الحجر (ترمذی باب ما جاء ان الولد للفراش ص۱۸۶). ظفیر

پنځمي ښځي سره نکاح فاسده وه اوکه باطله؟ دهر يوه احکام جلا جلا داقسامو دميراث او دعدت او دنسب وغيره بيان کړئ؟

جواب: په درمختارکي دي: ويجب مهر المثل فی النکاح الفاسد الخ وهوالذی فقد شرطا من شرائط الصحة کشهود بالوطی قوله کشهود ومثله تزوج الاختين معا ونکاح الاخت فی عدة الاخت ونکاح المعتدة والخامسة فی عدة الرابعة الخ وان النسب ليثبت فيه والعدة ان دخل الخ شامی (۱) ج۲ ص۳۵۰، الحاصل دا چه په دي باره کي دفقهاؤ اقوال مختلف دي دبعضو عبارتونو څخه ثبوت دعدت او ثبوت دنسب ظاهريږي او دبعضو څخه ددي عکس ليکن په باب دنسب کي چونکه احتياط کيږي او مهما امکن دنسب ثابتيدو دپاره داولاد نسبت به ثابتيږي او دميراث حکم به کيږي او نکاح فاسده او باطله ده، او دعدي څخه ماسوا په نورو امورو کي څه فرق نسته: کما فی الشامی ج۲ ص۳۵۰ والحاصل انه لا فرق بينهما ای الفاسد والباطل فی غير العدة اما فيها فالفرق ثابت الخ. (۲) فقط

دمطلقي ثلاثه سره بغير دحلالي څخه ددوباره نکاح څخه چي کم بچي وسي ددي څه حکم دي؟ **سوال**: (۱۱۲۷) کم سړی چه خپلي ښځي ته دري طلاقه ورکړي او بيا نکاح وکړي نو اولاد به حلال وي اوکه نه؟

جواب: دمطلقه ثلثه سره بغير دحلالی څخه دوباره نکاح کول حرام دي او گناه ده او وروسته دنکاح څخه چه کم اولاد وسي نو نسب دده به احتياطا ثابت وي. (۳) فقط

په حالت دکفرکي دخاوند څخه چه کم بچي وسي، نو ددي نسب به دده څخه وي: **سوال**: (۱۱۲۸) يوه هندوه ښځه په حالت دبلوغ کي په خپله خوښه سره هندو مذهب پريښودی او داسلام مبارك دين يی قبول کړی، اوس ددوو څلورو ورځو څخه يی دالهي بخش سره نکاح وکړه وروسته دنکاح څخه يی بيان وکړی چه زما داولني هندو خاوند څخه ددوو مياشتو حمل دي نو داوو مياشتو په تيريدلو باندي انجلۍ پيدا سوه، نو دا انجلۍ دچا ده اودا نکاح دنوي مسلماني دالهي بخش سره جائز سوه اوکه نه؟

---

(۱) رد المحتار باب المهر مطلب فی النکاح الفاسد ج۲ ص۴۸۱، ط، س، ج۳ ص۱۳۱. ظفير

(۲) ايضا ج۲ ص۴۸۲، ط، س، ج۳ ص۱۳۲. ظفير

(۳) وعدة المنکوحة نکاحا فاسدا الخ لکن الصواب ثبوت العدة والنسب (الدر المختار علی هامش رد المحتار باب العدة ج۲ ص۸۳۵، ط، س، ج۳ ص۵۱۶) قال الحلوانی هذه المسئلة دليل علی ان الفراش ينعقد بنفس العقد فی النکاح الفاسد الخ فهذا صريح فی ثبوت النسب فيه (رد المحتار باب العدة ج۲ ص۸۳۶، ط، س، ج۳ ص۵۱۷). ظفير

جواب: داحنافو دفقهاؤ دتصريح په موافقت سره چه ددي نو مسلمي داسلام راوړلو څخه درې څلور ورځي وروسته چه دالهي بخش سره ددي نكاح وسوه نو باطله او ناجائز سوه او نسب ددي ښځي دلور داول خاوند څخه دي. (۱) فقط

بچي يې دزنا څخه وسو مګر په دواړو كي چاته اقرار نسته نو بچي به دخاوند وي: سوال: (۱۱۶۹) دزيد زوى دبهر څخه شپږ مياشتي يا دكال څخه وروسته واپس راغي ده ته معلومه سوه چه دزما ښځي سره زما پلار بد حركت يعني بد فعلي وكړه او ددي دوه ګواهان يو دزيد كوچني زوي او يو دزيد ښځه ده، خو معلومه نه ده چه ده دكمي وجه څخه خپله ښځه پري نه ښودله او ددې دخاوند دنطفى څخه يو هلك پيدا سو او دزيد نطفه نه وه بنده سوى او ښځي دخپل فعل اقرار نه كوي او زيد هم اقرار نه كوي نو په دي حالت كي هغه هلك به حلالي وي اوكه حرامي؟ او دزيد دفعل څخه طلاق وسو اوكه نه؟ اومهر واجب دي اوكه نه؟ اودداسي سړي سره زوي ته څه سلوك كول په كار دي اوكه نه؟

جواب: هغه بچي به دخاوند دنطفې څخه ثابتيږي او دده نسب به هم دده څخه ثابتيږي او حرامي به نه ګڼل كيږي او هغه ښځه دخاوند دنكاح څخه خارجه نه سوه او مهر پرذمه دخاوند لازم دى ځكه چه كله هغه ښځه او زيد اقرار دزنا نه كوي اوكافي ګواهي موجوده نه ده نو زنا ثابته نه ده، اوچه كله زنا ثابته نه ده نو زوى ته دپلار دطرفه څخه بدګماني نه دي كول په كار او بد سلوكي نه دي كول پكار. فقط

دنكاح څخه شپږ مياشتي چه كم بچي وي نو هغه حلالي وي: سوال: (۱۱۷۰) يوي كونډې بالغي ښځي ديو سړي سره نكاح وكړه چه بيا په اوو مياشتو او څلورو ورځو كي ددي لور پيدا سوه او دعقد څخه وړاندي دا مشهوره وه چه ددي حمل دي نو اوس دنكاح كوونكي او دښځي دخاندان والا سره متاركت (تعلق قطع) كول څنګه دي؟

جواب: په شريعت مطهره كي دحمل موده كم ازكم شپږ مياشتي دي دنكاح څخه شپږ مياشتي وروسته چه كم بچي دښځي پيدا سو نو هغه ددي دخاوند څخه دي او نسب ددى بچي دده څخه ثابت دي: قال عليه الصلاة ولسلام: الولد للفراش وللعاهر الحجر (۲) نو په موجب ددي حديث مبارك هغه انجلۍ ددي دخاوند څخه ده چه دچا دنكاح چه اوه مياشتي او څلور ورځي وسوي او په دي كي څه شك كول نه دي په كار، او پر ښځي دزنا

(۱) ومن هاجرت الينا مسلمة حاملا بانت بلاعدة فيحل تزوجها اما الحامل فحتى تضع على الاظهر لا للعدة لشغل الرحم بحق الغير (درمختار) فان هذه حملها ثابت النسب (رد المحتار باب نكاح الكافر ج۲ ص۵۳۸، ط. س، ج۳ ص۱۹۳). ظفير

(۲) ترمذى باب ماجاء في ان الولد للفراش ص۱۸۲. ظفير

تهمت لګول نه دي په کار، او دښځي أو دخاوند او ددوی درشته دارانو سره متارکت نه دی په کار ځکه چه دا ګناه ده. فقط

دغير مطلقي سره واده کول صحيح نه دي او ددي اولاد به ولد الزنا وي: **سوال**: (۱۱۷۱) زيد دخپلي ښځي خبرګيري نه کوله، دناچاري دوجي څخه پلار زيد ته وويل چه ته خپله ښځه را وبله او يا ورلره طلاق ورکړه چه ددي دويم عقد وکړو او هغه مهر معاف کوي زيد وويل که غواړي هغه دي کسب وکړي اوکه غواړي دويمه نکاح دی وکړي زموږ بلا وريسي، ښځه دمحمود سره په دويمه نکاح راضي سوه او محمود هم راضي سو خو دکوشش باوجود يې چا نکاح ونه لوستله مجبوراً دواړو يو بل ته ښځه او خاوند ويل شروع کړه او يو ځای اوسيدل، زيد هم خاموش سو او اولاد ددي ښځي هم وسو دشلو کالو څخه زياته موده تيره سوه او دوی دواړه سره دخپلو بچيانو په شان دښځي او دخاوند اوسيدل غالبا چه زيد وفات هم سو نو آيا دا اولاد حلالي دي اوکه نه؟ او دخپل پلار زيد دترکې وارث به وي اوکه نه؟ په ائمه اربعه ؤ کي چه دچا په نزد هم جائز وي نو وي ليکی؟

جواب: زيد څه صفا خبره ونه کړه چه په هغه سره دطلاق دوقوع حکم وکړل سي اوکله چه زيد طلاق ورنه کړی نو دويم عقد دده دښځي شرعا درست نه سو [1] او په صورت مسئوله کي نکاح يې هم نه ده کړي او دغسي هغه ښځه دمحمود سره اوسيږي او يو بل ته ښځه او خاوند وايي، نو په دي صورت کي چه کم اولاد وسو نو هغه ولد حرام دي او نسب داولاد دمحمود څخه ثابت نه دي، لهذا په دوی کي ميراث هم نه جا ري کيږي [2].

دشپږو مياشتو څخه په کم وخت کي چه بچي ونه سو هغه ثابت النسب نه دي: **سوال**: (۱۱۷۲) دزيد دخور سره عمر په ۲۱ دشعبان کال ۱۳۳۷ هجري کي عقد وکړی او دزيد دخور په صفر کال ۱۳۳۸ هجري کي لور پيدا سوه، نو نکاح دعمر ساقطه سوه که جائز پاته سوه؟

جواب: نکاح صحيح ده په نکاح کي څه فرق رانغي، ليکن هغه لور چه وروسته دنکاح څخه دشپږ مياشتو څخه په کم کي وخت پيدا سوی ده نسب ددي دعمر څخه شرعًا ثابت نه دي. [3]

---

[1] اما نکاح منکوحة الغير الخ فلم يقل احد بجوازه اصلا (رد المحتار باب العدة ج۲ ص۸۳۵، ط، س، ج۳ ص۱۳۲). ظفير

[2] ويرث ولد الزنا واللعان بجهة الام فقط لما قدمناه فی العصبيات انه لا اب لهما (سراجی، ردالمحتار ط، س ج۲ ص۷۹۹ – ۸۰۰). ظفير
=

دولد الزنا ځخه چه کم اولاد وسو نو هغه ثابت النسب دي: سوال: (۱۱۷۳) زید دهنده پیغلي انجلۍ ناواده سوی سره زنا کوله نوکله چه هنده خپل ځان دپنځو شپږو میاشتو حامله محسوس کړی نو زید ته یی وویل چي په دي حالت کي به ما زما پلار او ورور مړه کړي نو لهذا ته ما وتښتوه او ولاړ سه اوکه داسي نه وي نو زه خودکشي کوم نو په دي وجه باندي هنده زید وتښتوله او بویی تلله دهنده ځخه بکر پیدا سو کله چه هنده مړه سوه نو بیا زید وطن مألوفه ته راغي، دزید نکاح دهنده سره ددي ترمرګ پوري معلومه نه وه چه ایا ددي نکاح وروسته ددي ځخه هم وسوه اوکه نه؟ په دي وخت کي دنکاح دنه کیدو دوه وجه دي یو دا چه ددي زماني خلګ مړه سویدي چه دهغي داویا کاله دمودي ځخه زیاته زمانه تیره سویده دویمه دا چه دهنده نکاح نه په دغه وخت کي مشهوره وه او نه اوس او زید په خپل ژوند کي بکر دخپلو املاکو ځخه محروم کړی وو، زید چه کله راغی نو دویم واده یی په وجه دشرع شریف وکی چه دهغه ځخه یې دري زامن پیدا سوه یو خو مړ سو او باقي دوه زامن عمر او خالد ژوندي دي چه دپلار دمیراث متصرف او قابض دي بکر چاته چه ولد الزنا ویل کیږي په بل ځای کي یی خپل واده وکی چه دهغه ځخه یې دوه زامن شاکر او حارث پیدا سوه او پخپله مړ سو دزید دمرګ ځخه وروسته په دي وخت کي شاکر د۴۵ کالو او حارث د۳۸ کالو دي اوس شاکر او حارث دعمر او خالد ځخه ورثه دجد طلب کوي نو آیا شرعًا دواړه مدعیان وارث کیدی سي اوکه نه؟ او په مسئوله صورت کي نکاح دهنده دزید سره ثابتیدی سي اوکه نه؟

جواب: په دي صورت کي شاکر او حارث چه دبکر زامن دي او مدعیان دوراثت دي دوي ته به حصه دترکه دزید ځخه نه ورکول کیږي یعني چه ځومره قدر حصه بکر ته ورسیده نو ددي وارث دده دواړه زامن شاکر او حارث به وي اوکله چه شاکر او حارث مدعي ددي امر دي چه زموږ پلار بکر دزید زوی وو او صحیح النسب وو دده حصه موږ ته رسیدل په کار دي نوپه شریعت کي به ددوي قول معتبر وي او دعوه به صحیح وي ځکه چه فقهاؤ لیکلي دي چه دنسب په باره کي ډیر احتیاط کیږي نوکله چه علم ددې نسته چه دزید دهنده سره نکاح وسوه که نه نو دزید نکاح به دهندي سره شرعًا تسلیمیږي او داسي به ګڼل کیږي چه دزید نکاح به دهندې سره خفیه سوی وي یعني ددوه ګواهانو په وړاندي چه دهغه خبر په عام طورسره مشهور نه سو، نو حاصل دا دی چه که چیري دزید

(۳) اکثر مدة الحمل سنتان الخ واقلها ستة اشهر اجماعا (درمختار باب المهر ج۲ ص۵۵۷، ط، س، ج۳ ص۵۴۰). ظفیر

یو هلك یعني دعمر او خالد ورور دزید په حیات کي وفات سوی وو نو په دي صورت کي دزید دوفات څخه وروسته دده وارث دري زامن سوه بکر عمر او خالد دې دري واړو ته به حصه برابره دترکه دزید څخه ورکول کیږي اوحصه دبکر به دده زامنو شاکر او حارث ته ورکول کیږي په شامي جلد ثاني باب ثبوت النسب کي دي چه: لا تسمع بینته ولا بینة ورثته علی تاریخ نکاحها بما یطابق قوله لانها شهادة علی النفی معنی فلا تقبل والنسب یحتال لاثباته مهما امکن الخ (۱) ص۲۲۷، حاصل دا دي چه په نفي دنکاح باندي شهادت نه معتبریږي او دزید محروم کول بکر لره داملاکو څخه شرعا معتبر نه دي، نو وروسته دمرګ دزید څخه به بکر وارث دده وي. فقط

دنکاح څخه شپږ میاشتي وروسته چه کم بچي وي نو هغه به ثابت النسب وي: سوال: (۱۱۷۴) که چیري دنکاح څخه شپږ میاشتي وروسته هلك پیدا سو نو هغه به ثابت النسب وي اوکه نه؟

جواب: هغه بچي به ثابت النسب وي، دناکح څخه دده نسب ثابت دي. (۲) فقط

دمعروف النسب نسب دچا په ویلو سره نه ختمیږي: سوال: (۱۱۷۵) دزید دزباني او تحریري تقریر څخه او دسرکاري کاغذاتو څخه دعمر دزید زوي کیدل ثابتیږي، آیا ددوو درو ښځینه نرسانو په وینا چه په رجسټر دپیدایش کي دمور په نوم سره داخله ده نو دی دپلار دپاره زوي کیدي سي اوکه نه؟ او دپلار دوینا څخه دښځینه نرسانو وینا زیاته اعتبار والا کیدي سي اوکه نه؟ او تمام اهل بلد یعني دښار اوسیدونکي وغیره عمر دزید زوی تسلیموي نرسانی ښځي هم عمر ته دوقف څخه تنخوا ورکوي اګر چه زید دعمر دستاویزات په وقف کي محروم کړی وي، په دې صورت کي عمر دزید زوی او نسب دعمر دزید څخة ثابت دی اوکه نه؟

جواب: په شامي کي دي: والنسب یحتال فی اثباته مهما امکن (۳) یعني په نسب ثابتولو کي ترکمه پوري چه ممکن وي احتیاط کیږي او نسب ثابتیږي نو دمعروف النسب نسب دښځو نرسانو په وینا سره نه سي نفي کیدي او کله چه دزید زباني او تحریري اقرار دعمر دزوی کیدلو دي او عام خلق هم دی پیژني نو اوس هغه نسب دهیچا په نفي کولو سره اوانکارکولو سره نه منتفي کیږي او زیدکه چیري دده څه حصه دستاویذات په وقف

---

(۱) ردالمحتار باب ثبوت النسب ج۲ ص۸۲۳ – ۸۲۴، ط، س، ج۳ ص۵۴۷. ظفیر

(۲) فولدت لنصف حول مذ نكحها لزمه نسبه لتصور الوطؤ حالة العقد ولو ولدته لاقل منه لم يثبت (الدر المختار علی هامش ردالمحتار فصل فی ثبوت النسب ج۲ ص۸۲۴، ط، س، ج۳ ص۵۴۷). ظفیر

(۳) رد المحتار فصل فی ثبوت النسب ج۲ ص۸۲۴. ظفیر

كي كنبينبول نو په دي سره دعمر نسب دزيد څخه منتفي نه سو . فقط

دنكاح څخه وروسته چه بچى دزنانه وسو نو هغه به هم شرعًا ثابت النسب وي: **سوال**: (۱۱۷٦) هنده دزيد منكوحه غير مدخوله ده زيد وروسته دعقد څخه مفقود سو ولاړى كله چه واپس راغى نو دايى حامله وليده او طلاق يى وركړى نو شرعًا دا حمل ثابت النسب دي اوكه نه دزنا څخه دى؟ دهنده نكاح مخكي دوضع دحمل څخه دزاني يا دغير زاني سره صحيح ده اوكه نه؟ او دداسي ښځي دپاره عدت دطلاق سته اوكه نه؟

جواب: شرعًا مذكور حمل ثابت النسب دي: لقوله عليه الصلاة والسلام الولد للفراش وللعاهر الحجر ([1]) هكذا في كتب الفقه، او چونكه هغه حمل ثابت النسب دي او مطلقه مذكوره په عدت كي ده او عدت ددي په وضع دحمل باندي پوره كيږي لهذا نكاح ددي مخكي تروضع دحمل زاني او غير زاني سره صحيح نه ده، قال الله تعالى: ولا تعزموا عقدة النكاح حتى يبلغ الكتاب اجله ([2]). فقط

په نكاح باطل سره چه كم اولاد وسو نو ده ته به ثابت النسب ويل كيږي: **سوال**: (۱۱۷۷) زيد او هنده دواړه په قرابت كي دعمه (دپلار دخور) بچي ورور او خور دي او دواړو ديوې مور شيدې چيښلي دي دزيد نكاح دهنده دخور زبيده سره وسوه او دپنځو بچيانو دكيدو څخه وروسته په ياد راغلل چه زيد او هنده ديوي ښځي شيدې څيښلي دي ددي نكاح څه حكم دى؟ او دا بچيان حلالي دي كه حرامي او نكاح دانجونو دثابت النسب هلكانو سره جائز ده اوكه نه؟

جواب: كله چه زيد او هندي ديوي ښځي شيدې وڅيښلي په حالت دماشوموالي كي نو رضاعي ورور او خور سوه او دهندي لور دزيد رضاعي خورزه سوه، لهذا نكاح دزيد دهندي دلور سره ناجائز او باطله ده او په ثبوت النسب كي اختلاف درواياتو دي غوره دا ده چه نسب داولاد ثابت وويل سي او اولاد ته ولد الحرام ونه ويل سي او نكاح ددي انجونو دصحيح النسب هلكانو سره صحيح ده. ([3]) فقط

په زمانه دعدت كي دنكاح كولو څخه چه كم اولاد وي ددي نسب: **سوال**: (۱۱۷۸) كه چيري زيد ديوي مطلقى سره په عدت كي نكاح وكړه اوفوراً يى حمل ونيوى نو دانكاح جائز ده

([1]) ترمذي باب ما جاء ان الولد للفراش ص۱۸۲. ظفير

([2]) سورة البقرة : ۲ – ۲۳۵. ظفير

([3]) والنسب يحتال لاثباته مهما امكن (ردالمحتار فصل في ثبوت النسب ج۲ ص۸۲۴، ط، س، ج۳ ص۵۴۷) ان الدخول فى النكاح الفاسد موجب للعدة وثبوت النسب الخ (ردالمحتار باب العدة ج۲ ص۸۳۵، ط، س، ج۳ ص۵۱۲). ظفير

اوکه نه؟ او اولاد به حلالي وي اوکه نه؟

جواب: هغه نکاح ناجائزه او باطله ده او داولاد نسب ثابت دي ([1]). فقط

دخاوند دمرګ څخه وروسته په دوه کاله کي چه بچي وي نو هغه ته ثابت النسب ويل کيږي:

سوال: (۱۱۷۹) دعمر دوفات کيدو څخه دوه ويشت مياشتي وروسته دعمر دښځي هندي کونډي هلك پيدا سو، نوشرعاً داهلك به دعمر متصور کيږي اوکه نه څه حکم دي؟

جواب: ښځه متوفي عنها زوجها که چيري ددوه کالو څخه په کم کي يې بچي پيدا سو نو هغه دخاوند متوفي عنها څخه ثابت النسب دي او ولد الحرام ويل ده ته صحيح نه دي او په صورت مسئوله کي چونکه په دوه ويشتو مياشتو کي بچي پيدا سو چه ددوو کالو څخه کمه موده ده نو باليقين نسب ددي بچي دخاوند متوفي څخه ثابت دی: قال فی الدر المختار ويثبت نسب ولد معتدة الموت لاقل منهما من وقته ای الموت الخ ([2]) يعني ثابتيږي نسب دولد دمتعدي دمرګ ددوه کالو څخه په کم کي. فقط

ددويم خاوند دشپږو مياشتو څخه په کمه موده کي چه بچي وي اويا داولني خاوند دوفات څخه ددوو کالو څخه په زياته موده کي وي، نو ثابت النسب به نه وي: **سوال**: (۱۱۸۰) يو سړي دحاملي ښځي سره نکاح وکړه نو څلور پنځه مياشتي وروسته بچي پيدا سو ددي څخه وروسته خاوند دي ښځي ته طلاق ورکړی او په وخت دولادت دمخکني خاوند دانتقال دوه کاله يا څه کمه موده کيږي نو لهذا هغه بچي به دمخکی خاوند څخه وي اوکه ددويم خاوند څخه؟ اود ده نفقه به دچا پرذمه وي او وارث به دچا وي؟

جواب: دحامله متوفي عنها زوجها سره نکاح صحيح نه ده او چه کم بچي دنکاح ثاني څخه دشپږو مياشتو څخه په کمه موده کي پيدا وي نو هغه ددويم خاوند څخه دي او داولني خاوند څخه دکيدلو دپاره دا شرط دي چه داولني خاوند دوفات څخه ددوو کالو څخه په کم کي هغه بچي پيدا سوی وي، اوکه چيري پوره په دوو کالو کي يا ددي څخه وروسته پيدا سو نو هغه بچي داولني خاوند څخه نه دي، دده طرف ته يې نسبت نه کيږي او نه ددويم خاوند دي بلکه ولد الزنا دي او په دي دواړو کي دهيچا پرذمه هم دده نفقه نسته، اوکه چيري داولني خاوند دوفات څخه ددوو کالو څخه په کم وخت کي هغه بچي پيدا سو نو داولني خاوند څخه نسب دده ثابت دي او دده وارث به وي. ([3])

([1]) ومثل له فی البحر هناك بالتزوج بلاشهود تزوج الأختين معا او الاخت فی عدة الاخت ونکاح المعتدة الخ ای ان الدخول فی النکاح الفاسد موجب للعدة وثبوت النسب (ردالمحتار باب العدة ج۲ ص۸۳۵، ط، س، ج۳ ص۵۱۲). ظفير

([2]) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب ثبوت النسب ج۲ ص۸۲، ط، س، ج۳ ص۵۴۳. ظفير　=

دنکاح څخه لس میاشتي وروسته چه کم بچي وي نوهغه صحیح النسب دي: **سوال**: (۱۱۸۱) زید خپله ښځه خپل ورور خالد ته حواله کړه جنګ ته ولاړی لس میاشتي وروسته یې بچي پیدا سو مخالفین وایی چه دا بچي دخالد دي او خالد او زینب دواړه زاني او زانیه دي نو ددي وجه څخه خالد دوررولی څخه ایستل څنګه دي او بچی دزید دی اوکه دخالد؟

جواب: شرعًا هغه بچي دزید دي او نسب دده دزید څخه ثابت دي: لقوله علیه الصلوة والسلام الولد للفراش وللعاهر الحجر (۱) نوخالد او زینب ته زاني او زانیه ویلو والا دګناه کبیره مرتکب دي، دوي لره توبه ایستل په کار دي او ددي ناجائزه تهمت لګولو په وجه خالد دوررولی څخه ایستل ناجائز دي او داهل وطن دي مولود ثابت النسب ته ولد الحرام ویل دصریح حدیث "الولد للفراش" خلاف دي لهذا هغه عاصي او فاسق دي توبه دي وباسي. فقط

دخاوند سره دیوځای کیدو څخه اوه میاشتي وروسته چه کم بچي وي هغه دخاوند دي:

سوال: (۱۱۸۲) یوه ښځه وروسته تروادہ ددوو کالو پوري دخپل خاوند سره وه بیا تر دوو کالو پوري دخاوند سره په جګړه کولو باندي دمور او پلار په کورکي وه بیا کله چي دخاوند کورته راغله نو په اوه نیمو میاشتو کي بچي پیدا سو، دا بچي دخاوند دي اوکه نه دغیر دي؟

جواب: شرعًا به هغه بچي دخاوند ګڼل کیږي او نسب دده ده څخه ثابت دي: لقوله علیه السلام الولد للفراش، الحدیث (۲). فقط

دبچي نسب دپلار څخه وي: **سوال**: (۱۱۸۳) دزید پلار شیخ یا سید دي نو زید او دده اولاد شیخ یا سید شمارل کیږي او که نه؟

جواب: نسب دپلار دطرفه وي نو چه دچا پلار شیخ اویا سید دي هغه هم شیخ اویا سید دي او دده نور اولاد مخ ته هم. (۳)

دطلاقو څخه وروسته ددوه کالو څخه په کمه موده کي چه بچي وي نو هغه به حلالي وي که حرامي؟ **سوال**: (۱۱۸۴) وروسته دطلاق بائن څخه په دوران دعدت کي بلا عقد ثاني په

---

(۳) ویثبت نسب ولد معتدة الموت الاقل منهما من وقته ای الموت اذا کانت کبیرة (درمختار) لاقل منهما ای من سنتین (ردالمحتار فصل فی ثبوت النسب ج۲ ص۸۲، ط، س، ج۳ ص۵۴۳). ظفیر

(۱) ترمذی باب ما جاء ان الولد للفراش ص۱۸۲. ظفیر

(۲) ترمذی باب ماجاء ان الولد للفراش ص۱۸۲. ظفیر

(۳) عن النبی ﷺ قال الولد لصاحب الفراش الفراش کنایة عن الزوج (بخاری مع حاشیة ج۲ ص۹۹۹). ظفیر

زید او هنده کي تعلق دښځي او دخاوند قائم سو؟ نوددوی اولادحلالي دي اوکه حرامي؟
جواب: دطلاق دوخت څخه که چیري ددوو کالو څخه په کمه موده کي بچي پیدا سو نو دده نسب دخاوند مطلق څخه ثابت دی او هغه بچي ولد الحلال دي اوکه چیري ددوه کالو څخه په زیاته موده کي پیدا سو، نو دده په دعوي سره به نسب ثابتیږي کني نو نه ثابتیږي یعني که چیري مطلِق وویل چه دا بچي زما دي نو نسب به ثابت وي کنه نو نه ثابتیږي کما فی الدرالمختار کما یثبت بلا دعوة احتیاطا فی مبتوتة جاءت لاقل منهما من وقت الطلاق الخ ولو لتمامها لا یثبت النسب الخ الا بدعوته لانه التزمه (درمختار) وله وجه بان وطأها بشبهة فی العدة هدایه وغیرها. (شامي). [1] فقط

داکا په کړل سوی نکاح کي خیار بلوغ: **سوال**: (۱۱۸۵) دمسماة عائشي نابالغي دپلار انتقال سوی وو ددي اکا او مور وغیره موجود وه، چه دعائشه صغیره اکا ددي نکاح په جزیره مورس کي کړی وه، مګر دعائشي مور وغیره په دي نکاح باندي ناراضه وه او نه ددي په مشوري سره نکاح سوی وه، دعائشي مور دوو عالمانو ته دا واقعه بیان کړه او مسئله یې معلومه کړه او دنکاح فسخ کول یې وغوښتل، مولویانو صاحبانو وویل چه نکاح خو سوی ده لیکن که چیري نکاح فسخ کول غواړي نوچه کله انجلۍ بالغه سي نو بیا یې په یو عالم باندي فسخ کړه ځکه چه په دي وخت کي شرعي قاضي څوك نسته، نوچه کله انجلۍ بالغه سوه نو ددي انجلۍ په استدعاء باندي علماؤ مذکورینو نکاح فسخ کړه او دعائشي اکا ته مورس ته یې خبر وروړسوی نو هغوی خاموشي وکړه په دې زمانه کي حافظ محمد سلیمان صاحب په افریقه کي وو، ده ته ددي واقعې مطلقا خبر نه ؤ، څلور پنځه کاله وروسته چه کله حافظ صاحب واپس راغی نو دمذکورینو علماؤ او دراندیر داوسیدونکو دا رأیه سوه چه دعائشي نکاح دي دحافظ صاحب سره وسي ځکه چه په قرباؤ کی دی، دغه دوه علماء مذکور او نور علماء په دی اتفاق وه چه اوله نکاح فسخ سوی ده لهذا هغه ټول په دي کوشش کي وه چه نکاح دعائشي دحافظ سره وسي او مسماة عائشي هم ددي وجه څخه چه هغي دا ګڼله چه زما اوله نکاح فسخ سوی ده او دحافظ صاحب سره په نکاح کولو باندي راضي وه، خلاصه دا چه دحافظ صاحب سره نکاح دمسماة عائشي وسوه او په دي نکاح کي دراندیر سورت اواطرافو علماء شریك وه دحافظ صاحب یوه لور دمسمات عائشي څخه هم پیدا سوه چه موجوده ده ددی مسمات عائشي انتقال وسو نواوس سوال دادی چه په دي صورت کي نکاح اول دمسماة

[1] وګوری الدر المختار علی هامش ردالمحتار فصل فی ثبوت النسب ج۲ ص۸۵۸، ط، س، ج۳ ص۵۴۱. ظ

عائشه فسخ سوه اوکه نه؟ او دویمه نکاح صحیح سوه اوکه نه؟ او ددی انجلۍ نسب دحافظ صاحب څخه ثابت دي اوکه ؟

جواب: درو‌ایات دفقه څخه دا ظاهره ده چه داکا کړل سوي نکاح نابالغه وروسته دبلوغ څخه فسخ کولی سی، لیکن ددی فسخ دپاره قضاء دقاضي شرط ده بغیر دقضاء دقاضي څخه هغه نکاح نه فسخ کیږي کما فی الشامی فان اختار الفسخ لا یثبت الفسخ الا بشرط القضاء فلذا فرع علیه لقوله فیتوارثان فیه ای فی هذا النکاح قبل ثبوت فسخه [۱] بل څوك عالم په دي باره کي دقاضي په قائم مقام جوړیدو سره نکاح نه سي فسخ کولی، البته که چیري فریقین یو څوك حکم مقرر کړي نو حکم قائم مقام دقاضي کیدي سي او حسب قاعده نکاح فسخ کولي سي په هر حال په صورت مسئله کي نکاح سابقه فسخ نه سوه، لیکن په داسي غلطي کي که چیري په لاعلمي سره یی ددویم سړي سره نکاح وکړي او ددویم خاوند اولاد وي نو دمفتي بها روایت موافق نسب داولاد ددویم خاوند څخه ثابت دي، نو په صورت مسئوله کي ددي انجلۍ نسب دحافظ محمد سلیمان صاحب یعني دزوج ثاني څخه شرعًا ثابت دي ولد الزناء ویل دي ته ناجائز او حرام دي په درمختار کي دي: غاب عن امرأته فتزوجت باخر وولدت اولادًا ثم جاء الزوج الاول فالاولاد للثانی علی المذهب الذی رجع الیه الامام وعلیه الفتوی کما فی الخانیة والجوهرة والکافی وغیره الخ وفی الشامی قوله غاب عن امرأته شامل لما اذا بلغها موته اوطلاقه فاعتدت وتزوجت ثم بان خلافه ولما اذا ادعت ذلك ثم بان خلافه شامی جلد ثانی ص۷۳۱ فصل [۲] فی ثبوت النسب وایضا فی الدرالمختار فی بیان حکم النکاح الفاسد لکن الصواب ثبوت العدة والنسب وفی الشامی فهذا صریح فی ثبوت النسب [۳] فیه الخ وفی الدر المختار والموطوئة بشبهة و منه تزوج امرأة الغیر عالما بحالها الخ. [۴] ددي عبارتونو څخه واضحه سوه چه په صورت مذکوره في الحال کي نسب دانجلۍ ددویم خاوند حافظ محمد سلیمان څخه ثابت دی. فقط

<u>په دوه کاله کي دننه چه کم بچي پیدا سي نو هغه دپلار کیري</u>: سوال: (۱۱۸۲) زید خپله ښځه ددي مور اوپلار ته حواله کړه په سفرولاړی، پنځلس میاشتي وروسته واپس راغی

---

(۱) رد المحتار باب الولی ج۲ ص۴۲۱، ط، س، ج۳ ص۷۱. ظفیر

(۲) وګورئ: ردالمحتار علی هامش الدرالمختار فصل فی ثبوت النسب ج۲ ص۸۲۸، ط، س، ج۳ ص۵۵۲. ظ

(۳) وګورئ ردالمحتار علی هامش الدرالمختار باب العدة مطلب في النکاح الفاسد والباطل ج۲ ص۸۳۲، ط، س، ج۳ ص۵۱۲ و۵۱۷). ظفیر

(۴) الدر المختار علی هامش رد المحتار باب العدة ج۲ ص۸۳۲، ط، س، ج۳ ص۵۱۷. ظفیر

نو دده دښځي هلك پيدا سو اوس زيد وايي چه دا هلك زما څخه دي، دده ښځه وايي چه دا هلك ستا دي، نو اوس به دغه هلك دزيد ګڼل کيږي اوکه نه ولد الزنا؟

جواب: هغه هلك دزيد دي او ولد الزنا نه دي او دزيد څخه دده نسب ثابت دي او شرعًا تردوو کالو پوري بچي دمور په خيټه کي پاته کيدي سي هكذا في كتب الفقه ([1]).

سوال: **چي کم بچي دنکاح څخه ځلور مياشتي وروسته پيدا سو نو هغه صحيح النسب نه دي**:

(۱۱۸۷) ديوي انجلۍ مور او پلار ددي نکاح ديو هلك سره وکړه، چه دنکاح څخه وروسته په ځلور مياشتي کي دننه ددي انجلۍ زوی روغ رمټ مع کل عضو په مثل دبچي دنهو مياشتو پيدا سو او ژوندي دي نو دداسي بچي نسب به ثابت وي اوکه نه؟ او دين دمهر چه کله په ايام دحمل حرام کي وسو ددي هلك يعني دخاوند په ذمه واجب به وي اوکه نه؟ او په ايام حمل کي چه کمه نکاح وسوه دا صحيح ده اوکه نه؟

جواب: په دي صورت کي ددي نکاح وسوه نوکه چيري خاوند ددي سره وطی کړيده نو مهر تام پرذمه دخاوند باندي لازم سو: قال فی الدرالمختار وصح نکاح حبلی من زنا لا حبلی من غیره الخ وان حرم وطئها حتی تضع (الی ان قال) لو نکحها الزانی حل له وطؤها اتفاقا الخ ([2]) خو چونکه بچي دشپږو مياشتو څخه په کمه موده کي پيدا سوی دي دنکاح دوخت څخه نو نسب يې ددي خاوند څخه ثابت نه دي: هكذا فی كتب الفقه قال فی الدر المختار اکثر مدة الحمل سنتان واقلها ستة اشهر اجماعًا (درمختار) ([3]) وفی باب المهر منه ويتاکد عند وطی او خلوة صحت من الزوج الخ ([4]). فقط

خاوند دمرګ څخه دوه کاله وروسته چه کم بچي وسو نو دده څخه نسب به ثابت نه وي:

سوال: (۱۸۸) يوي ښځي ته ددي دخاوند دوفات په وخت دڅلورو مياشتو حمل ؤ دخاوند دوفات څخه ځلور کاله دري مياشتي وروسته هلك پيدا سو نو دغه هلك به ثابت النسب او دخپل پلار وارث به وي اوکه نه؟

جواب:اکثره موده دحمل عندالحنفيه دوه کاله دي، دخاوند دمرګ څخه وروسته که چيري

([1]) اکثر مدة الحمل سنتان الخ فيثبت نسب ولد معتدة الرجعی الخ وان ولدت لاکثر من سنتين الخ کما يثبت بلا دعوة احتياطًا فی مبتوتة جاءت به لاقل منهما الخ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب ثبوت النسب ج۲ ص۸۵۷، ط، س، ج۳ ص، ۵۴۰ و ۵۴۱). ظفير

([2]) الدر المختار علی هامش ردالمحتار فصل فی المحرمات. ظفير

([3]) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار فصل فی ثبوت النسب ج۲ ص۵۵۷، ط، س، ج۳ ص۵۴۵، والا بان رلدته لاقل من ستة اشهر يثبت النسب وهذا قول محمد وبه يفتی، باب المهر ج۲ ص۴۸۴، ط، س، ج۳ ص۱۳۴. ظفير

([4]) الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب المهر ج۲ ص۴۵۴. ظفير

ددوه کالو څخه په زیات کي بچي پیدا سو نو نسب دده دخاوند څخه نه ثابتیږي او دده واری به نه وي: کما فی الدرالمختار وان ولدت لاکثر منهما من وقته (ای الموت شامی) لا یثبت بدائع ولو لهما فکالاکثر بحر. ([1])

دخاوند دوفات څخه دوه کاله وروسته چه کم بچي وسو نو هغه صحیح النسب نه دی: سوال: (١١٨٩) په بهشتي زیور څلورمه حصه کي یی دا مسئله لیکلي ده که چیري دچا دښځي خاوند مړ سي او دوه کاله وروسته ددي بچي پیدا سو نوهغه به دخاوند مرحوم څخه ثابتیږي، دویمه دا چه که چیري څلور میاشتي لس ورځي دعدت تیري سي او نکاح وسوه یو کال نهه میاشتی وروسته بچي پیدا سو نوبچي به دمخکي خاوند څخه ثابتیږي اوکه نه ددویم خاوند څخه؟

جواب: په درمختارکي دي: ویثبت نسب ولد معتدة الموت لاقل منها من وقته ای الموت الخ ولو اقرت بمضیها بعد اربعة اشهر وعشر فولدته لستة اشهر لم یثبت الخ ([2]) ددي مجموعه عبارت څخه معلومه سوه چه دکمي ښځي خاوند مړ سي نوکه چیري ددوو کالوڅخه مخکي ددي بچي پیدا سو او دي ښځي څلور میاشتي لس ورځي وروسته دعدت ختمیدلو اقرار نه وي کړي نو ددي دبچي نسب به دخاوند متوفي څخه ثابت وي اوکه چیري دي ښځي لس ورځي څلور میاشتي وروسته دعدت تیریدلو اقرار وکی او دویمه نکاح یی وکړه او بیا په شپږو میاشتوکي یا ددې څخه په زیاته موده کي بچي پیدا سو نو ددي نسب به ددویم خاوند څخه ثابت وي. فقط

اوه میاشتي وروسته چه کم بچي وسو نو هغه صحیح النسب دی: سوال: (١١٩٠) مسمات هندي دڅلور کاله کونډوالي څخه وروسته دبکر سره نکاح وکړه او دنکاح څخه اوه میاشتي وروسته دمسمات هندي هلك پیدا سو، نو په دي صورت کي نکاح صحیح سوه اوکه نه او هغه بچي دچا دي؟

جواب: دهندي نکاح دبکر سره صحیح سوه او هغه بچي هم شرعا دبکر دي او ددي نسب دبکر څخه ثابت دی. ([3])

کله چه ښځه دواده دعوه کوي او داولاد هم نو هغه صحیـح النسب دي: سوال: (١/ ١١٩١)

([1]) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب ثبوت النسب ج٢ ص٨٢١، ط، س، ج٣ ص٥۴۴. ظفیر

([2]) الدر المختار علی هامش رد المحتار باب ثبوت النسب ج٢ ص٨٢٥، ط، س، ج٣ ص٥۴٣. ظفیر

([3]) واذا تزوج الرجل امرأة فجاءت بولد لاقل من ستة اشهر منذ یوم تزوجها لم یثبت نسبه الخ وان جاءت به لستة اشهر فصاعداً یثبت نسبه منه اعترف به الزوج او سکت لان الفراش قائم والمدة تامة (هدایه باب ثبوت النسب ج٢ ص۴١١). ظفیر

مدعا علیه چي دمدعی نیکه دي دمدعی دثبوت دنسب ښځه ده ته انکار دي یعني دا وايي چه زما زوي نکاح دده دمورسره نه ده کړي بلکه ددباندي ښځه یی دا راوړي وو، او دراوړلو ښځه شپږ میاشتی وروسته ددي دا اولاد سوی وو، ماته علم نسته که چیري پټه نکاح ده کړی وي ځوك ګواه نسته ولي چه ډېرو ورځو واقعه ده او دمدعی دمور دا اقرار دي چه زما زوي دي او دده دپلار سره زما نکاح سوی وه نو په دی صورت کي دده نسب به دده دخپل پلار ښځه ثابت وي اوکه نه؟

دمهر حکم: **سوال**: (۲/ ۱۱۹۱) په مذکوره بالا صورت کي دمهر متعلق دښځي قول به منل کیږي اوکه نه؟

دغیر شرعي ګواهانو ګواهي: **سوال**: (۳/ ۱۱۹۱) دنکاح یا دطلاقو چه شرعي ګواهان نه وي نو دغیر شرعي ګواهانو ګواهي به منل کیږي اوکه نه؟

جواب: (۱) نکاح به صحیح منل کیږي او نسب به ثابت وي دنیکه قول او دعوي به معتبر نه وي. ([1])

جواب: (۲) دمهر په باره کي که مدعي ګواهان معتبر پیش کړي نو هغه مقدار به معتبر وي، کني چه دچا دقول ښځه مهر مثل ثابت وي هغه به معتبر وي (یعني په ګواهانو دشهادت کي). فقط

جواب: (۳) دغیر عادلو ګواهانو په ګواهي سره نکاح او طلاق نه ثابتیږي مګر چه کم صورت دنمبر اول دسوال دی په دي کي دعوه دښځي دنکاح او ثبوت دنسب متعلق بلا شهادت معتبره ده او دنیکه قول په ګواهي سره هم په باره دنفي دنسب اودنفي دنکاح کي مسموع نه دي: قال فی رد المحتار لا تسمع بینته ولا بینة ورثته علی تاریخ نکاحها بما یطابق قوله لانها شهادة علی النفی معنًی فلا تقبل والنسب یحتال لاثباته مهما امکن والامکان ههنا یسبق التزوج بها سرًا بمهر یسیر الخ ([2]) ص۲۲۷ جلد ثاني شامي باب ثبوت النسب. فقط

چه ددوو ګواهانو په موجودګي کي نکاح سویده نو اولاد به صحیح النسب وي: **سوال**: (۱۱۹۲) مسماة زبیده چه پر چا باندي ناګهانه زمانه دغربت راغلی وه بکر ورته وویل

([1]) ولو ولدت فاختلفا فی المدة فقالت المرأة نکحتنی منذ نصف حول وادعی الاقل فالقول لها بلا یمین وقالا تحلف وبه یفتی کما سیجیئ فی الدعوی (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب ثبوت النسب ج۲ ص۸۲۳، ط، س، ج۳ ص۵۴۷) قال لغلام هو ابنی ومات المقر فقالت امه المعروفة بحریته الاصل والاسلام انا امرأته وهو ابنه یرثانه استحسانا (ایضا ج۲ ص۸۲۵ ط، س، ج۳ ص۵۴۹). ظفیر

([2]) ردالمحتار باب ثبوت النسب ج۲ ص۸۲۴، ط، س، ج۳ ص۵۴۷. ظفیر

چه زما سره نکاح وکړه خو په خفيه سره ددي پيغام اطلاع صرف دزبيدي خورته وسوه مسماة زبيده تياره سوه، دا دواړه خويندي يې يو بل کورته په څه بهاني سره بوتللي او هلته يې دوی ښکاره کړه چه قاضي او وکيل موجود دي ايجاب او قبول او معرفت دوکلاء وسو، دا دواړه خويندي نه قاضي پيژني او نه وکلاء، بکر دمسماة زبيدي سره دمسماة په مکان کي په خفيه طريقي سره کله کله يوځای کيدی چه دهغي په نتيجه کي زبيده حامله سوه او دهلك تولد وسو، اوس سوال دا دي چه آيا دا نکاح جائزه ګڼل کيږي اوکه نه؟ او آيا دا هلك حلال ګڼل کيږي؟ او شرعًا دزبيدي او دهلك څه حق دي اوکه نه؟ که چيري بکر انکار وکړي نو څه حکم دي؟

جواب: که چيري مذکوري ښځي نکاح لوستونکي ته اجازت دنکاح لوستلو په ذريعه دوکيل وغيره سره ورکړي وي او دايجاب او دقبول دوه سړي اوريدونکي مسلمانان موجود وه او نکاح وتړل سوه (١) نو دغه هلك دبکر دي او ددي نسب دبکر څخه ثابت دي او هغه هلك به دبکر وارث وي او دبکر انکار به شرعا معتبر نه وي کله چه دوه ګواهان دنکاح موجود وي. (٢)

<u>دمحارمو سره نکاح باطله ده او ددوی داولاد نسب به ثابت نه وي</u>: **سوال**: (۱۱۹۳) هندي ته يوجاهل پير فتوي ورکړه دهندي خاوند جاهل او لا علم وو، زوجه مدخوله ته يې طلاق ورکړی او ددي دلور سره چه دبل خاوند څخه وه نکاح وکړه او صحبت يې وکړی دي ته حمل وسو، کله چه دعلاقي قاضي ته خبر ورکول سو نو په مينځ دلور او پلار کي يې تفريق وکړی او هندي توبه وکړه، اوس قاضي ترجيح عدم دثبوت النسب ته ورکوي، نو په دي باره کي شرعًا څه حکم دي؟

جواب: چونکه نکاح دمحارمو سره نکاح باطله ده ددي وجه مقتضاء ددي دا ده چه نسب ددي به ثابت نه وي: کما صرح به فی الشامی ولذا لا يثبت النسب فی نکاح المحارم الخ. (٣) فقط

<u>يونيم کال وروسته چه کم بچي وسو نو ددي نسب به دپلار څخه وي</u>: **سوال**: (۱۱۹۴) يوه ښځه دخپل خاوند څخه حامله وه چه خاوندوفات سو يونيم کال وروسته يې انجلۍ پيدا سوه نو دا انجلۍ به دچا طرف ته منسوبيږي؟

---

(١) وينعقد بايجاب من احدهما وقبول من الاخر الخ کزوجت نفسی او بنتی او موکلتی منك ويقول الاخر تزوجت الخ وشرط حضور شاهدين حرين مکلفين سامعين الخ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار کتاب النکاح ج۲ ص۳۲۱ ط، س ج۳، ص۹). ظفير

(٢) ويثبت النسب احتياطا بلا دعوة وتعتبر مدته من الوطی الخ وقالا ابتداء المدة من وقت العقد (الدر المختار علی هامش رد المحتار باب المهر ج۲ ص۴۸۴، ط، س، ج۳ ص۱۳۴). ظفير

(٣) رد المحتار باب المهر ج۲ ص۴۸۲، ط، س، ج۳ ص۱۳۲. ظفير

جواب: دخاوند دوفات څخه وروسته په يو نيم کال کي چه کمه انجلۍ پيدا سوه هغه دخاوند طرف ته منسوب ده او نسب ددي دخاوند متوفي څخه ثابت دي ځکه چه اکثره موده دحمل دوه کاله ده. (۱)

ددوو کالو څخه وروسته خاوند ښځي ته راغي او بچي پنځه مياشتي وروسته وسو نو دده نسب دچا څخه دي: **سوال**: (۱۱۹۵) زيد دسفر څخه دوه کاله وروسته په ۱۷ دجمادي الاولي سنه ۱۳۴۰ هجري خپل ځاى ته راورسيدى اوپه ۲۵ دشوال سنه ۱۳۴۰ هجري کي تقريبًا په پنځه مياشتي نهه ورځوکي دده دښځي روغ رمټ ژوندي بچي پيدا سو نو په دي صورت کي بچي صحيح النسب دي اوکه نه؟ او موده دحمل کم ازکم څومره قدر ده؟

جواب: بچي صحيح النسب دي او دزيد دي دده طرف ته به منسوب وي او موده دحمل کم ازکم شپږ مياشتي دي يعني دوخت دنکاح څخه که چيري زيد په سفر کي وو دده دښځي بچي پيدا سو نو هغه به دزيد شماريږي او نسب دده دزيد څخه ثابت دي لقوله عليه الصلوة والسلام: الولد للفراش وللعاهر الحجر (۲). فقط

دشپږو ودونو والا داولاد نسب: **سوال**: (۱۱۹۲) يو سړي شپږ ودونه وکړل ددي ټولو څخه اولاد ژوندي موجود دي دده دمرګ څخه وروسته دده ترکه او جائيداد چه ده پريښودل نو دا به په ټولو اولادونو باندي تقسيميږي اوکه نه اولنيو څلورو ببيانو ته او ددوي اولاد ته تقسيميږي او نوري دوې بيبياني او اولاد به محروم کيږي؟

جواب: په نکاح فاسد کي هم نسب داولاد دخاوند څخه ثابتيږي نو هغه ټول اولاد به ثابت النسب وي کذا في الشامي (۳). فقط

دبل چا ښځه يې بوتله او ددې څخه يې بچي وسو ددې نسب: **سوال**: (۱۱۹۷) يو سړي دخپل خوريې دښځي سره تعلق پيدا کړى او بويې تلله او وتښتيدى او ترلسو کالو پوري ګرځيدى چه دري بچي يې هم وسوه او هغه وايي چه ما نکاح کړي وه حالانکه دده خوريې ژوندى دي او طلاق يې هم نه دي ورکړى نو هغه نکاح جائز ده اوکه نه؟ او اولاد به دحرامو وي اوکه نه؟ او په خاندان کي ددي نکاح کيږي اوکه نه؟

جواب: کله چه ددي خاوند طلاق نه دي ورکړى نو هغه ښځه دده په نکـــاح کي ده او کم

---

(۱) واکثر مدة الحمل سنتان لخبر عائشة (الدر المختار على هامش رد المحتار باب ثبوت النسب ج۲ ص۸۵۷، ط، س، ج۳ ص۵۴). ظفير

(۲) مشكوة باب اللعان فصل اول ص۲۸۷. ظفير

(۳) وتقدم فى باب المهر ان الدخول فى النكاح الفاسد موجب للعدة وثبوت النسب (رد المحتار باب العدة ج۲ ص۸۳۵، ط، س، ج۳ ص۵۱۲). ظفير

سړي چه دا ښځه بیولي وه او هغه دنکاح کولو مدعي دي دده نکاح ونه سوه (١) او په حکم ددي چه: الولد للفراش، چه کم اولاد وسو نو هغه داول خاوند یعني خوریی څخه شمارل کیږي او نسب داولاد به ددي خوریی څخه ثابت وي او په خاندان کي ددوی (اولادونو) نکاح کیدي سي. فقط

دهندوي ښځي څخه چه اولاد وسو نو ددي نسب: **سوال**: (۱۱۹۸) زید یو مشهور سړي وو چه دده ناجائز تعلق دیوي هندوي ښځي سره مشهور وو، چه دهغي څخه یې اولاد هم وسو لیکن زید په خپل ژوند کي څه تردید ونه کړی، نو که اوس چیري دده اولاد دمسلمان او منکوحه والي دثبوت دنکاح دپاره یوه نکاح نامه وړاندي کړي نو معتبره به وي اوکه نه؟ او هغه ښځه او ددي اولاد ددي خلګو په کفوکي به وي اوکه نه؟ یعني چه دچا مور او دپلار ددواړو طرف څخه مسلمان وي دهغو کفو به وي اوکه نه؟

جواب: داسلام او دنکاح ددي ښځي او ددي داولاد صحیح النسب کیدل به مسلم وي په شامي باب ثبوت النسب کي ددي تصریح ده او چونکه په نسب کي اعتبار دپلار دي نو ددې وجه دده اولاد کفو دي ددي خلګو چه قدیم الاسلام دي. (٢)

که چیري دچا دښځي ناجائز تعلق دبل سړي سره وي نو اولاد به دچا وي؟ **سوال**: (۱۱۹۹) یو سړي دخپلي مشري ورینداري سره ناجائز تعلق جوړ کړی چه ددې څخه دوې انجوني پیدا سوی نو دا انجوني به دخاوند وي اوکه نه دزاني یعني دناجائز تعلق ساتلو والا؟ او نفقه ددې انجونو به دناجائز تعلق والا پرذمه وي او که نه؟ او حالانکه سړي او ښځه یعني زاني او زانیه دواړه ددي امر اقرار کوي چه دا انجوني دناجائز تعلق څخه پیدا سویدي ؟

جواب: په دي صورت کي په حکم دالولد للفر اش هغه دواړه انجوني دښځي او د خاوند دي او نسب ددوي دده څخه ثابت دي کم سړي سره چه ناجائز تعلق ساتی دهغه طرف ته نه منسوب کیږي. (٣)

په اتو میاشتوکي چه کم بچي پیدا سو نو هغه صحیح النسب دي: **سوال**: (۱۲۰۰) دهندي خاوند وفات سو، نو یونیم کال وروسته دزید سره دهنده نکاح په دې شان ولوستل سوه چه په یوځای کي دوه سړیان مسلمانان عاقلان بالغان یی را وبلل، چه هنده او زید هم په

(١) اما نکاح منکوحة الغیر الخ فلم یقل احد بجوازه فلم ینعقد اصلا (ردالمحتار باب العدة ج٢ ص٨٣٥). ظفیر
(٢) عن النبی ﷺ قال الولد لصاحب الفراش (بخاری باب الولد للفراش ج٢ ص٩٩٩). ظفیر
(٣) واقلها ستة شهر اجماعًا (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب ثبوت النسب ج٢ ص٧٥٧، ط. س، ج٣ ص٥٤٠). ظفیر

دې ځاى كي موجود وه، يو بل پنځم سړي هم موجود وو چا چه مخاخ ددي دوو دهندي او دزيد ايجاب او قبول وكى اوعقد يې وكى، دعقد نكاح په وخت دحمل او عدم حمل څه تعرض او اظهار يې ونه كړى تر دي پوري چه دنكاح څخه اته مياشتي وروسته دهلك تولد وسو آيا نكاح مذكوره شرعًا صحيح او منعقده سوه او كه نه؟ هغه هلك صحيح النسب دي او كه نه؟ او چه كم سړي دي هلك ته بي تحقيقه حرامي وايي هغه دكمي سزا مستحق دي شرعًا ؟

جواب: په دي صورت كي نكاح منعقده سوه او په نكاح كي څه خرابي او خلل رانغي او چه دكم هلك دنكاح څخه اته مياشتي وروسته تولد وسو نو دده نسب دزيد څخه ثابتيږي لكه څنګه چه فقهاء تصريح فرمايي چه اقل موده دحمل شپږ مياشتي دي وروسته دنكاح څخه په شپږ مياشتي يا زياتوكي چه كم اولاد وي دده نسب به دناكح څخه ثابت وي وفي الحديث الولد للفراش وللعاهر الحجر (١) نوچه كم سړي چه دي ولد ته ولد الحرام ووايي نوهغه سخت فاسق او عاصي دي .

دنكاح څخه مخكي حمل به ثابت النسب نه وي: **سوال**: (١٢٠١) زيد دزبيدي سره زنا وكړه او زبيدې ته حمل وسو، اوس چونكه مسماة ته داوو مياشتو حمل دزيد څخه دي لهذا زيد في الحال دزبيدې سره نكاح كړيده نو دزيد څخه ددي اولاد نسب به ثابت وي اوكه نه؟

جواب: په حديث شريف كي: الولد للفراش وللعاهر الحجر (٢) نوچه كم حمل دنكاح څخه مخكي دي، ددي نسب دزيد څخه ثابت دي. فقط

دخاوند څخه هلک پيدا سو او بيا حمل پاته سو مګر خاوند منكر دى: **سوال**: (١٢٠٢) يو سړي په لوي عمر كي دځواني ښځي سره نكاح وكړه چه ددي ښځي څخه يې يو هلك پيدا سو دوه كاله وروسته دشل او ذيابيطس په مرض كي سخت مبتلا سو او دده ښځه داوو مياشتو څخه حامله ده او وي ويل چه دا حمل زما څخه نه دي اوددي دوه كلنى بچي هم زما څخه نه دي بلكه دزنا څخه دي او طلاق يې وركى او جلا سول دبچي دپيدائش څخه وروسته ددي ناروغ انتقال وسو لهذا دا ښځه او دواړه بچي دده دتركي مستحق دي اوكه نه؟

جواب: كه چيري دطلاق دوخت څخه ددوو كالو څخه په كم وخت كي چه بچي پيدا سو نو نسب ددي بچي به ددي خاوند مطلق څخه شرعًا ثابت وي كما فى الدرالمختار كما

---

(١) مشكوة باب اللعان (فصل اول ص٢٨٧). ظفير

(٢) مشكوة باب اللعان فصل اول ص٢٨٧. ظفير

يثبت بلا دعوة احتياطا فی مبتوتة جاءت به لاقل منهما (ای من سنتين) من وقت الطلاق الخ (۱) نوبه صورت مسئوله كي دواړه بچيان به وارث دمتوفي دتركي وي او نسب ددي به دمتوفي څخه ثابت وي او ښځه مذكوره به وارث ددي متوفي څخه وي، ځكه چه دوضع دحمل څخه عده ددي ښځي ختم سوه او وروسته دعدت څخه ددي سړي انتقال وسو نو چونكه په وخت دمرګ دسړي مذكور سره څه علاقه دنكاح باقي نه وه پاته سوی لهذا هغه ښځه به وارث ددي سړي نه وي او امرأة الفار بالطلاق، ښځه مطلقه هغه وخت وارثه كيږي چه ددي دعدت دختميدو څخه مخكي ددي سړي انتقال وسي كذا في الدر المختار.

دهمبستري څخه شپږ مياشتي وروسته چه كم بچي وسو نو هغه ته به صحيح النسب ويل كيږي: **سوال:** (۱۲۰۳) دزيد دښځي دهمبستري څخه اته مياشتي او دوه ويشت ورځي وروسته لور پيدا سوه ددي ښځي ټولي څلور لوڼي دي چه دټولو څخه مشره لور يې په نهه مياشتي او لسو ورځوكي، او ددې څخه ورپسي په نهه مياشتو دولس ورځو كي، او ددې څخه ورپسي په نهه مياشتو دوو ورځو كي پيدا سويدي نو ددي انجونو نسب دزيد څخه ثابت دي اوكه نه؟ دټولو څخه دمخكي لور څه حكم دی كله چه دقرائنو مشتبهو څخه يقين وي چه دا دخپل پلار دنطفي څخه نه ده؟

جواب: ددي ټولو لوڼو نسب دزيد څخه ثابت دي او ټولي لوڼي شرعًا دزيد دي او شك او شبهه كول په دغوكي صحيح نه دي دشپږو مياشتو دنكاح څخه وروسته چه كم هلك پيدا سو نو هغه صحيح النسب دي او دخاوند څخه به ګڼل كيږي اوپه نكاح كي يې څه فرق نه راځي، دنهه مياشتو څخه په څه زيات كي چي بچي پيدا كيږي نو صحيح دي كنې اكثره دنهمي مياشتي دشروع كيدلو څخه وروسته ولادت كيږي په ديكي وهم او شك كول نه دي په كار. (۲)

دنكاح څخه مخكي چه كم بچي دزنا څخه پيدا سو نو دده نسب به وروسته دنكاح څخه دزاني څخه نه وي: **سوال:** (۱۲۰۴) زيد دخپلي موجوده ښځي سره وړاندي دنكاح څخه زنا وكړه او ددي څخه هلك پيدا سو اوس ددي سره يې نكاح وكړه، نو اوس ددي هلك نسب به دزيد څخه ثابت وي اوكه نه؟ او دزيد دتركې به وارث وي او كه نه؟ اودنكاح څخه وروسته ددي موجوده ښځي دنان او نفقې ذمه دار به زيد وي اوكه نه؟

(۱) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب ثبوت النسب ج۲ ص۸۵۸، ط، س، ج۳ ص۵۴۱. ظفير

(۲) واقلها ستة اشهر اجماعًا (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب ثبوت النسب ج۲ ص۸۵۷، ط، س، ج۳ ص۵۴۰). ظفير

جواب: کم زامن چه دبي نکاحي ښځي څخه مخکي دنکاح څخه پیدا سویدي نو ددي نسب ددي سړي څخه نه دي او هغه دده وارث نه دي لیکن که چیري ده ته څه هبه کول غواړي نو کولي یې سي، یا که چیري وصیت دده دپاره وکړي نو تریوه ثلث پوري صحیح کیدي سي او چه کله ددي موجوده ښځي سره نکاح وسوه نوهغه دنورو ښځو په مثل مستحقه دنفقي وغیره او مستحقه دوراثت سوه. فقط

خاوند دډیري مودي څخه په بهر وطن کي وو نو دښځي دبچي نسب به دده څخه ثابت وي:

سوال: (۱۲۰۵) زید دخپل کور څخه یوبل وطن ته ولاړی دډیري مودي څخه وروسته دده دښځي بچي پیدا سو نو آیا دا پچي به حلالي ګڼل کیږي اوکه حرامي؟

۲: دزید نکاح وسوه خو رخصتي ونه سوه نو ده ته به حلالي وایي اوکه نه حرامي؟ دا دواړي مسئلي دبهشتي زیور دي ددې څه دلیل دي؟

جواب: دبهشتي زیور ددواړو مسئلو دلیل دا حد یث مبارك دي چه: الولد للفراش وللعاهر الحجر، او دخاوند څخه دنسب دثابتیدلو دپاره دا ضروري ده چه وروسته دنکاح څخه دشپږو میاشتو څخه په کمه موده کي بچي پیدا نه وي بلکه که چیري دشپږو میاشتو څخه په کمه موده کي بچي وي نو دده نسب به دخاوند څخه نه وي ځکه چه کمه موده دحمل شپږ میاشتی ده البته دنکاح څخه پوره په شپږو میاشتوکي یا ددې څخه په زیاته موده کي که بچي پیدا وي نو دده نسب به دخاوند څخه ثابت وي (۱) او ددي دلیل مذکور حدیث دي او فقهاء احنافو ددي تصریح په سنتان سره کړي ده، چه په ټولو کتابونو دفقه کي لکه در مختار، هدایه، شامي او نورو کي دا مسئله مذکوره ده، اوبدعتي که چیري اعتراض وکړي نوهغه به پرتماموفقهاؤ باندي اعتراض وي. فقط واللہ اعلم

دطلاقو څخه دوه نیم کاله وروسته دپیدا سوي بچي نسب دطلاق ورکوونکي څخه نه ثابتیږي:

سوال: (۱۲۰۶) ما دیوي ښځي سره نکاح کړي وه یو کال وروسته مي دیته طلاق ورکړی نو دوه نیم کاله تیر سوه مذکوره ښځه چا پوهه کړه چه ته پر مظهر باندي ددي حمل تهمت ولګوه چنانچه دعدالت دبیري څخه مظهر دا پر ذمه واخیستی مظهر آزاد سو مګر دالله تعالي په نوم قسم خوري چه مظهر دا زنا نه ده کړي اونه مظهر ته ددي علم دي نوپه دي صورت کي دشریعت مطهره حکم څه دي؟

---

(۱) ان الفراش علی اربع مراتب وقد اکتفوا بقیام الفراش بلا دخول کزوج المغربی بمشرقیة بینهما سنة فولدت لستة اشهر مذ تزوجها لتصوره کرامة او استخداما (درمختار) ضعیف وفراش لامة الخ ومتوسط وهو فراش ام الولد الخ وقوی وهو فراش المنکوحة ومعتدة الرجعی فان فیه لاینتفی الا باللغعان واقوی کفراش معتدة البائن (ردالمحتار باب ثبوت النسب ج۲ ص۸۲۷، ط، س، ج۳ ص۵۵۰). ظفیر

جواب: که چیري سائل واقعي زنانه ده کړي نو هغه عند الله برئ دي اوکله چه دطلاقو دوه نیم کاله تیر سویدي او ددې څخه وروسته حمل ظاهر سو نوهغه دخاوند مُطَلِّق څخه شرعًا نه دي بلکه هغه حمل دزنا څخه دي [۱] البته که مظهر دي ته دري طلاقه نه وي ورکړي نو ددي سره دوباره نکاح کولي سي.

ماشومه به دخاوند څخه وي او دزاني څخه نسب نه ثابتیږي: **سوال**: (۱۲۰۷) زید دیوي ښځي سره نکاح وکړه په دي دوران کي دبکر ددي ښځي سره ناجائز تعلق سو دښځي لور پیداسوه وروسته ددغه څخه زید ښځي ته طلاق ورکړی، دانجلۍ شکل او شباهت بالکل دزید سره مشابه دي بکر قریشي دي او زید او ښځه یې ارائین دي نو انجلۍ به دکم قوم وي؟ او ولد الحرام به وي اوکه نه؟

جواب: زید چه دکم قوم څخه دي نو انجلۍ به هم ددغه قوم څخه بلل کیږي ځکه چه تر دي وخته پوري مذکوره ښځه دزید په نکاح کي وه [۲] لهذا په حکم د: الولد للفراش وللعاهر الحجر" باندي به هغه انجلۍ دزید طرف ته منسوبه وي او دبکر طرف ته به منسوبه نه وي او نسب یې دزید څخه ثابت دي او ولد الحرام به نه بلل کیږي په هر حال دخاندان دقریشو هللث که چیري ددي انجلۍ سره په نکاح راضي وي او هغه انجلۍ هم خوشحاله ده نو نکاح یې په خپل مینځ کي صحیح ده. فقط

چه کمي زنانه بغیر دطلاق څخه دویم واده وکي نو هغه به مخکي خاوند ته ورکول کیږي او ددویم خاوند اولاد دویم خاوند ته: **سوال**: (۱۲۰۸) زید خپله منکوحه زینب او لور فاطمه شیرخواره پریښودل او یوځای ولاړی زینب چونکه بدچلنه وه هغی دیو سوي سره نکاح وکړه چه زه خاوند پرې ایښي یم ددویم خاوند څخه اولاد هم وسو اوس دیارلس کاله وروسته اول خاوند واپس راغي نو زوجه به ده ته ورکول کیږي اوکه نه؟ او چه کم اولاد دزوج ثاني څخه سوی دي هغه به چاته ورکول کیږي او فاطمه چه دزید څخه ده او اوس ددیارلسو کالو ده دي ته دتیرو سوو کلونو نفقه ورکړي اوکه نه؟ او دا بیولی سي اوکه نه؟ او دویمه نکاح چه زینب کړي وه هغه صحیح ده که فاسده یا بل څه؟

جواب: هغه اولاد چه ددویم خاوند څخه وسو هغه ددویم خاوند دي او زوجه داول خاوند

---

(۱) کما یثبت بلا دعوة احتیاطا فی مبتوتة جاءت به لاقل منهما من وقت الطلاق لجواز وجود وقته الخ ولو لتمامهما لا یثت النسب (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب ثبوت النسب ج۲ ص۸۵۸، ط، س، ج۳ ص۵۴۱). ظ

(۲) اذا تزوج الرجل امرأة فجاءت بولد لاقل من ستة اشهر مذ یوم تزوجها لم یثبت نسبه الخ وان جاءت به لستة اشهر فساعدا یثبت نسبه منه اعترف به الزوج او سکت لان الفراش قائم والمدة تامة (هدایه باب ثبوت النسب ج۲ ص۴۱۱). ظفیر

ده، (۱) ده ته به ورکول کیږي او زید خپله لور فاطمه دبالغ کیدو څخه وروسته اخستي سي او تربالغه کیدو پوری به دخپلی مورسره اوسیږي په دي شرط چه ددي مور دزید کور ته راسي کنه وي نوزید في الحال خپله لور فاطمه اخستي سي او دتیری سوی زماني نفقه دده پر ذمه واجب نه ده بخلاف نفقة القریب فانها لا تصیر دینًا و لو بعد القضاء والرضاء الخ شامی (۲) ج۲ ص۷۵۸). فقط

دواده څخه شپږ میاشتي وروسته چه کم حمل ظاهر سي هغه به دخاوند په طرف منسوب کیږي: سوال: (۱۲۰۹) دیو مسلمان ښځي دیو کافر سره بدتعلقي وکړه او بیا یې توبه وایسته مسلمانه سوه دیو بل مسلمان سره یې نکاح وکړه شپږ میاشتی وروسته ددي خاوند ته دحمل دعلم کیدو څخه وروسته هغه انکار کوي چه دا حمل زما دطرف څخه نه دي بلکه ددغه کافر دطرف څخه دي په دي بنا باندي هغه دغه زنانه پریښودل غواړي آیا دحمل انکار به صحیح وي اوکه نه؟

جواب: په دي صورت کي دخاوند انکار کول دحمل څخه صحیح نه دي دغه حمل به ددغه مسلمان خاوند ګڼل کیږي ځکه چه کمه موده دحمل په شریعت کي شپږ میاشتي ده (۳). (درمختار). فقط

دغیر مطلقه سره دواده څخه وروسته چه کم اولاد وسي هغه به جائز وارث نه وي: سوال: (۱۲۱۰) زید په ناجائزه طریقه سره دعمر منکوحه په خپل کور کي وساتله او ترڅه وخته پوري عمر ته یې وویل چه ته روپی واخله او طلاق ورکړه عمر انکار کوی، ددي څخه وروسته زید دا دعوه وکړه چه عمر خپلي منکوحه ته طلاق ورکړي دي او دیو مولوي په مخکي یې ددي امر ګواه پیش کړی چه زموږ مخامخ یې دخپلي بي بي په حق کي حسب ذیل الفاظ وویل: چي دا زما بي بي نه ده دا زما دکاله څخه نه ده زه دا آبادول نه غواړم ددي سره زما هیڅ تعلق باقي نه دي چه کم ځاي ته غواړي ولاړه دي سي زما دطرف څخه دیته اختیار دي، دغه مذکور مولوي دطلاق واقع کیدو حکم ورکړی او دښځي نکاح یې دزید سره وکړه او ددغه نکاح څخه اولاد وسو او زید مړ سو ددغه مذکور مولوي په دغه

---

(۱) غاب عن امرأته فتزوجت بآخر وولدت اولادا ثم جاء الزوج الاول فالاولاد للثانی (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب ثبوت النسب ج۲ ص۸۲۸. ط. س. ج۳ ص۵۵۲). ظفیر

(۲) وګوري: ردالمحتار للشامی باب النفقه ج۲ ص۹۵۷. ط، س. ج۳ ص۵۹۴. ظفیر

(۳) اذا تزوج الرجل امرأته فجاءت بولد لاقل من ستة اشهر منذ یوم تزوجها لم یثبت نسبه الخ وان جاءت به لستة اشهر فصاعدا یثبت نسبه منه اعترف الزوج او سکت لان الفراش قائم والمدة تامة (هدایه باب ثبوت النسب ج۲ ص۴۱۱). ظفیر

مذکوره شهادت باندي دطلاق حکم ورکول قضاء ده که افتاء؟ دا الفاظ دکنايه طلاق دي که نه؟ او په اول صورت سره دنيت کيدل دطلاق دواقع کيدو دپاره شرط دي که نه؟ په اول تقدير سره دعمر دغير حاضرى ځخه بغير دنيت پته به څه رنګه لګيږي که چيري دزيد دويمه نکاح نه وي سوى نو دابنځه ددي او اولاد دزيد دمال وارثان به وي اوکه نه؟

جواب: که چيري دعمر دخپلى بي بي په نسبت دمذکوره الفاظو ويل هم ثابت سي نو په دى الفاظوسره بغير دنيت دطلاقونو طلاق نه واقع کيږي او دنيت حال دخاوند څخه معلوميږي ([1]) لهذا مولوي صاحب چه کم حکم دطلاق دواقع کيدو مطلقا کړى دى دا فتوي صحيح نه ده او چه کله طلاق واقع نه سو نو دعمر دبي بي دويمه نکاح دزيد سره صحيح نه سوه. ([2])

۲. دا الفاظ دکنايى طلاق دي او دطلاق دواقع کيدو دپاره دطلاق په نيت سره ويل شرط دي او دنيت حالت دخاوند څخه معلوميږي.

۳. چه کله نکاح صحيح نه سوه نو دغه مذکوره ښځه دزيد زوجه نه سوه او ددې څخه چه کم اولاد وسو هغه هم ثابت النسب نه دي لهذا مذکور به هم دزيد دميراث او جائيداد وارث نه وي. فقط

<u>يو خاوند پريږدي او دبل سړي سره اوسيدل شروع کړي اوس خاوند ته دراتلو دپاره به څه کوي؟</u> **سوال**: (۱۲۱۱) يوې منکوحه زنانه خپل خاوند پريښودى دبل نامحرم سړي سره وتښتيده اوپه زنا کي مبتلا سوه او دغه سړي څخه يې اولاد هم وسو اوس دغه ښځه توبه وکړي او خپل اول خاوند ته راتلل غواړي نو دنکاح دتجديد ضرورت سته که نه؟ او هغه اولاد چه دبل سړي نه پيدا سو هغه دچا دي؟

جواب: که چيري اول خاوند طلاق نه وو ورکړي نو دغه ښځه داول خاوند ده نکاح ددي باقي ده دتجديد نکاح ضرورت نسته او اولاد چه کم داول خاوند څخه دجدا اوسيدو په وخت کي وسو هغه ټول به داول خاوند طرف ته منسوب کيږي: لقوله عليه السلام الولد للفراش وللعاهر الحجر ([3]) وقد اکتفو بقيام فراش بلا دخول کتزوج المغربى بمشرقية الخ درمختار ([4]). فقط

([1]) فالکنايات لا تطلق بها الابنية او دلالة الحال الخ کنحو اخرجي واذهبى (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب الکنايات ج۲ ص۷۳۵ ط. س. ج۳ ص۲۹۷ – ۲۹۸). ظفير

([2]) اما نکاح منکوحة الغير ومعتدته فلم يقل احد بجوازه فلم ينعقد اصلا (ردالمحتار باب المحرمات ج۲ ص۴۸۲، ط. س. ج۳ ص۵۱۲). ظفير

([3]) ترمذى باب ماجاء ان الولد للفراش ص۸۲. ظفير

([4]) ولذا لو صرح بانه من الزنا لا يثبت قضاء ايضا (ردالمحتار باب المحرمات ج۲ ص۴۰۱. ط. س. ج۳ ص۴۹).

دزنا داولاد نسب به دزناکار څخه وي که نه؟ سوال: (۱۲۱۲) دبې نکاح ښځې څخه دزناکارې چه کم اولاد وسو دهغه نسب دزناکار یعني دزید څخه به ثابت وي که نه؟

جواب: دغه اولاد ولد الحر ام دي دزید څخه به دده نسب ثابت نه وي قال علیه الصلوة والسلام الولد للفراش وللعاهر الحجر دبې نکاح ښځې څخه چې کم اولاد وسي هغه دزناکار څخه ثابت النسب نه دی. (۱)

په زنا سره دحامله سوی ښځې سره زید نکاح وکړه څه ورځې وروسته ددې بچې پیدا سو دهغه نسب: سوال: (۱۲۱۳) زید دهندې سره نکاح وکړه او دنکاح په وخت هنده په زنا سره حامله سوی وه دنکاح څخه وروسته په یو څو میاشتو کې دهندې هلك پیدا سو نو دا هلك به دزید وي که نه؟

جواب: که چیرې دنکاح څخه وروسته دشپږو میاشتو په کم وخت کې بچې پیدا سوی وي نو دهغه نسب دزید څخه ثابت نه دي اونه دغه هلك دزید وارث جوړیدی سي (۲) لقوله علیه السلام: الولد للفراش وللعاهر الحجر (۳). فقط

دنکاح دعلم نه کیدو په وجه یې دغیر دمنکوحې سره نکاح وکړه نو اولاد به صحیح النسب وي؟ سوال: (۱۲۱۴) زید دهندې دنکاح دعوه په عدالت کې وکړه لیکن عدالت دغه نکاح ثابته نه کړه پیدا نودعوي یې خارجه کړه بیا زید اپیل وکی هغه هم نامنظور سو بیا یې نګراني وکړه هغه هم نامنظوره سوه ددغه درې واړو عدالتونو دفیصلې څخه وروسته دهنده وارثانو دهندې نکاح دبکر سره وکړه چه په کمه شپه نکاح کیدونکې وه دهغې څخه یوه ورځ مخکې زید ناکامه مدعي دخپلو دوو درو دوستانو په مټ سره دهندې او دهغې دخور او دپلار پوزې پریکړې زید وغیره ته په دغه مقدمه کې سزا ورکول سوه ددغه سزا په اپیل کې زید عذر پیش کړی چې چونکه زما نکاح دهندې سره وه او دهغې څخه زه محروم کړل سوی یم ددې غیرت په وجه ما دا جرم کړې وو عدالت داپیل ابتدایې کاغذونه وکتل دتحقیقاتو څخه وروسته یې نکاح ثابته کړه اوس هنده

---

(۱) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب ثبوت النسب ج۲ ص۷۷۲. ط. س. ج۳ ص۵۵۲. ظفیر

(۲) فلو لاقل من ستة شهر من وقت النکاح لا یثبت النسب ولا یرث منه الخ ولذا لو صرح بانه من الزنا لا یثبت (ای النسب) قضاء ایضا (ردالمحتار باب المحرمات ج۲ ص۴۰۱. ط. س. ج۳ ص۱۳۲). ظفیر

(۳) ولو نکحها الزانی حل له وطیها اتفاقا والولد له ولزمه النفقة (درمختار ج۲ ص۱۸۹. ط. س. ج۳ ص۴۹) قوله والولد له ای ان جاءت بعد النکاح لستة اشهر فلو لاقل من ستة شهر من وقت النکاح لا یثبت النسب ولا یرث منه (ردالمحتار باب المحرمات ج۲، ص۴۰۱. ط. س. ج۳ ص۴۹). ظفیر

دبکر په کورکي ددوو دریو بچیانو مورده په دي صورت کي دهنده او دبچیانو په نسبت څه حکم دي؟

جواب: قال فی ردالمحتار اما نکاح منکوحة الغیر ومعتدته فالدخول فیه لا یوجب العدة ان علم انها للغیر لانه لم یقل احد بجوازه فلم ینعقد اصلا الخ (۱) ج۱ ص**۲۵۷** باب العدة، و فی آخر هذا المذهب من الدرالمختار وکذا لا عدة لو تزوج امرأة الغیر ووطئها عالمًا بذالك الخ (۲) نوهنده چه دزید منکوحه ده دبکر سره ددې نکاح باطله ده او ددویم خاوند داولاد نسب ددویم خاوند څخه ثابت نه دي: لانه زنا ولا نسب فی الزنا لقوله علیه السلام الولد للفراش وللعاهر الحجر (۳) دا حکم هلته دي چه بکر ته علم وي چه هنده دزید منکوحه ده اوکه چیري ده ته علم نه وي او ده دزید دنکاح دعدم ثبوت پربناء باندي خپله نکاح وکړه او وروسته دزید نکاح ثابته سوه نو ددې دپاره دا حکم دي چه ښځه به اول خاوند ته ورکول کیږي یعني زید ته او اولاد دبکر دي په درمختارکي دي: غاب عن امرأته فتزوجت بآخر وولدت اولاد ثم جاء الزوج الاول فالأولاد للثانی علی المذهب الخ وفی ردالمحتار وانما وضع المسئلة فی الولد اذ المرأة ترد الی الاول اجماعًا (۴). فقط

<u>دمیري مورسره نکاح باطله ده نو ددې وجي ددې اولاد به صحیح النسب نه وي</u>: **سوال**: (**۱۲۱۵**) یو سړي دخپلی میرې مورسره نکاح وکړه او دخول یې وکړی دهغې څخه یوه انجلۍ پیداسوه دا انجلۍ به دخپل پلار طرفته منسوبه کیږي اوکه به حرامه ګڼل کیږي دپلار وارثه به وي که نه او پرپلار باندي حرامه ده که نه؟

جواب: قال فی الشامی ج۲ ص**۲۵۵** باب المهر، ولذا لایثبت النسب ولا العدة فی نکاح المحارم ایضًا کما یعلم مما سیأتی فی الحدود الخ (۵) وفی الحدود عدم ثبوت النسب والعدة الخ (۶) اقول فعلم انه لا نسب ولا عدة. فقط

<u>دمور په ذریعه په شیوخو کي شرف</u>: **سوال**: (۱۲۱۶) دسیادت شرف چه دفاطمه رضی الله عنها په واسطه په حسنینو کي راغلی دي همدغه دسیادت شرف اوس هم دمور په ذریعه دشیوخو وغیره په اولاد کي راتلی سي که نه؟

جواب: ددغه شرف اثر دمور په ذریعه دشیوخو په اولاد کي هم راتلی سي. فقط

---

(۱) وګورئ: ردالمحتار باب العدة ج۲ ص۸۳۵. ط. س. ج۳ ص۵۹۲. ظفیر
(۲) الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب العدة ج۲ ص۸۴۵. ط. س. ج۳ ص۵۲۷. ظفیر
(۳) مشکوة باب اللعان فصل اول ص۲۸۷. ظفیر
(۴) رد المحتار مع الدرالمختار فصل ثبوت النسب ج۲ ص۸۲۸. ط. س. ج۳ ص۵۵۲. ظفیر
(۵) ردالمحتار للشامی باب المهر مطلب فی النکاح الفاسد ج۲ ص۴۸۲. ط. س. ج۳ ص۱۳۲. ظفیر
(۶) ردالمحتار باب الوطؤ الذی یوجب الحد والذی لا یوجبه ج۳ ص۲۱۲. ظفیر

داسلام راوړلو څخه مخکې اولاد صحیح النسب نه دي او وروسته اولاد صحیح النسب دي:

سوال: (۱۲۱۷) هنده یو برهمنه ښځه ده دزید سره یې ناجائز په پټه ذریعه تعلق قائم کړو اوڅه موده وروسته یې بې له پټوالي زید خپل خاوند مشهور کړی بیا هم زید دخپلي منکوحه بي بي سره اوسیدی او دهندی سره دناجائزي پردې په ذریعه تعلق یې دمخکی په شان سره پټ ساتی تر شل کاله پوری تخمیناً دغه ناجائز تعلق چلیدی په دي وخت کي نه صرف دزید سره بلکه دنورو کسانو سره دغه ناجائز تعلق جوړ سو دهندي دخېټې څخه دري هلکان او دوې انجوني پیدا سوې او ددي نوم یې په صورت دمسلمان کښیښووی لیکن دا تحقیق نسته چه دا اولاد دچا دنطفې څخه پیدا سوي دي او نه زید دغه اولاد خپل اولاد ګڼي او نه هنده خپله منکوحه تسلیموي بیا هم هنده ددغه اولاد دزید دنطفې څخه پیدا کیدل او خپل ځان دزید زوجه منکوحه ګڼي او دغه اولاد هم دخپلي مور دبیان تائید کوي په دي صورت کي به اولاد صحیح النسب منل کیږي که نه؟ وروسته بیا زید دغه هنده ښځه مسلمانه کړیده او نکاح یې ورسره کړی ده.

جواب: هغه اولاد چه دهندي داسلام راوړلو څخه مخکي دهندي دخیټې څخه سوی دي هغه دمذکوره حالت مطابق صحیح النسب نه دي او دزید اولاد به نه منل کیږي اوکه چیري زید هم دهنده په مثل دهندي مسلمان کیدل او ددي دښځي والي بیان وکړی نو نکاح به صحیح ګرځول کیږي او اولاد به صحیح النسب دزید ګڼل کیږي کذا في الشامي. ([1])

دطلاق څخه نهه میاشتي وروسته چه کم بچي پیدا سو هغه به دخاوند ګڼل کیږي: **سوال**:

(۱۲۱۸) زید خپله منکوحه په ۲۰ ذی قعده باندي قطعاً جلا کړه او پرمورخه ۸ دمحرم باندي یې باین طلاق ورکړی دجدایي څخه وروسته او دمذکوره منکوحې دطلاق څخه مخکي دحیض ورځي ښکاره سوی دجدایی څخه نهه میاشتی وروسته هلك پیدا سو او دزید دجدایی څخه وروسته دزید دمنکوحي ناجائز تعلق دمسمي پرشاد سره سوی وو نو دا هلك به دزید ګڼل کیږي که حرامي؟

جواب: په دي صورت کي نسب ددغه بچي دزید څخه ثابت دي دغه هلك به دزید ګڼل کیږي کما یثبت بلا دعوة احتیاطا فی مبتوته جاءت به لاقل منهما من وقت الطلاق الخ، درمختار. ([2]) فقط

([1]) نکح کافر مسلمة فولدت منه لا یثبت النسب منه ولا تجب العدة لانه نکاح باطل (الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب ثبوت النسب ج۲ ص۸۷۱، ط.س. ج۳ ص۵۵۵). ظفیر

([2]) الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب ثبوت النسب ص۸۵۸ ج۲، ط.س. ج۳ ص۵۴۱. ظفیر

دبني فاطمه فضيلت: **سوال**: (۱۲۱۹) (۱) دبني فاطمي څخه علاوه که هغه صديقي، فاروقي، عثماني، علوي، عباسي وغيره وي نسبًا سيد کيدي سي اوکه نه که چيري نه سي کيدي نو ددغه نسبي سيادت دعوه دارو ته څه وعيد په شريعت حقه کي مقرر دي ياکه نه که چيري سيد نسبًا دي نو څه دليل دي؟
(۲) سيادت نسبي په بني فاطمه کي منحصر دي که نه؟ په دليل سره تحرير کړئ !
جواب: (۱،۲) دډيرو رواياتو صحيحه ؤ څخه داهل بيتو سيد کيدل معلوميږي داهل بيتو چه څومره قدر مناقب په احاديثو کي مذکور دي دهغو په بناء باندي دا حکم لګول بې ځايه نه دي چه دقريشو په ټبرو کي دټولو څخه بهتر او اشرف نسبًا اهل بيت دي. البته داهل بيتو په تعين کي دعلماؤ اختلاف دي چه اهل بيت چاته ويل کيږي محقق او راجح دا ده چه اهل بيت صرف بني فاطمه نه دي بلکه هغه دي چه پرچا باندي دصدقي کولو ممانعت راغلی دي او دچا دپاره چي صدقه خوړل جائز نه دي: في الهدايه وهم آل علي وآل عباس وآل جعفر وآل عقيل و آل حارث ابن المطلب (۱) دي کسانو ته اهل بيت ويل کيږي ددوي څخه بني فاطمه نور هم زيات افضل دي په رواياتو کي چه څومره قدر فضائل دبني فاطمه مذکور دي دنورو نه دی نبی عليه السلام ته چي څومره دبني فاطمه قرب حاصل دي دومره دنورو نه دي حاصل شايد ددي وجي څخه دزړي زماني څخه برابر داعرف را روان دي چه بني فاطمه ته سيد ويل کيږي غرض داچه داعرف بې وجه اوبې اصل نه دي په صحيح بخاري کي راغلي دي چه: ان النبی ﷺ جلس علی المنبر للخطبة الحسن بن علی الی اجنبه وهو يقبل الناس مرة وعليه اخری ويقول ان ابنی هذا سيد ولعل الله تعالی ان يصلح به بين فئتين عظيمتين من المسلمين (۲) ددي روايت څخه اګر چه دبني فاطمه په سيادت نسبي کي پرمنحصر کيدو باندي استدلال نه سي کيدي البته دا ضرور ويل کيدی سي چه دنبي ﷺ دخپلي ژبي مبارکي څخه پر يوچا باندي دسيد اعلان فرمايل بيشکه دهغوی دنسبي سيادت لپاره کافي دي او طمعه دامتياز ده چه دهغه په سبب دتمامو اهل بيتو څخه دفاطمينو مرتبه زياتيدل پکار دي، اهل بيت که څه هم سيد دي ليکن بني فاطمه په سيادت نسبي کي بي شکه دنورو څخه زيات دي. ځکه چه دبني فاطمه نسب دنبي ﷺ سره زيات نژدي دي، په طبراني کي دي عن عمر قال قال رسول الله ﷺ کل بنی انثی ينتمون الی عصبة فان عصبتهم لابيهم ما

(۱) هدايه باب من يجوز دفع الصدقات اليه ومن لا يجوز ص۱۸۲ ج۱، الا اولاد عباس وحارث واولاد ابی طالب من علی وجعفر وعقيل (ردالمحتار باب المصرف ص۹۰ ج۲، ط. س. ج۳ ص۳۵۰). ظفير
(۲) مشکوة عن البخاری باب مناقب اهل البيت ص۵۶۹. ظفير

خلا ولد فاطمه فانی عصبتهم فانا ابوهم ددي روايت څخه معلوميږي چه اګر چه تمام اهل بيت سيد دي ليکن چاته چه سيادت نسبي ويل پکار دي هغه په بني فاطمه کي منحصر دي دبني فاطمه څخه زيات نسبًا هيڅوك سيد نسته ځکه چه نبي کريم ﷺ فرمايي چه که څه هم چه دهر يوه مؤنث اولاد دخپل خپل پلار په طرف منسوب کيږي ليکن بني فاطمه ددي څخه مستثنى دي ددوی عصبيت زما طرفته منسوب دی زه ددوي پلار يم همدا اجزاء دي چه دهغه په وجه دزړې زماني راهيسي دا عرف راروان دي چه دبني فاطمه څخه علاوه نورو ته که څه هم داهل بيتو څخه ولي نه وي سيد نه ويل کيږي اوس ددي عرف پربنا باندي نن که چيري ځوك صديقي يا فاروقي يا عثماني يا عباسي يا علوي خپل ځان ته سيد ووايی ددوي دا دعوه نه به اوريدل کيږي نه همدا بني فاطمه ته به سيد ويل کيږي دبني فاطمه څخه علاوه اهل بيت که چيري دخپل سيادت نسبي دعويدار وي نو چونکه داهل بيت کيدو په وجه ددوی سيادت نسبي بې اصل نه دي اګر چه په عرف کي اوس دوی ته سيد نه سي ويل کيدی ددي وجي ددوي په حق کي ددي دعوي په نسبت په شريعت کي څه حد نسته البته که چيري يوځوك صديقي يا فاروقي يا عثماني خپل ځان ته سيد ووايی او دا پيژني چه مور څه رنګه نسبًا سيد نه سو کيدي دداسي نسبي سيادت ددعوه دارانو په حق کي وعيد شديد دي: روي مسلم في ص**٥٧** من سعد وابی بکر ان النبی ﷺ يقول من ادعى الى غير ابيه وهو يعلم انه غير ابيه فالجنة عليه حرام ([1]) ترجمه: چه کم سړي چا ته دا ووايی چه دا زما پلار دي او په دي پوهيږي چه دا زما پلار نه دي پرده باندي جنت حرام دي ده ته به عذاب ورکول کيږي دسزا خوړلو څخه بغير جنت ته نه سي داخليدی. نو معلومه سوه که چيری يوسړی باوجود ددي چه دبني فاطمه څخه نه دی خپل ځان ته سيد ووايي عرفا چونکه دسيد پربني فاطمه باندي اطلاق کيدي سي ددی وجي ضمنا دده دا دعوه سوه چه زه دبني فاطمه څخه يم حالانکه خپله پوهيږي چه زه دبني فاطمه څخه نه يم بې شکه دداسي سړي په حق کي همدغه سخت وعيد دي چه په حديث کي ذکر کړل سويدی.

دفاطمه رضي الله عنها څخه علاوه دټولو نسب دپلار څخه وي: سوال: (١٢٢٠) ظاهره ده چه نسب په شريعت حقه کي دپلار دطرف څخه ثابتيږي نوڅه وجه ده چه دبني فاطمه نسب دفاطمه الزهراء څخه ثابتيږي که چيري دښځي دطرف څخه نسب ثابتيږي نو که ديوې سيدي او يو فاروقي يا صديقي څخه بچي پيداسي نودده نسب به دپلار وي اوکه دمور؟

([1]) مسلم شريف ج١ ص٥٧. ظفير

اوكه ددواړو طرف ته؟ مختار څه دي؟

جواب: روى الحاكم عن جابر عن النبى ﷺ قال قال رسول الله ﷺ كل بنى انثى ينتمون الى عصبة الا ولدى فاطمة فانا وليها وعصبتها ددي روايت څخه معلوميږي چه ګويا نسب دپلار دطرف څخه ثابتيږي ليکن بني فاطمه ددې څخه مستثني دي دامام حسن او امام حسين رضي الله عنهما نسب دفاطمه رضي الله عنها په واسطی سره دنبي ﷺ په طرف منسوب دي او داصرف دفاطمي رضي الله عنها دسيدة النساء کيدو او ددي دانتهائي شرافت په وجه سره سوى دي دا دحسن او حسين رضي الله عنهما خصوصيت دي، آينده ديوي ښځي دطرف څخه که هغه سيده ولي نه وي نسب به نه ثابتيږي دپلار اعتبار به کول کيږي پلارکه چيري فاروقي وي نو بچی به هم فاروقي وي پلارکه چيري صديقي وي نو بچي به هم صديقي وي. فقط

دهاشمي دسيادت دليل او داهل بيت مراد: **سوال**: (۱۲۲۱) دبني فاطمه څخه علاوه بعضي هاشميان پرخپل سيادت نسبي باندي دليل پيش کوي چه پرموږ باندي هر قسم صدقه حرامه ده او موږ داهل بيتو څخه يو لهذا موږ نسبًا سيد يو نو دا دليل ددوي دسيادت نسبي دپاره کافي دي که نه؟ که چيري کافي نه وي نو صدقه پردوى ولي حرامه ده او دا خلق اهل بيت دي که نه؟ اوپه اهل بيت کي څوك څوك داخل دي او دبني فاطمه پرسيادت باندي څه دليل دي؟

جواب: ددوي دسيادت نسبي دپاره دا دليل پيش کول صحيح دي ليکن عرفا به دوي ته سيد نه سي ويل کيدى داهل بيتو متعلق اول تير سول چه هغه آل على او آل عباس او آل جعفر اوآل حارث بن عبدالمطلب او آل عقيل دى صرف بنى فاطمه نه دى (۱) الغرض بني هاشم چه کومو ته اهل بيت ويل کيږي واجب التعظيم او دقريشو په ټبرونوکي دټولو څخه په استثناء دفاطميينو افضل دي دعرف په رعايت سره که چيري څوك ددوى دسيادت نسبي څخه منکر وي نو ددوي دپاره په شرع کي څه جرم نه دي ځکه چه عرفا دوي ته سيد نه سي ويل کيدي البته چه کم سړي داهانت په غرض سره منکر وي دده په ګناهګار کيدو کي هيڅ شك نسته په بعضو اوقاتو کي په داسي قسم جګړوکي دپريوتلو څخه دمشرانو په شان کي ګستاخي او په شاپسي يې اهانت کيږي مسلمانانو ته په داسي معاملاتو کي دخل نه دي کول پکار، هذا ما حصل لى والله اعلم وعلمه اتم فان يك صوابا فمن الله وان يات خطاءً فمنى ومن الشطان وكان الله غفوراً رحيما.

---

(۱) ولا الى بنى هاشم (درمختار) تصرفات الزكوة الى اولاد اذا كانوا مسلمين فقراء الا أولاد عباس وحارث واولاد ابى طالب من على وجعفر وعقيل (ردالمحتار باب المصرف ج۲ ص۹۰۱. ط. س. ج۲ ص۳۵۰). ظفير

اقول وبالله التوفيق: په ديكي شك نسته چه بني هاشم چه پرچا باندي صدقه حرامه ده سيادت نسبي ددوي مسلم دی بلكه فقهاؤ رحمهم الله تمام قريشو ته په خپلو كي ديو بل كفو وايي او دا ليكي: لا تفاضل بينهم فی الدرالمختار فقريش بعضهم اكفاء بعض قال فی رد المحتار قوله بعضهم اكفاء بعض اشار الی انه لا تفاضل فيما بينهم من الهاشمی والنوفلی والتيمی والعدوي وغيرهم ولهذا زوج علی وهاشمی ام كلثوم بنت فاطمه لعمر وهو عدوی فلو تزوجت هاشمية قريشيًا غير هاشمی لم يرد عقدها الخ [1] ص۳۱۸ جلد ثانی شامی، اوپه ردالمحتار كي هم په دغه صفحه كي دي: والخلفاء الاربعة كلهم من قريش الخ [2] البته په دي كي هم څه تردد نسته چه دبني فاطمه فضيلت زيات دي او عرفا سادات دوي ته ويل كيږي او نزاع په داسي امورو كي بي مقصده ده والسلام علي من اتبع الهدي.

دپلار ښخه چه كم اولاد وسي صحيح النسب دي دچا په وينا سره حرامي كيږي نه: سوال:

(۱۲۲۲) هنده دبكر بي بي وه بكر هندي ته طلاق وركړی او وې ايسته هنده تر ډير وخت پوري بي خاونه ده اوسيده او وروسته هندي دزيد سره دويمه نكاح وكړه او زيد اوهنده اندازتًا تردیرشو كالو پوری دخاوند اوښځي په طور په كوركي يو ځاي اوسيدل او عام دسيمي اوسيدونكو وغيره دوي جائز سړي او ښځه ګڼل او دوي خپله هم په خپلوكي يو بل نكاحي خاوند اوښځه بيانول په دغه وخت كي دهندي دخيتي څخه دوه هلكان او يوه انجلۍ پيدا سول چه دوي زيد خپل او نسبي اولاد ومنل اودپيدايش په وخت يې پرهرو درو واړو باندي دملك درواج په حساب خوشحالي وغيره وكړه او ددي درو واړو ودونه هم زيد په خپل كفوه كي وكړل او زيد دوفات څخه مخكي وصيت وكړی او جائيداد منقوله او غير منقوله يې دحصې موافق پردرو واړو باندي تقسيم كی اوس پنځه كاله كيږي چه زيد مړ سو او دزيد دوفات څخه وروسته څلور واړه وارثان چه زيد پريښوولي دي هغوي پرجائيداد منقوله او غير منقوله باندي دمتوفي زيد چه قابض او مالك تردغه وخته وو دزيد زامنو دسركار په رجسټر كي دنومونو درج كولو په هكله دعوه وكړه چه دهغی درې كاله وسول، دزيد عزيزانو په مذكوره دعوي كي دا عذر وكی چه عمر او خالد دزيد حرامي اولاد دي چونكه دهندي نكاح دزيد سره نه وه سوي ځكه چه مخكني خاوند بكر هندي ته طلاق نه وو وركړي دهندي دطرف څخه دطلاق ګواهان پيش سول بيان كوي چه مسمات هنده ته پرفلاني مقام باندي مخكني خاوند بكر زموږ په مخكي

(۱) ردالمحتار باب الكفاءة ج۲ ص۴۳۸. ط. س. ج۳ ص۸۴. ظفير
(۲) ايضاً ط. س. ج۳ ص۸۴. ظفير

طلاق ورکړي دي بيا دزيد عزيزانو دا عذر پيش کړی چه دمسمات هنده نکاح دزيد متوفي سره نه ده سوی ددي وجي اولاد ولد الحرام دی په دي باندي گواهان دهندي دطرفه او نکاح خوان داثبات دپاره پيش سول بيان کوي چه دمسمات هنده نکاح ما خپله لوستلی ده او نورو گواهانو بيان وکی چه موږ په مجلس دعقد کي شريك وو او نکاح زموږ په مخکي وسوه، اوس سوال دا دی:

سوال: (۱/ ۱۲۲۲) چه کم اولاد دهندي دخيټي څخه پيدا سو هغه زيد خپل صلبي اولاد تسليم کړي دي دغه دری واړه اولاد نسبي او صلبي دي دزيد دي که نه؟

اولاد به دپلار دجايداد وارثان وي: **سوال**: (۲/ ۱۲۲۲) عمر او خالد دواړه زامن دوفات سوی زيد دجائيداد منقوله او غير منقوله وارثان دي که نه؟

سوال: (۳/ ۱۲۲۲) په لوړو وجوهاتو سره دمسمات نکاح ثابته ده که نه؟

سوال: (۴/ ۱۲۲۲) دپورتنيو ذکر سويو واقعاتو څخه دهندي واقعي طلاق ثابتيږي اوکه نه؟

سوال: (۵/ ۱۲۲۲) دوفات سوی زيد عزيزان دطلاق او نکاح دانکار شهادت په شرع کي پيش کولي سي اوکه نه؟

چي کم شرعي حکم وي تحرير يی کړئ !

جواب: (۱) چه کم اولاد دزيد دهندي دخيټي څخه سوی دي هغه دزيد څخه ثابت النسب دي او دزيد وارثان دي.

جواب: (۲) عمر او خالد او ددوي خور او مور څلور واړه دزيد دمنقوله او غير منقوله جائيداد دشرعي حصو موافق وارثان دي دحقوق مقدمه علي الميراث دادا کولو څخه وروسته به پردوي ټولو دزيد ميراث تقسيميږي موافق دفرائضو او حصو.

جواب: (۳ – ۴) دهندي نکاح به دزيد سره صحيح منل کيږي او داول خاوند طلاق ورکول چه په دوو عادلو گواهانو سره ثابت دي نو دده طلاق به ثابتيږي او دعدت څخه وروسته چه کمه نکاح دزيد وسوه هغه به صحيح منل کيږي.

جواب: (۵) دزيد دخپلوانو دزيد دطلاق او نکاح پرنفي باندي گواهان پيش کول به معتبر نه وي او دغه گواهي به نه اوريدل کيږي کما فی الشامی: والنسب يحتال لاثباته مهما امکن الخ او ددي څخه مخکي دي: لانها شهادة علی النفی معنی فلا تقبل الخ شامی جلد ثانی ص۲۲۷ باب ثبوت النسب. (۱)

---

(۱) فصل فی ثبوت النسب ج۲ ص۸۲۳ – ۸۲۴. ط. س. ج۳ ص۵۴۷. ظفير

دنکاح څخه څلور یا درې میاشتې وروسته چه کم بچي پیدا سو هغه صحیح النسب نه دي:

سوال: (۱۲۲۳) زید دهندي سره په ۲۷ دربیع الاول سنه ۱۳۱۸ هجري کي عقد دنکاح وکی اوپه ۲۷ دجمادي الأولي سنه ۱۳۱۸ هجري کي دهندي بچي پیدا سو، داویل کیږي چه هندې ته خپل مخکني خاوند طلاق ورکی دیو کال څخه زیات وخت سوی دي چه جدا کړي یی ده په دي صورت کي دغه هلك دزید زوي به ګڼل کیږي که دهندي داول خاوند بکر زوي به ګڼل کیږي، دداسي هلك وراثت به دچا طرفته منتقل کیږي؟

جواب: دشپږو میاشتو څخه وروسته نسب نه ثابتیږي نو چه کم بچي دنکاح څخه دوې میاشتی وروسته پیدا سوی دي دده نسب ددغه ناکح یعني دویم خاوند څخه نه ثابتیږي او دمخکي خاوند څخه دنسب په ثابتیدو یا نه ثابتیدو کي دا تفصیل دي چه که طلاق رجعي وو او مطلقه زنانه دعدت دتیریدو اقرار نه وو کړي نو په دوه کاله کي او ددې څخه په زیات کي که چیري پیدا سي نو ددغه اول خاوند څخه به ګڼل کیږي او نسب به دهغه څخه ثابت وي او ولادت به درجعت دلیل بلل کیږي او دویمه نکاح به باطله سي اوکه چیري طلاق بائن وو نوکه چیري ددوو کلونو څخه په کم کي بچي پیدا سو او دعدت دتیریدو اقرار یی ونه کړی نو نسب ددغه بچي به داول خاوند څخه ثابت وي او دویمه نکاح به په دي صورت کي هم باطله وي کما في الدر المختار: فیثبت نسب ولد معتدة الرجعی الخ وان ولدت لاکثر من سنتین الخ ما لم تقر بمضی العدة الخ وکانت الولادة رجعة کما یثبت مبتوتة جاءت به لاقل منهما من وقت الطلاق الخ [۱] درمختار، او وراثت دهلك به ددویم خاوند په طرف نه سي منسوب کیدي او داول خاوند په طرف به په دي صورت کي منسوب کیږي ولي چه نسب دده داول خاوند څخه ثابت دي او که چیري ثابت نه وي مثلاً دغه مطلقی دعدت دتیریدو اقرار کړي وي او داقرار دوخت څخه دشپږو میاشتو څخه په کم کي بچی نه وي پیدا سوی نو بیا نسب ددغه بچي داول خاوند څخه به هم نه وي ثابت او ددې څخه به هم وراثت نه وي ثابت په دي حالت کي به صرف دخپلي مور وارث وي او دده مور به دده وارثه وي پلار دده به هیڅ نه وایي. فقط

دخاوند والا ښځي داولاد نسب: سوال: (۱۲۲۴) یو سړي ملازم پرخپل ملازمت باندي دی دده کوچني ورور دده بي بي په خپل کورکي وساتله چه دهغه څخه یې حمل وسو اوس دغه سړي په رخصتي باندي راغي ده په دغه بدکاری باندي غیرت ونه کړی بلکه خوشحاله دي آیا ددغه دواړو وروڼو څخه اهل اسلام ته ترتوبي پوري اجتناب لازم دي که

---

(۱) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار فصل فی ثبوت النسب ج۲ ص۸۵۷ ط. س. ج۳ ص۵۴۰. ظفیر

نه؟

جواب: دحاملي ښځي حمل او اولاد چه پيداسو هغه شرعًا دخاوند دي اودخاوند څخه نسب دده ثابتيږي نودا حكم كول چه دا دخاوند نه دي بلكه دده دورور دي غلط دي: لقوله عليه السلام الولد للفراش وللعاهر الحجر (۱) اوپه درمختار كي دي: حتى لونكح مشرقى بمغربية يثبت نسب اولادها منه الخ (۲) نوچه كله مسئله دا ده نو بيا هيچا ته دا حق نسته چه دليدو څخه بغير دزنا حكم وكړي او دغه حمل واقعي دزنا حمل وګڼي او ددوي سره متاركت وكړي.

دعدت دزماني دنكاح څخه دپيدا سوي اولاد حكم: **سوال**: (**۱۲۲۵**) زيد خپلي بي بي هندي ته طلاق وركى هندي څلور ورځي وروسته دبكر سره نكاح وكړه او هلك پيدا سو هلك ته حرامي ويل جائز دي كه نه او دبكر وارث به وي كه نه؟

جواب: په درمختار كي ديږ ويجب مهر المثل فى نكاح فاسد وهوالذى فقد شرطا من شرائط الصحة كشهود الخ قال فى ردالمحتار قوله كشهود ومثله تزوج الاختين لكن معًا ونكاح الاخت فى عبده الاخت ونكاح المعتدة والخامسة فى عدة الرابعة والامة على الحرة وفى المحيط تزوج ذمى مسلمة فرق بينهما لانه وقع فاسداً فظاهرة انها لا يحدان وان النسب يثبت فيه والعدة ان دخل بحر قلت لكن سيذكر الشارح فى آخر فصل فى ثبوت النسب عن مجمع الفتوى نكح كافر مسلمة فولدت منه لا يثبت النسب منه ولا تجب العدة لانه نكاح باطل (۳)، الحاصل روايات په دي باره كي مختلف دي اوپه صورت مذكوره كي احوط دنسب ثبوت او دوراثت ثبوت دي يعني نسب ددغه هلك دبكر څخه ثابت دى او دغه هلك دبكر وارث دى. فقط

اوولسم باب : باب الحضانة

د بچيانو دپرورښت متعلق حكمونه او مسائل

دمور څخه وروسته انا ته دتربيت حق سته: **سوال**: (**۱/۱۲۲۲**) داسي بالغه انجلۍ چه دهغې عمر څلور كاله وي او مور ددي وفات سوى وي او دپيدائش دورځي څخه دانا په كوركي تربيت سوى وي اودمور دوفات كيدو څخه مخكي هغې خپلي موريعني دانجلۍ

(۱) مشكوة باب اللعان فصل اول ص۲۸۷. ظفير

(۲) الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب ثبوت النسب وقد اكتفى بقيام الفراش بلا دخول كتزوج المغربى مشرقية بينهما سنة فولدت لستة اشهر له تزوجها لتصوره كرامة او استخداماً (ايضاً ج۲ ص۸۲۸ باب ثبوت النسب. ط. س. ج۳ ص۵۵۰). ظفير

(۳) ردالمحتار باب المهر مطلب فى النكاح الفاسد ج۲ ص۴۸۱ – ۴۸۲. ط. س. ج۳ ص۱۳۱. ظفير

انا ته سپارلي وي دبلوغ ترکاله پوری به دخپلي انا سره اوسیږي که دانجلۍ پلار یې جبراً اخستي سي؟ که چیري داناسره به اوسیږي نو ترڅو کاله پوري؟ او ددي دپرورش دخرچي ذمه دار به دانجلۍ پلار وي که انا؟

سوال: (۲/۱۱۲۲) چه په کم صورت کي دا بیره ده چه دغه مذکوره بالا لور خپل پلار ته حواله کړل سي نو هغه دغه لور په یو عیسایي سکول کي حواله کوي نو شرعاً دغه انجلۍ خپل پلار ته حواله کول پکار دي که به دانا سره اوسیږي؟

جواب: نابالغه انجلۍ به تربالغ کیدو پوري دخپلي انا په تربیت کي اوسیږي او په دغه مسئوله صورت کي دحضانت حق انا ته دي خو په دي شرط چه یو داسي امر نه وي چه دحق دحضانت ساقطونکي وي او ددغه انجلۍ اخراجات به ددي دپلار پرذمه لازم وي قال الشامی واما النفقة علی الولد اذا لم تتبرع بها فهل لها الرجوع بها علی الاب قیل نعم (۱) الخ وقال فی الدرالمختار ثم ای بعد الام ام الام الخ وفیه ایضاً فی مقام اخر والام والجدة لاب وام احق بها ای بالصغیرة حتی تحیض ای تبلغ الخ. (۲)

دمور، انا او ترور څخه وروسته تربیت به عمه کوي (یعني دپلار خور) دخاله خاوند به یې نه کوي: **سوال**: (۱۲۲۷) یو هلك دیونیم کال په عمر یتیم دي دده دخاندان هیڅوك وارث موجود نه دي صرف ددغه هلك دمشر تره ښځه موجوده ده او دده دتره ددغي ښځي دوه زوجان دي دیوه نوم عظیم داد خان او دبل نوم کوچنی خان دي دمرگ په وخت ددغه هلك مور وصیت کړي وو چه عظیم داد خان وغیره! ته زما دبچي تربیت کوه نو په رضامندي سره عظیم داد خان وغیره دغه هلك دخپل تره دښځي سره اوسول اوس دغه هلك دده دتره زوي دده دتره دښځي څخه په زبردستي سره بیایي او دده مال بربادول غواړي ددغه هلك دکفالت زیات حقدار څوك دي؟

جواب: ددغه هلك ترور (عمه) که چیري موجوده وي نو دمور، انا، خاله وغیره څخه وروسته دتربیت حق دترور یعني عمه دپاره دي لیکن که موجود نه وي نو دترور زوي ته څه حق پردغه بچي باندي نسته کما في الدرالمختار: ولا حق لولد عم وعمة وخال وخالة لعدم المحرمیة وفی ردالمحتار (۳) ولا لابن العمة فی حضانة الغلام الخ (۴) بیا شامي په

---

(۱) وتجب النفقة بانواعها علی الحر لطفله یعم الانثی والجمع الانثی والجمع الفقیر (الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب النفقة ج۲ ص۹۳۲. ط. س. ج۳ ص۲۲۱). ظفیر

(۲) یثبت للام الا ان تکون مرتدة الخ او فاجرة الخ ثم ای بعد الام بان ماتت الخ ام الام الخ والام والجدة احق بها ای بالصغیرة حتی تحیض ای تبلغ فی ظاهر الروایة (الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب الحضانة ج۲ ص۸۷۱ – ۸۸۱. ط. س. ج۳ ص۵۵۲ – ۵۵۵). ظفیر =

دي كي دا بحث كړي دي چه اګرچه محرميت دلته نسته ليكن چه په كم صورت كي څه خطره دفتني نه وي هلته دحضانت حق باقي دي مثلاً دتره زوي ته دنابالغ هلك حق حضانت حاصل دي دنابالغي انجلۍ حق حاصل نه دي دغه رنګه دترور زوي ته پرنابالغي لور باندي حق نسته ليكن پرنابالغ هلك باندي حق سته نو ددي مقتضي دا ده چه په موجوده صورت كي دترور زوی يی ډير حقدار دي دده دتربيت دپاره. فقط

دانا دشتون سره ترور (عمه) ته دتربيت حق نسته: سوال: (۱۲۲۸) عبد الرحمن متوفي يوه بي بي او يو هلك او يوه انجلۍ نابالغه پريښودل بيا دعبد الرحمن بي بي هم وفات سوه دي خپل زوي او لور مذكوره خپلي مور ته حواله كړل څه ورځي وروسته دعبد الرحمن خور دمال او اسباب په طمع دغه نابالغ ددوی دانا څخه په زبردستي سره واخيستل دا شرعًا جائز دي اوكه نه؟ او دپرورش حق شرعًا چا ته دی؟

جواب: دمور څخه وروسته پرورش دنابالغو دانا حق دي نوترور ته دا حق شرعًا نسته چه هغه دغه نا بالغ ددوي دانا څخه په زور او زبردستي سره واخلي، كذا في الدر المختار (۱). فقط

دانا په موجودګي كي دپلار داكا لمسي ته دتربيت حق نسته: سوال: (۱۲۲۹) محموده بيګم وفات سوه او دي دوه زامن نابالغ يو شيرخوار او دويم دشپږو كالو په عمر او يوه لور نابالغه دپنځو كالو په عمر پريښوده او دا دري واړه دخپلي انا سره په حق دحضانت زير پرورش دي اوس يونيم كال وروسته محمد عابد ددغه نابالغو پلار وفات سو متوفي په خپل ژوند كي داولاد مذكوره په خوراك څښاك كي هيڅ ورنكړل اونه يي دآئنده دپاره څه انتظام وكی اوس يو سړي عبد الباسط دوفات سوی دپلار داكا لمسی او يو سړي بهاؤ الدين چه دمتوفي ماما دی چه خسر يې هم كيږي چه دزوجه اولی دوفات څخه وروسته يو كال وسو ددي دخور سره ك نكاح كړي وه چه حامله وه، اوس چه كمه برخه دنابالغو په حصه كي متروكه دمور اوپلار څخه ورسيده دهغی محافظ او متصرف اوولي دمتوفي دپلار داكا لمسی دي كه دمتوفي ماما چه خسر يی هم دي اوكه دنابالغو نيكه او انا؟ كم څوك كيدی سي؟ او شرعًا صرف خوراك او څښاك ديتيمانو په مال ناجائز دي كه نه؟

---

(۳) الدر المختار على هامش ردالمحتار باب الحضانة ج۲ ص۸۷۹. ط. س. ج۳ ص۵۲۴. ظفير

(۴) ردالمحتار باب الحضانة ج۲ ص۸۷۹ ط. س. ج۳ ص۵۲۴. ظفير

(۱) ثم اى بعد الام بان ماتت الخ ام الام الخ ثم ام الاب (الدر المختار على هامش ردالمحتار باب الحضانة ج۲ ص۸۷۷ – ۸۷۸. ط. س. ج۳ ص۵۲۲). ظفير

جواب: دپرورش حق ددغه بچيانو په دي صورت کي ددوي انا ته دي (۱) چه دچا په پرورش کي دوي دي ولايت دنابالغو دمال پلار ته کيږي يا دپلار وصي ته يا نيکه ته يا دهغه وصي ته يا قاضي او حاکم ته يا څوك چه هغه مقرر کوي او دپلار داکا لمسى يا ماما دنابالغو دمال ولي نه دي لکه څه رنګه چه په شامي کي دي: واما ماعدا الاصول من الوصية کالعم والاخ او غيرهم کا لام ووصيها وصاحب الشرطة لا يصح اذنهم له لانهم ليس لهم ان يتصرفوا في ماله تجارة فکذا لا يملکون الإذن له فيها والاولون يملکون التصرف فی ماله الخ (۲) ددي څخه معلومه سوه چه دپلار او نيکه څخه علاوه اکا يا دهغه اولاد يا ورور ته دنابالغ په مال کي دتصرف اختيار نسته اوپه شامي جلد ثالث کتاب الوقف کي دي چه ديتيم په مال کي که داهل محله صلحاء څوك تصرف داسي وکړي چه په هغه کي دنابالغ فائده يا دهغه ضرورت وي نو جائز دی په دي بناء باندي نيکه يا انا چه دچا په پرورش کي دا نابالغ دي دنابالغو په مال کی تصرف دضرورت په موقع کولی سي او ددوي دپاره څه شی اخستي سي او دبيع او شراء تصرف کولي سي نو دنابالغو دمال حصه ددوي انا او نيکه ته سپارل مناسب دي او ددوی دپاره دا جائز دي چه دنابالغو دخوراك او څښاك دپاره ددوي دحصي څخه خرڅ وکړي او دضرورت مطابق په بيع اوشراء کي تصرف وکړي، په رد المحتار جلد ثالث کتاب الوقف کي دي: قلت وذکروا مثل هذا فی وصی اليتيم وانه لو تصرف فی ماله احد من اهل السکة من بيع او شراء جاز فی زماننا للضرورة وفی الخانية انه استحسان وبه يفتی الخ. (۳)

طلاقه سوي مور چه ترڅو پوری دبچي غير محرم سره واده ونه کړي دپرورش حق لري:

سوال: (۱۲۳۰) زيد هندي ته طلاق ورکړی دطلاق څخه وروسته همدغه وخت هنده دخپل والدينو کور ته ولاړه يو هلك دپنځه نيمو کالو او يوه انجلۍ دنهو کالو سړي ته يی ورکړل او ولاړه اودطلاق ورکولو دري مياشتي تيري سوي اوتر اوسه پوري دوه بچيان دزيد سره دي اوس دري مياشتی وروسته دهندي دپرورش کولو دعوي ده آيا دبچو دپرورش حق چاته دي هندي ته که زيد ته؟ خلاصه تحرير کړئ! بينوا وتوجروا !

جواب: دپرورش حق مور ته دي چه ترڅو پوری چه هغه دبچيانو دغير محرم سره خپله نکاح ونه کړي او دنر هلك دپرورش حق تر اوو کالو پوري دي او دمونث انجلۍ دپرورش

---

(۱) ايضا. ط. س. ج۳ ص۵۲۲. ظفير

(۲) ردالمحتار کتاب الماذون مطلب فی تصرف الصبی ومن له الولاية عليه ج۵ ص۹۵۲. ط س. ج۲ ص۱۷۳. ظ

(۳) ردالمحتار کتاب الوقف مطلب ولاية نصب القيم الی الوقف الخ ج۳ ص۵۲۲. ط. س. ج۴ ص۴۱۲. ظفير

حق دبلوغ تر کاله پوري [١]. فقط والله تعالي أعلم

ديوولسو کالو انجلۍ ولي دعمه اوترور څخه اخستي سي: **سوال**: (١٢٣١) دشرم خاتون مور مخکي وفات سوی ده دپرورش دپاره دانا سره اوسيده او دپلار په ميراث سره يې ګزاره کوله دانا دمرګ څخه وروسته دپلار دمور سره يې پرورش کيدی بيا دغه دپلار مور هم مړه سوه دغه وخت دپرورش دپاره دترور (عمه) صاحب خاتون سره اوسيده اوس دغه انجلۍ يولسو کالو ته رسيدلي ده دمحمدبخش متوني مشر اکا حسين هم مړ سوي دي اوس احمد مذکور دغه انجلۍ مذکوره ددي دعمه ياترور مسمات صاحبه خاتون څخه واپس اخيستل غواړي صاحب خاتون انکار کوي او وايي چه زما پرورش دانجلۍ تر بلوغ پوری دي ددې څخه مخکي يې څخه درکوم په دي صورت کي احمد مسمات شرم خاتون ددي دترور صاحب خاتون څخه اخستي سي اوکه نه او دحسين متوفي هلك الله دته موجود دي هغه اګر چه په عصوبة کي تراحمد مذکور کم دي ليکن ددغه مذکوره انجلۍ ماما هم کيږي هغه دانجلی په متولي جوړيدو کي داحمد څخه زيات تر مستحق دي که نه؟

جواب: په درمختار کي دي وغيرها احق بها حتى تشتهى وقدر بتسع وبه يفتى وثبت احدى عشر مشتهاة اتفاقا الخ [٢] ددي عبارت څخه معلومه سوه چه دمور، انا (دمور مور)، او انا (دپلار مور) څخه علاوه نورو حاضنه ؤ ته دپرورش دانجلۍ تر مشتهاة کيدو پوري دي او ديولسوکالو انجلۍ په اتفاق سره مشتهاة ده لهذا مسمي احمد چه دنابالغ ولي دي دا دصاحب خاتون څخه اخستي سي او الله دته دمسمي حسين زوی ته داحمد مذکور په موجودګی کي دولايت حق حاصل نه دی. فقط

مور ته دپرورش حق سته چه ترڅو پوری دبچي دغير محرم سره واده ونه کړي: **سوال**: (١٢٣٢) زيد هندي ته طلاق ورکی او هندي مهر معاف کی او دبچيانو څخه يې دلا دعوي کيدو اقرار وکی اوس دري نيمي مياشتي وروسته دبچيانو دپرورش دعوي کوي آيا دپرورش حق دچا دي او دهندي داقرار په ماتولو باندي طلاق وسو که نه؟

جواب: چه ترڅو پوری هنده دبچيانو دغير محـــرم سره نکاح ونه کړي دپرورش حق شرعًا

([١]) الحضانة ثبت للام الخ الا ان تكون مرتدة الخ او فاجرة الخ او غير مامونة الخ او متزوجة بغير محرم الصغير الخ والحاضنة اما او غيرها احق به اى بالغلام حتى يستغنى عن النساء وقدر بسبع وبه يفتى الخ واحق بها اى بالصغيرة حتى تحيض اى تبلغ فى ظاهر الرواية (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب الحضانة ج٢ ص٨٧١ - ٨٨١. ط. س. ج٣ ص٥٥٥ - ٥٥٢). ظفير

([٢]) الدر المختار على هامش ردالمحتار باب الحضانة ص٨٨١. ج٢ ط. س. ج٣ ص٥٢٢. ظفير

هنده ته دي (۱) اوطلاق چه سويدى اوس هغه باطل كيدى نه سي. فقط

مورته دهلک او انجلۍ دپرورش حق: **سوال**: (۱۲۳۳) زيد دخپلي بي بي سره تكرار وكى او ورڅخه جدا سو دزيد څخه ددغه ښځي يوه انجلۍ داتوكالو په عمر او يو هلك دڅلورو كالو په عمر موجود دي زيد جبراً انجلى بوتله او دهغي نكاح يې وكړه او هلك هم په جبر سره اخستل غواړي دعدالت قانون دلسو كالو دعمر څخه كم اجازت نه وركوي چه بچی دخپلي مور څخه جلا كړل سي شرعًا څه حكم دي زيد په كم عمركي دغه بچي دخپلي مور څخه اخيستلي سي؟

جواب: دپروش دحق په باره كي حكم شرعي دا دي چه انجلۍ دمور سره ده تر بالغيدو پوري، ددې څخه مخكي بغير دڅه امر مانع او بغير دحضانت دحق دسقوط څخه پلار خپل اولاد ددوی دمور څخه جبراً نه سي اخستي (۲) او دنكاح اختيار پلار ته دي دنكاح ولي هم هغه دي ده ته اختيار دي چه دنابالغو نكاح دچا سره مناسبه ګڼي ودي كړي په دي كي مور ته څه دخل او اعتراض نه سي كيدي الغرض مذكوره نكاح صحيح ده البته دپرورش حق مورته دانجلۍ تر بلوغ پوري دي. فقط

دپرورش حق مور ته دي اونفقه پرپلار باندي ده: **سوال**: (۱۲۳۴) دزيد بي بي بد چلنه ده ددي وجي زيد ددې څخه كناره كشي اختيار كړه دوه هلكان چه دهغوي عمر پنځه نيم كاله او دري نيم كاله دي دزيد سره اوسيدل پكاردي كه دزيد دبي بي سره كه چيري دزيد دبي بي سره پاته سي نو ددوي دخرچي ذمه دار به څوك وي؟

جواب: دپرورش حق ددغه بچيانو مورته حاصل دي دانجلى دپاره دپرورش حق تر بلوغ پورى دي او دهلك دپاره اووه كاله دي او ددوى نفقه دپلار پر ذمه ده ليكن دمور دبدچلنى په وجه كه چيري بچيانو ته دضائع كيدو خطره وي نو دمور حق ساقط دي بيا كه چيري بله حاضنه دپرورش كوونكي خاله يا عمه وغيره نه وي نو پلار يې اخستي سي. (۳)

دناجائز بچي خرچه او بوج پرمور باندي دي: **سوال**: (۱۲۳۵) دهندي دناجائز حمل څخه چه

---

(۱) الحضانة تثبت للام الا ان تكون مرتدة الخ او فاجرة الخ او متزوجة غير محرم الصغر (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب الحضانة ج۲ ص۸۷۱ – ۸۷۲. ط. س. ج۳ ص۵۵۵). ظفير

(۲) الحضانة تثبت للام الخ والحاضنة اماً او غيرها احق به اى بالغلام حتى يستغنى عن النساء وقدر بسبع الخ واحق بها اى بالصغيرة حتى تحيض اى تبلغ فى ظاهر الرواية (الدر المختار علي هامش ردالمحتار باب الحضانة ج۲ ص۸۷۱ – ۸۸۱. ط. س. ج۳ ص۵۵۵ – ۵۷۲). ظفير

(۳) الحضانة تثبت للام الخ الا ان تكون مرتدة الخ او فاجرة فجوراً يضيع الولد به كزنا وغناء وسرقة كما فى البحر (الدرالمختار على هامش رد المحتار باب الحضانة ج۲ ص۸۷۱ – ۸۷۲. ط. س. ج۳ ص۵۵۵ – ۵۵۲).

کم هلك پيدا سو دهغه دترتيبت دبوج څوك ذ مه داردي؟
جواب: دده پرورش هم دمور پر ذمه دي. ([1])
دولد الزنا تربيت کول ګناه نه ده: **سوال**: (۱۲۳۲) يوي ښځي زنا وکړه انجلۍ پيدا سوه چه کله انجلۍ داوو کالو سوه نو مور يې مړه سوه دهلك نيکه (دمور دطرفه) دده پرورش کوي خلق اعتراض کوي نو دغه نيکه به دده پرورش کوي اوکه نه؟
جواب: دنيکه پرورش کول ددغه انجلۍ هيڅ ګناه نه ده بلکه دثواب کار دي او ضروري دي نو په دي وجه پريښودل يې دنيکه دپاره درست نه دي. فقط
مور، انا (دمور مور) او انا (دپلار مور) ته دپرورش حق: **سوال**: (۱۲۳۷) زيد يو هلك دشپږو مياشتو پريښودی او وفات سو دزيد ورور څه خبر وانه خستی اوس دزيد بي بي مسماة هنده دويم عقد کول غواړي عمر دهندي هلك اخيستل غواړي او وايي چه که دهنده بي عقده اوسي نو بيا هلك ددي دي کنه نوعمر به يې بوزي شرعاً څه حکم دي؟
جواب: مسئله داده چه که چيري هنده خپله نکاح دداسي سړي سره وکړي چه دهلك محرم نه وي نو دهندي دپرورش حق به ساقط سي ([2]) او دمور څخه وروسته دپرورش حق دښځو حق دي لکه ناني (دمور مور)، دادي (دپلار مور)، خاله، عمه وغيره ددوی حق به وي دعمر حق به هغه وخت وي چه په مذکوره بالا ښځو کي يوه هم نه وي. ([3]) فقط
دمور، ناني (دمور مور)، دادي (دپلار مور) او خاله څخه وروسته عمه ته دپرورش حق حاصليږي: **سوال**: (۱۲۳۸) زيد او بکر دواړه حقيقي وروڼه دي دزيد زوی عمر دی دده دپنځو کالو يوه لور ده دا يې پريښوده او عمر وفات سو دده بي بي دويمه نکاح وکړه دمتوفي عمر يوه حقيقي خور موجوده ده اودرې يې داکا زامن دي په دې صورت کي دپرورش حق چاته دي؟
جواب: دمحمد عمر متوفي بي بي که نکاح دداسي سړي سره کړي وي چه دانجلۍ محرم نه دي نو دده دپرورش حق ساقط سو اوس په موجوده صورت کي چه دانجلۍ ناني، دادي، خاله هيڅوك نسته نودپرورش حق دانجلۍ عمه يعني دمحمد عمر خورته دي. ([4])

([1]) الحضانة تثبت للام النسبية (ايضاً ج۲ ص۸۷۱. ط. س. ج۳ ص۵۵۵). ظفير
([2]) والحضانة يسقط حقها بنكاح غير محرمة اى الصغير (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب الحضانة ج۲ ص۸۸۰ ط. س. ج۳ ص۵۲۵). ظفير
([3]) ثم اى بعدالام بان ماتت الخ او تزوجت باجنبى ام الام الخ ثم ام الاب الخ ثم الاخت ثم الخالات كذالك ثم العمات كذلك (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب الحضانة ج۲ ص۸۷۷ ط.س. ج۳ ص۵۲۳ – ۵۲۱). ظ
([4]) فان لم يكن له ام فام الام الخ فان تكن له ام الام فام الاب فان لم تكن له جده فالاخوات الخ ثم الخالات الخ ثم العمات الخ وكل من تزوجت من هولاء يسقط حقها (هدايه باب الحضانة ج۲ ص۴۱۴). ظفير

مور چه کله دغیر سره واده وکړي او انا دمور مور نه وي نو دادي (دپلار مور) ته دپرورش حق دي: **سوال:** (۱۲۳۹) شکر الله وفات سو یو هلك نابالغ اسماعیل او یو حقیقي ورور او زوجه حشمت چه دویمه نکاح یې کړیده او مور یې وارثان پرېښودل نو دپرورش حق چاته دي یعني داسماعیل انا (دمور مور) ته که داسماعیل نیکه (دمور پلار) ته؟

جواب: داسماعیل دپرورش حق دحشمت دغیر سره دنکاح کولو څخه وروسته داسماعیل (دادي) انا ته دي او دنکاح ولایت دده حقیقي اکا ته دی نانا (نیکه) ته دپرورش هیڅ حق نسته. (۱)

مور، ناني، دادي (دمور مور او دپلار مور) څخه وروسته دپرورش حق خور ته دی ماما ته نه دي: **سوال:** (۱۲۴۰) دیوي نابالغي یتیمي انجلۍ پرورش ددوه کالو څخه چه کله یې مور او پلار وفات سوی دي ددغه انجلۍ دمشري خور پرذمه دي او خاله زاده خور یې هم کفالت کوونکي ده اوس دغه انجلۍ په خپله قبضه کي دراوستو دپاره حقیقي ماما په عدالت کي دعوه کړیده په دي صورت کي دنکاح دولایت او دپرورش دولایت حق چاته دي؟

جواب: دنابالغي انجلۍ دپرورش حق دمور، ناني، دادي څخه وروسته ددي خورته دي دخور په موجودګی کي ماما ته دپرورش حق نسته او دنکاح اختیار هم دعصباتو دنیستوالي په صورت کي دمور وغیره څخه وروسته خور ته دي ماما ته دنابالغی دولایت نکاح او اختیار په دي صورت کي نسته په درمختارکي دي: فان لم یکن عصبة فالولایة للام الخ للاخت الخ ثم لذوی الارحام العمات ثم الاخوال الخ. (۲)

مور چه کله دغیر سره نکاح وکړي نو دهغي دپرورش حق ختمیږي: **سوال:** (۱۲۴۱) زید یوه بي بي او خور ددوه نیم کالو پرېښودل او وفات سو دوه کاله وروسته زنانه دویمه نکاح وکړه دزید داکا زوي دغه انجلۍ اخیستل غواړي نو دغه زنانه دځان سره ساتلي سي اوکه نه؟

جواب: که چیري دغه ښځه دویمه نکاح دداسي سړي سره کړي وي چه دانجلۍ محرم نه دی نوددغه انجلۍ دپرورش حق ساقط سونوددي انجلۍ دساتلوهیڅ حق اوجبرنسته. (۳)

---

(۱) ثم ای بعد الام الخ ام الام الخ والحاضنة یسقط حقها بنکاح غیر محرمه ای الصغیر (الدر المختار علی هامش رد المحتار باب الحضانة ج۲ ص۸۸۵. ط. س. ج۳ ص۵۲۲) الولی فی النکاح العصبة بنفسه الخ بلا توسط انثی (ایضا باب الولی ج۲ ص۴۲۷ ط.س. ج۳ ص۷۲). ظفیر

(۲) الدر المختار علی هامش رد المحتار باب الولی ج۲ ص۴۲۷. ط. س. ج۳ ص۷۸. ظفیر

(۳) الحاضنة یسقط حقها بنکاح غیر محرمه ای الصغیر (الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب الحضانة =

چي ناني نه وي نو نانا ته دپرورش حق نسته: **سوال**: (۱۲۴۲) دزيد بي بي وفات سوه دوې انجوني يوه ددولسو كالو او يوه داتو كالو دي، زيد ددوی په ښه ډول سره پرورش کوي، دانجونو خور واده سوي او اكا، داكا ښځه، او دپلار پلار موجود دي، خو دانجونو دمور پلار خپل ځان دپرورش حقدار ګڼي او دغه انجلۍ بندوي آيا دزيد په مقابله كي نيكه (نانا) ته دحضانت حق حاصل دي اوكه نه؟

جواب: دمور څخه وروسته دپرورش حق دنابالغو انا (ناني) ته دي بيا انا (دادي) ته بيا خور ته الخ نوكه چيري ناني، دادي دنابالغو هيڅوك نسته نو دپرورش حق ددوي خور ته دي نيكه (نانا) ته په دي صورت كي هيڅ حق دبندولو نسته (۱) كه چيري انا (ناني) ژوندي نه وي نو دنكاح اختيار او ولايت پلار ته دي هكذا في كتب الفقه. (۲)

هلك به داتو كالو څخه وروسته ولي ته سپارل كيږي هيڅا ته دپرورش حق نسته: **سوال**: (۱۲۴۳) دسندرخان پلار منوخان مړ سو، ده يوه بي بي بوريجان او يو زوي سندر خان نابالغ دبوري جان دخيټي څخه او يو زوي خان محمد خان بالغ دمخكي بي بي وفات سوی دخيټي څخه پريښودل دغه وخت دسندرخان عمر اته كاله دي او دده مور بوريجان بد چلنده ده نو ددوی دپرورش حق سندرخان ته حاصل دي اوكه نه؟

جواب: په دي صورت كي دسندرخان دمنوخان دزوي دحضانت حق دده مور بوريجان ته نسته ځكه چه اول خو ددي عمر اتو كالو ته رسيدلي دي په دي حالت كي هيچاته هم دحضانت حق ددي باقي پاته نه سو او بوريجان ته دبد چلنی وغيره په وجه دسندرخان دحضانت حق په دي حالت كي هم باقي نه پاته كيږي اګر چه سندر خان دحضانت لائق وي لكه څه رنګه چه ددرمختار عبارت په دي باندي صراحتًا دلالت كوي: الا ان تكون مرتدةً او فاجرةً فجوراً يضيع الخ نواوس سند رخان به خپل ولي ته سپارل كيږي چه په موجوده صورت كي دده علاتي ورور خان محمد خان دي لكه څه رنګه چه په شامي كي دي: واذا استغنى الغلام الخ فالعصبية اولى الاقرب فالاقرب الخ (۳) او ددي څخه مخكي دا عبارت مذكور دي: واذا استغنى الغلام عن الخدمت اجبر الاب او الوصى او الولى على اخذه (۴) او داستغناء موده داووه كالو عمر دى كمافى الدر المختار وقدر بسبع الخ. (۵)

=　　ج۲ ص۸۸۰ ط.س. ج۳ ص۵۲۵). ظفير

(۱) ثم اى بعدالام الخ ام الام الخ ثم ام الاب الخ ثم الاخت لاب وام الخ ثم الخالات الخ ثم العمات (الدر المختار على هامش ردالمحتار باب الحضانة ج۲ ص۸۷۷ – ۸۷۸. ط. س. ج۳ ص۵۲۲ – ۵۲۳) ظفير

(۲) الولى فى النكاح العصبة بنفسه (ايضاً باب الولى ج۲ ص۴۲۷. ط. س. ج۳ ص۷۸). ظفير

(۳) الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب الحضانة ج۲ ص۸۷۱. ط. س ج۳ ص۵۲۲. ظفير

(۴) ردالمحتار باب الحضانة ج۲ ص۸۸۱. ط. س. ج۳ ص۵۲۲. ظفير　　(۵) ايضاً ط. س. ج ۳ ص۵۲۲. ظفير

په بچیانو باندي شیدی ځینبل دپلار په ذمه دي: **سوال**: (۱۲۴۴) بچیانو ته شیدي ورکول دوالدینو څخه پرچا باندي فرض دي که هغه غریب وي که امیر؟

جواب: شیدی ورکول دپلار په ذمه دي یعني که چیري مور ورباندي شیدي نه ځینبي نو پلار به بله یوه مرضعه ورمقرر کړي چه هغه یې دمور سره اوسیږي اوشیدی ورکوي لیکن که چیري پلار غریب وي او دمور هیڅ عذر نسته نو دمور پرذمه بچي ته شیدي ورکول ضروري دي. (۱)

دمور څخه وروسته دپرورش حق انا (نانی) ته دي: **سوال**: (۱۲۴۵) دمور څخه وروسته انا (نانی) ته دنابالغو دحضانت اختیار سته که بل رشته دارته؟

جواب: دحضانت حق دمور څخه وروسته نانی (انا) ته دي. (۲)

دانجلۍ تر بلوغ پوري دپرورش حق دي: **سوال**: (۱۲۴۶) دانجلۍ دحائضه کیدو څخه مخکي او چه کله انجلۍ دخپلي انا (یعني دمور دمور) سره اوسیدل غواړي چه کمي انا ددي پرورش وکی او چاته چي ددغه انجلۍ دحضانت اختیار وي په دي صورت کي دغه انجلۍ یو سړي رشته دار بعید چه مجرد وي او دانجلۍ نامحرم وي نو دغه سړي دغه انجلۍ ددي دانا څخه آیا اخیستی سي اوکه نه؟

جواب: دحضانت حق دانجلۍ تر حائضه کیدو پوری انا ته دي لیري رشته دار که څه هم چه هغه دنکاح ولي وي دانا څخه هغه نه سي اخیستي. (۳)

دتیری سوی زماني نفقه انا (نانی) دولي څخه نه سي اخستي: **سوال**: (۱۲۴۷) که چیري دانجلۍ دحضانت زمانه ختمه سوی وي او دانجلۍ ولي دانجلۍ دهغه ښځي څخه چه دچا په حضانت کي هغه اوسیږي اخیستل غواړي نو آیا دغه زمانه دپرورش خرچه چه ددي په پرورش کي خرڅ سوی ده ددغه سړي څخه چه په خپله قبضه کي یې اخلي اخیستل درست دي اوکه نه؟

جواب: دتیری سوی زماني خرچه دانا (نانی) وغیره څخه چه چاته دحضانت حق دي دولي عصبه نه سي اخستی. (۴)

---

(۱) ثم الحضانة تثبت للام الخ ولا تجبر من لها الحضانة عليها الا اذا تعينت لها ولم ياخذ ثدی غيرها او لم يكن للاب ولا للصغير مال به يفتى (الدر المختار على هامش ردالمحتار باب الحضانة ج۲. ط. س. ج۳ ص۵۵۹ – ۵۵۵). ظ

(۲) ثم بعد الام بان ماتت او لم تقبل الخ ام الام وان علت (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب الحضانت ج۲ ص۸۷۷ – ۸۷۸. ط. س. ج۳ ص۵۲۲). ظفير

(۳) ثم بعدالام الخ ام الام الخ والحاضنة الخ احق به الخ والام والجدة لام ولاب الخ احق بها ای بالصغيرة حتی تحيض ای تبلغ فی ظاهر الرواية (الدرالمختار على هامش رد المحتار باب الحضانة ج۲ ص۸۷۷ – ۸۸۱. ط. س. ج۳ ص۵۲۳ – ۵۲۲). ظفير =

دبالغيدو ځخه مخکي انجلۍ دمور ځخه نه سي جدا کيدي: **سوال**: (۱۲۴۸) انجلۍ دحائضه کيدو ځخه مخکي دانجلۍ درضامندي ځخه بغير دانا ځخه يې څوك جدا کولي سي اوکه نه؟　**جواب**: نه ! (١). فقط

دپرورش دحق موده: **سوال**: (۱۲۴۹) لورته او ددي مورته اوکه مور نه وي نو انا (ناني) ته دحضانت حق ترکمي مودي پوري دي او دلور دپلار داکا زوي لور ددي دانا ځخه په زور سره داخيستلو مجاز دي اوکه نه؟

جواب: مور ته او ددي ځخه وروسته انا (ناني) ته دانجلۍ حق حضانت ددغه انجلۍ تر حائضه کيدو پورې دي يعني تر بلوغ پورې دي او دنابالغ دنکاح ولايت عصباتو ته دي علي ترتيب الارث والحجب، اوکه څوك ولي محرم دانجلۍ نه وي بلکه غير محرم وي نو انجلۍ دحق دحضانت دپوره کيدو ځخه وروسته ده ته به نه سي سپارل کيدي بلکه دڅا سره چي ده مثلاً انا وغيره سره به هغې سره به پريښودل کيږي په درمختارکي دي: والام والجدة لام او اب احق بها اى بالصغيرة حتى تحيض اى تبلغ فى ظاهر الرواية الخ وفى ردالمحتار وفى الخلاصة وغيرها واذا استغنى الغلام وبلغت الجارية فالعصبة اولى يقدم الاقرب فالاقرب ولا حق لابن العم فى حضانة الجارية اھ قلت بقى ما اذا انتهت الحضانة ولم يوجد عصبة ولا وصى فالظاهر انه يترك عند الحاضنة الخ (٢) وفيه ايضًا وبتعليلهم بان ابن العم غير محرم وانه لا حق لغير المحرم.

دمور ځخه وروسته انا (ناني) ته بيا انا (دادي) ته دپرورش حق سته: **سوال**: (۱۲۵۰) دزيد وفات وسو او دزيد درى انجوني کم عمره دزيد دکونډې بي بي هنده دخيتي ځخه دهندي سره موجود دي دزيد دوفات ځخه دوه کاله وروسته هندي دبچيانو دنامحرم سره دويمه نکاح وکړه نو دحضانت حق دانجونو ددوي انا ته دي که علاتي خور ته او ترور (عمه) ته چه علاتي خور او ترور (عمه) دانجونو ذمه داري صرف پرخپل ځان پورته کړي.

جواب: قال فى الدر المختار ثم اى بعد الام الخ ام الام الخ ثم ام الاب الخ ثم الاخت لاب و لام ثم لام ثم لاب (٣) الخ وفى الشامى ارادت ام امه تربيته باجر وام ابيه ترضى بذالك

---

(۴) والنفقة لا تصير دينا الا بالقضاء او الرضاء اى اصطلاحهما على فلا معين اصنافا الخ (الدر المختار على هامش ردالمحتار باب النفقة ج۲ ص۹۰۲. ط. س. ج۳ ص۵۹۴). ظفير

(١) فان لم تكن له ام فام الام اولى من ام الاب والام والجدة لام او لاب احق بالجارية حتى تحيض (هدايه باب حضانة الولد ج۲ ص۴۱۳ – ۴۱۴). ظفير

(٢) ردالمحتار باب الحضانة ج۲ ص۸۸۱. ط. س. ج۳ ص۵۲۶. ظفير

(٣) الدر المختار على هامش ردالمحتار باب الحضانة ج۲ ص۸۷۷ – ۸۷۸. ط. س. ج۳ ص۵۲۲ – ۵۲۳. ظفير

مجانا فاجبت بانه يدفع للمتبرعة الخ (۱) ص۷۳۵ ددرمختار دروايت څخه معلومه سوه چه دناني او دادي څخه وروسته دخور حق دي او دشامي دروايت څخه معلومه سوه چه په دوي کي څوك مفت پرورش وکړي هغه احق دي لهذا په صورت مذکوره کي انجوني به دعلاتي خور او ترور (عمه) سره پريښودل کيږي چه دانجونو مالي نقصان ونه سي.

دنابالغ دپرورش حق: **سوال**: (۱۲۵۱) زيد مړ سو ده يوه بي بي او درې انجوني پريښودې ديوي عمر دوه نيم کاله دی دپرورش حق دچا دي؟

جواب: دپرورش حق اول ددي دمور دي بيا دانا (ناني) بيا دانا (دادي) او بيا دخويندو حق دي. (۲)

دبلوغ څخه وروسته دولي حواله: **سوال**: (۱۲۵۲) ددي انجلۍ مال به په بالغ کيدو باندي دي ته ورکول کيږي او که به څه کول کيږي؟

جواب: په بالغ کيدو باندي به هم دي ته ورکول کيږي. (۳)

دپرورش حق: **سوال**: (۱۲۵۳) دپرورش خرڅ دچا پرذمه دي او څومره او ترڅومره موده پوری دی؟

جواب: که چيري خپله ددغه انجلۍ مال موجود وي نو ددغه مال څخه به ددغه انجلۍ خرچه اخيستل کيږي اوکه چيري ددي سره نه وي يعني ددي پلار هيڅ نه وي پرې ايښي نو دمور وغيره پر ذمه دي، او ترتيب ددي دفقهی په کتابونو کي مذکور دي قاعده کليه دا ده چه دچا پرذمه ددوي نفقه ده دهغه پرذمه دپرورش خرڅ دي اودحضانت موده دمذکر دپاره اووه کاله دي او دمؤنث دپاره بلوغ يعني دحيض راتلل دي. (۴)

(۱) ردالمحتار باب الحضانة ج۲ ص۸۷۴. ط. س. ج۳ ص۵۵۸. ظفير

(۲) احق الناس بحضانة الصغير حال قيام النكاح او بعد النكاح او بعد الفرقة الام الخ وان لم تكن له ام تستحق الحضانة الخ فام الام اولى من كل واحدة الخ فان لم يكن للام ام فام الاب اولى ممن سواها الخ فان ماتت الخ فالاخت لاب وام (عالمگيری مصری كتاب الطلاق الباب السادس عشر فی الحضانة ج۱ ص۴۸۲. ط. ماجديه ج۱ ص۵۴۱). ظفير

(۳) نفقة الاولاد الصغار على الاب لا يشاركه فيها احد الخ ارضاع المغير اذا يوجد من ترضعه انما يجب على الاب اذا لم يكن للصغير مال واما اذا كان له مال فتكون مئونة الرضاع فی مال الصغير كذا فی المحيط الخ ونفقة الصبی بعد انعطام اذا كان له مال فی ماله الخ وان كان الاب زمنا وليس للصغير مال يقضی بالنفقة على الجد ولا يرجع الجد بذلك على احد (عالمگيری مصری كتاب الطلاق الباب السابع عشر فی النفقات فصل رابع ج۱ ص۴۹۲ – ۴۹۸. ط. ماجديه ج۱ ص۵۶۰ – ۵۶۱). ظفير

(۴) والام والجدة احق بالغلام حتى يستغنی وقدر بسبع سنين وقال القدوری حتى ياكل ويشرب وحده ويستنجی وحده وقدره ابوبكر الرازی بتسع سنين والفتوٰی على الاول واللام والجدة احق بالجارية حتى تحيض (عالمگيری مصری كتاب الطلاق الباب السادس فی الحضانة ج۱ ص۴۸۳، ط. ماجديه ج۱ ص۵۴۲). ظفير

دبچي ولي به څوک وي؟ سوال: (۱۲۵۴) دپرورش څخه وروسته ولي به څوك وي؟
جواب: ولي عصبات وي علي ترتيب الارث والحجب كما في الدرالمختار نو په دي صورت كي كه چيري نيكه وغيره موجود نه وي نو اكا ولي دي. ([1])
دنابالغو دپرورش حق چاته دي؟ سوال: (۱۲۵۵) زيد وفات سو څلور هلكان او دوې انجوني يې پريښودل په هغوی كي يو هلك او بالغي انجوني دمخكني مېړي ښځي څخه دي او درې هلكان نابالغ ددويمي بي بي موجوده څخه دي دنابالغو دپرورش حق او دجايداد محافظ او امين څوك دي؟
جواب: دنا بالغو دحضانت حق يعني دپرورش حق په دي صورت كي ددوي مور ته دي ([2]) او دنابالغو دنكاح ولي ددوي علاتي ورور دي چه بالغ دی ([3]) او دنابالغو دجايداد حصه وغيره هغه به ددوي دمور سره ايښودل كيږي. فقط
په خاله اواكا كي دپرورش حق دچا دي؟ سوال: (۱۲۵۶) ديوي نابالغی انجلۍ مور او پلار مړه سوی دي صرف ترور (خاله) او اكا موجود دي په دي صورت كي دحضانت حق چاته دي؟
جواب: په دي صورت كي دنابالغی دحضانت حق ترور (خاله) ته دي ([4]) او دنكاح ولي ددي اكا دي كذا في الدرالمختار ([5]). فقط
دپرورش حق مور ته دي او دولايت حق عصباتو ته: سوال: (۱۲۵۷) زيد داولي بي بي مرحومه څخه دوې انجوني او يو بالغ هلك او ددويمي بي بي موجوده څخه دده نابالغ هلكان پريښودل مړ سو ددرو وارو نابالغو دپرورش حق او دجايداد او دنكاح ولي څوك دی؟
جواب: دنابالغو دپرورش حق ددغه بچيانو مور ته دي او دنكاح ولايت عصباتو ته دی لهذا په دي صورت كي كه چيري نيكه ددغه نابالغو موجود نه وي نو ددوی دنكاح ولي

([1]) الولی فی النكاح لا المال العصبة بنفسه الخ علی ترتيب الارث والحجب الخ فان لم يكن عصبة فالولاية للام (در مختار) قوله فيقدم ابن المجنونة الخ ثم يقدم الأب ثم ابوه ثم الاخ الشقيق ثم الاب الخ ثم ابن الاخ ثم ابن الاخ الشقيق ثم الاب ثم العم الشقيق ثم الاب ثم ابنه (ردالمحتار باب الولی ج۲ ص۴۲۷ – ۴۲۸). ظفير
([2]) اذا وقعت الفرقة بين الزوجين فالام احق بالولد (هدايه باب حضانة الولدج ۲ ص۴۱۳). ظفير
([3]) الولی فی النكاح العصبة بنفسه الخ علی ترتيب الارث والحجب (الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب الولی ج۲ ص۴۲۷. ط. س. ج۳ ص۷۸). ظفير
([4]) ثم الخالات اولی من العمات ترجيحا لقرابة الام (هدايه باب حضانة الولد ومن احق ج۲ ص۴۱۳). ظفير
([5]) الولی فی النكاح الخ العصبة بنفسه الخ علی ترتيب الإرث والحجب (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الولی ج۲ ص۴۲۷. ط. س. ج۳ ص۷۲). ظفير

ددوی علاتي ورور دي او دجایداد ولایت ورور ته نسته په دي صورت کي حاکمان چه څوك منتظم مقرر کړي هغه به انتظام کوي. (۱)

دپرورش حق انا (ناني) ته دي او دنکاح ولایت دمشر اکا بي بي (تایا) ته دي: سوال: (۱۲۵۸) یوه انجلۍ تخمینًا دیوولسو کالو په عمر دخپلي حقیقي انا (ناني) سره اوسیږي ددي وجي څخه چه ددي والدین مړه سوی دي البته ددغه انجلۍ دمشر اکا ښځه (تایا) ژوندي ده په دي صورت کي دپرورش حق دمذکوري انجلۍ او دنکاح ولایت چاته دي؟

جواب: په دي صورت کي دانجلۍ دپرورش حق ددي انا (ناني) ته دي ترحیض راتلو پوری یعني تر بلوغ پوری دا به دانا سره اوسیږي او دمشر اکا ښځه (تایا) یې نه سي اخیستي (۲) البته ولایت او دنابالغي دنکاح اختیار ددي دمشر اکا بي بي ته دي چه ددي څخه ډیر نژدي هیڅ عصبه موجود نه وي (۳) او دا ولایت اواختیار دانجلۍ تر عدم بلوغ پوري دي او دبالغیدو څخه وروسته دهیڅ یو ولي جبر پردي باندي نه سي کیدي خپله دبالغي انجلۍ په رضا او اجازت سره ددي نکاح کیدی سي (۴).

په ترور (عمه) او تایا (ښځي داکا) کي دپرورش حق چاته دي؟ سوال: (۱۲۵۹) یو هلك دیونیم کال په عمر دي دده والدین وفات سوی دي اوس په وارثانو کي جګړه ده دهلك ترور (عمه) وایي چه هلك او مال ماته رسیدل پکار دي او داکا ښځه یې وایي چه ماته رسیدل پکار دي دهلك اکا، دمشر اکا ښځه هیڅوك ژوندي نه دي ترور (عمه) او دعمه زوی او داکا ښځه یې ژوندي دي مال او هلك به دچا سره اوسیږي؟

جواب: په دي صورت کي ددغه هلك دپرورش حق دده ترور (عمه) ته دی داکا ښځي او دعمه زوی ته هیڅ حق دعمه په مقابله کي نسته ددي وجي په درمختار کي دخاله څخه وروسته دعمه حق یې لیکلي دي: ثم الخالات الخ ثم العمات کذالك الخ. (۵)

---

(۱) الولی فی النکاح لا المال العصبة بنفسه الخ علی ترتیب الارث والحجب (درمختار) لا المالی فان الولی فیه الاب ووصیه والجد ووصیه والقاضی ونائبه فقط (رد المحتار باب الولی ج۲ ص۴۲. ط. س. ج۳ ص۷۷). ظفیر

(۲) ثم ای بعد الام بان ماتت الخ ام الام الخ والام والجدة لام او لاب احق بها للصغیرة حتی تحیض ای تبلغ فی ظاهر الروایة (در مختار) وبلوغها اما بالحیض او الانزال او السن ط (ردالمحتار باب الحضانة ج۲ ص۸۷۷ – ۸۸۱. ط. س. ج۳ ص۵۲۲ – ۵۲۳). ظفیر

(۳) الولی فی النکاح الخ العصبة بنفسه الخ علی ترتیب الارث والحجب (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الولی ج۲ ص۴۲۷. ط. س. ج۳ ص۷۷). ظفیر

(۴) لا تجبر البالغة البکر علی النکاح لا نقطاع الولایة بالبلوغ (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الولی ج۲ ص ۱۰. ط. س. ج۳ ص۵۸). ظفیر

(۵) الدرالمختار علی هامش رد المحتار باب الحضانة ج۲ ص۸۷۸ ط. س. ج۳ ص۵۲۳. ظفیر

دپرورش حق مورته دی: **سوال**: (۱۲۲۰) دزید سره یوه بي نکاح ښځه موجوده ده دغه زنانه چه کم وخت زید ته راغله نو دځان سره یې یو هلك داتو کالو راوستی زید دغه انجلۍ او هلك دخپل ځان سره وساتل او پرورش یې وکړی دغه هلك چه کله بالغ سو نو دهغه نکاح یې دهندي سره وکړو دهندي دخیتی څخه دوه هلکان وسول دیوه عمر څلورکاله او ددویم شپږ کاله دي دوه کاله وسول چه دهندي خاوند مړ سو، زید دمسماة څخه چه څومره قدر زیورات اوکپړي اوکور وغیره سامان وو دوفات په ورځ باندي یې په زبردستی سره ورڅخه واخیستل مسماة په میکه کي ولاړه او ددي پلار ددي او ددي ددواړو وړو بچیانو پرورش کوي دغه زنانه دخپل خاوند سره دزید څخه جلا اوسیده او زیورات، دکور مال اومتاع ټول مکسوبه دزوج مسماة وو اوس زید په عدالت کي دعوه کړیده چه دواړه ماشومان دي ماته راکول سي زه ددوي پرورش کوم عدالت دغه مقدمه جرگي ته وسپارله جرگه والو دا ولیکل چه په دې صورت کي دي دواړه بچي ماشومان زید ته ورنکړل سي بلکه هغوی به دمور سره اوسیږي ځکه چه په نور الهدایه ترجمه اردو شرح وقایه جلد ۲ باب الحضانت کي په ص۳۰۴ کي دي چه دتربیت حقدار اول مور ده پردي به جبر نه سي کیدي اگر چه په دي کي اوپه خاوند کي یې تفریق راسي یعني طلاق ورلره ورکړي ددي وجي څخه چه روایت دي دعبد الله بن عمر ﷺ څخه چه یوي زنانه وویل یا رسول الله دا زما زوي وو خیټه زما دده لوښي سینه زما دده مشك، غیږ زما دده کور ده، دده پلار ماته طلاق راکړی اوغواړي چه دی زما څخه واخلي نو نبي ﷺ وفرمایل دیته چه ته ډیره زیاته حقداره یې دده دساتلو چه تر څو پوری نکاح ونه کړی روایت کړي دی دا ابوداود احمد اوحاکم او صحیح یې ورته ویلي دي او ددي وجي چه دمور شفقت زیات دي نو دیته ورکول به ښه وي ابوبکر ﷺ ورنکړی عمر ته بلکه حواله یې کی هغه دده مور ته دجدایي دواقع کیدو په وخت روایت کړي دي دا امام مالك او نور یې هم زیادت نقل کړي دي په بیهقي کي چه وویل ابوبکر ﷺ چه ما دنبي کریم ﷺ څخه اوریدلي دي چه فرمایل یې چه بچي به دمور څخه نه سي جدا کولي اوپه مصنَّف ابن ابي شیبة کي دي چه عمر ﷺ جمیله بنت عاصم بن ابي الافلح ته طلاق ورکړی نو هغی نکاح وکړه نو عمر ﷺ راغی او خپل زوي یې واخیستی نومور یې دی ونیوی تر دې پوري چه مرافعه وکړه دواړو دابوبکر ﷺ په مخکي نو ابوبکر ﷺ وفرمایل چه ددي هلك مور پرېږده او داهلك هم نو دغه هلك خپلي مور واخیستی او دمصنف په یوه روایت کي دي چه ابوبکر ﷺ وفرمایل چه گوتي وروړل ده ته دمور، غیږ ددې، او بوی ددې هم بهتر دي دده دپاره ترتا تر دي پوري چه ځوان سي نو هلك ته اختیار ورکړي

دخپل نفس، انتهی. اوپه مجموعة الفتاوی جلد ۳ ص۸۱ کي مولانا عبدالحی ددي سوال په جواب کي چه عصباتو لره دحضانت حق سته اوکه نه؟ ليکي: کله چه مور يا خاله يا مور يا ددوي په شان نه وي يا داچي ددوي دعذر په حق کي ساقط سي نو عصباتوته کيداي سي ورکړل سي په عالمګيريه کي راځي: اذا وجب الانتزاع من النساء اولم يکن للصبی امرأة من اهله يدفع الی العصبة انتهی (۱) او ددي سوال په جواب کي چي دمور او خور په موجوديت کي انا ته دحضانت حق رسيږي اوکه نه؟ ليکي: فی الدرالمختار ثم ای بعد الام بان ماتت اولم تقبل او اسقطت حقها او تزوجت باجنبی اما للام وان علت عند عدم اهلية القربٰی ثم ام الاب وان علت انتهی (۲) او دهمدي کتاب په جلد ۳ ص۸۱ دحضانت په باب کي دي: **سوال**: دحضانت حق چه مور ته دی په کم عذر ساقطيږي؟ **جواب**: په دي عذر چه مرتده سي يا فاجره وي په زنا يا غنا يا غلا يا نياحة يا ددي په شان نور ګناهونه کوي او پرورش دبچي نه کوي اکثر وختونه دکور څخه بهر ته وزي يا دا چه بغير دمحرم دلور څخه نکاح وکړي په درمختارکي دي: والحضانة تثبت للام ولو بعد الفرقة الا ان تکون مرتدة او فاجرة فجوراً يضيع الولد به کزنا وغنا وسرقة ونياحة کذا فی البحر او غير مامونة ذکره فی المجتبی بان تخرج کل وقت وتترك الولد فمايعًا او متزوجة بغير محرم الصغير انتهی، (۳) پربناء باندي صغير ماشوم به دمور په پرورش کي اوسيږي، دا فيصله ددوی صحيح ده که نه؟

جواب: په دي کي شك نسته چي دحضانت حق اول مورته دي بيا انا (د مورمور) ته دي بيا انا (دپلار مور) ته دي او په دي ترتيب تر آخره پوري او دهلکانو دپرورش حق مور او نورو ته تر اوو کلونو پوري دي او دجينی دپرورش حق مور او انا ته تر بالغه کيدو پوري دظاهر الرواية موافق ترنهه کاله پوري (۴) بهر حال په مذکوره موده کي ددواړو بچيانو دپرورش حق مورته دي اوکه چيري پلار ددغه بچيانو نه وي نو زيد ته هيڅ دولايت حق نسته حق دنابالغو هم نسته نو فيصله دجرګي چه دمور دحضانت دحق متعلق وسوه صحيح او دشريعت موافق ده او ددغه معتبرو کتابونو عبارت سره دترجمي خپله دجرګي والا په فيصله کي درج دي او دهيڅ عبارت دليکلو ضرورت نسته. فقط

---

(۱) عالمگیری مصری باب الحضانة ج۱ ص۵۴۲. ط. ماجديه ج۱ ص۵۴۲. ظفير

(۲) الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب الحضانة ج۲ ص۸۷۷. ط. س. ج۳ ص۵۶۲ - ۵۶۳. ظفير

(۳) ايضاً ج۲ ص۸۷۱. ط. س. ج۳ ص۵۶۲. ظفير

(۴) الحضانة تثبت للام ولو بعد الفرقة الخ ثم ای بعد الام بان ماتت الخ ام الام ثم ام الاب الخ والام والجدة احق بها ای بالصغيرة حتی تحيض ای تبلغ فی ظاهر الرواية الخ وغيرهما حق بها حتی تشتهی وقدر بتسع وبه يفتی وعن محمد ان الحکم فی الام والجدة کذالك وبه يفتی (ايضاً ج۲ ص۸۸۱). ظفير

په صورت مسئوله کي دپرورش حق انا (دادي) ته دي: **سوال**: (۱۲۲۱) هنده مړه سوه او دهغی څلور بچي دي هر بچی يې داوو کالو څخه کم دي ددغه بچيانو نانا (نيکه) او نيکه (دادا) انا (دادي) او خاله (ترور) او ترور (عمه) او پلار موجود دي په دي صورت کي څوك دغه بحي ساتلي سي؟

جواب: دحضانت حق انا (دادي) ته دي (1) او دنکاح ولايت پلار ته دي (2). فقط

دپرورش څه موده ده اود دي څخه وروسته څه حکم دي؟ **سوال**: (۱۲۲۲) دپرورش موده څومره ده او څومره موده وروسته پلار خپل بچي اخستي سي؟

جواب: دپرورش حق په هلك کي اووه کاله دي اوپه انجلۍ کي ترحيض راتلو پوري او دمذکوره مودی څخه وروسته پلار خپل بچي اخستي سي: والحاضنة احق بالغلام حتى يستغنى عن النساء وقدر بسبع وبه يفتى وبالصغيرة حتى تحيض فى ظاهر الرواية (3) درمختار.

مور چه کله فاجره وي نو هغې ته دپرورش حق نه حاصليږي: **سوال**: (۱۲۲۳) زما دورور شپږ کاله وسول چه وفات سوی دي او هغه خپله لور چه دهغې عمر څلورکاله وو خپل مشر ورور او کشری خور ته سپارلي ده دوه نيم کاله وسول چه مشر ورور هم وفات سو ددي څخه وروسته دغه انجلۍ زما دکشري خور په سپارنه کي پاته سوه دا وخت انجلۍ زما سره ده چه ددي عمر لسو کالو ته رسيدلي دي زما دورينداري يعني دانجلۍ دمور يو زوی دزنا څخه پيدا سوی دي په دې وقت کی دانجلۍ ترور دانجلۍ ولي کيدي سي اوکه نه؟

جواب: په درمختار کي دي که چيري مور مرتده سي يا زانيه سي يا غيرمأمون وي نو ددي دپرورش حق ساقطيږي او ددې څخه وروسته چه دچا حق دي دهغه سره به بچی پاته کيږي نوپه دي صورت کي چه دترور (عمه) څخه ماسوا دمور څخه وروسته بل څوك حقدار نسته نو بيا ترور ته دپرورش حق ثابت سو دانجلۍ تربلوغ کيدو پوری ترور (عمه) ددي نکاح هم کولي سي او چه کله انجلۍ بالغه سي نو ددي په اجازت سره ترور (عمه) ددي نکاح هم کولي سي په درالمختار کي دي: الا ان تكون مرتدةً او فاجرةً فجوراً

---

(1) ثم اى بعد الام الخ ام الام الخ ثم ام الاب وان علت (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب الحضانة ج۲ ص۸۷۷. ط. س. ج۳ ص۵۲۲ - ۵۲۳). ظفير

(2) الولى فى النكاح العصبة بنفسه بلا توسط انثى على تريتب الارث والحجب (ايضاً باب الولى ج۲ ص۴۲۷. ط. س. ج۳ ص۷۲) ظفير

(3) الدر المختار على هامش رد المحتار باب الحضانة ج۲ ص۸۸۱. ط. س. ج۳ ص۵۲۲. ظفير

يضيع الولد به كزناء الخ او غير مامونة الخ (۱). فقط

دپرورش دحق ترتيب: **سوال**: (۱۲۶۴) دنابالغي دپرورش حق دمور څخه وروسته اول انا (ناني) ته دي که خور ته او په ولايت دنکاح کي دچا درجه مخکي ده؟

جواب: ثم اى بعد الام الخ ام الام الخ ثم ام الاب الخ ثم الاخت درمختار (۲) ددي عبارت څخه معلومه سوه چه دپرورش حق په نابالغه کي دمور څخه وروسته دانا (ناني) حق دخور څخه مقدم دي او دنابالغي په ولايت دنکاح کي انا (ناني) مقدمه ده: واولادهم الام ثم الجدة ثم الاخت لاب وام الخ شامی (۳) باب الولی. فقط

څه رنګه ماحول چه وي دمور څخه وروسته انا ته (ناني) ته دپرورش حق سته: **سوال**: (۱۲۶۵) زما زوي عبد القادر چه دهغه عمر دري نيم کاله دي څه وخت او څلور مياشتی وسوي چه دده مور وفات سوه دي دخپل نيکه (نانا) او انا (ناني) سره مقيم دي دغه ځاي دده تربيت داسلام څخه خلاف په ښکنځلو او لغوياتو سره کيږي ليکن دده نيکه (نانا) او انا (ناني) ماته دی نه راکوي نو دشريعت په لحاظ سره هغه هم په دې حالت کي پرينبودل کيږي اوکه داسلام دتربيت دپاره يې کوشش وکړل سي او دهغوي څخه واخيستل سي؟

جواب: ستا دزوي عبد القادر سلمه مور چونکه وفات سوی ده نو په موجوده حالت کي دده دپرورش حق دده انا (ناني) ته دي اووه کاله دی ساتلي سي ددې څخه وروسته تاسو يې اخستي سی او دخپل ځان سره يې ساتلي سي او هر قسم تعليم ورته شروع کولی سي دا عمر داسي دي که چيري دهغه ځاي دمجلس څخه په هلك کي بد اثرات څه نا څه هم پيدا سي نو ددغه اثراتو ازاله ژر کيدي سي هكذا في كتب الفقه (۴). فقط

نهه کاله وروسته هلک پلار دده دمور څخه اخستي سي: **سوال**: (۱۲۶۶) يو سړي خپلي بي بي ته طلاق ورکړی ددي يو زوي کم عمره وو چه دهغه عمر داوو کلونو څخه کم وو، څه وخت وروسته ښځي دويمه نکاح وکړه دبچي دغير محرم سره او دبچي عمر هم نهه کاله سو نو دښځي څخه دبچي مطالبه دده پلار وکړه ليکن دده مور ورکول نه غواړي په دي صورت کي دپلار په موجودگی کي بل څوك غوره کيدي سي اوکه نه؟

---

(۱) الدر المختار على هامش ردالمحتار باب ثبوت النسب ج۲ ص۸۷۲. ط. س. ج۳ ص۵۵۶. ظفير

(۲) ايضاً ج۲ ص۸۸۱. ط. س. ج۳ ص۵۲۲ – ۵۲۳. ظفير

(۳) ردالمحتار باب الولی ج۲ ص۴۲۹. ط. س. ج۳ ص۷۸. ظفير

(۴) ثم اى بعد الام بان ماتت الخ ام الام الخ والحاضنة اما او غيرها احق به اى بالغلام حتى يستغنى عن النساء وقدر بسبع وبه يفتى (الدر المختار على هامش ردالمحتار باب الحضانة ج۲ ص۸۷۷ – ۸۸۱. ط. س. ج۳ ص۵۲۲ – ۵۲۳). ظفير

جواب: دهلك دپرورش حق مور وغيره ته داوو كالو تر عمره پوري كيدي سي ددي ځخه وروسته دوي ته هيڅ حق نه پاته كيږي كما فى الدر المختار والحاضنة اما او غيرها احق به اى بالغلام حتٰى يستغنى عن النساء وقدر بسبع وبه يفتى (۱) او دمور دپرورش حق دبچي دغير محرم سره په نكاح كولو سره ساقطيږي والحاضنة يسقط حقها بنكاح غير محرمة الخ درمختار. (۲) لهذا په دي صورت كي په هيڅ طريقه مور، انا (ناني) نيكه (نانا) وغيره ته ددغه هلك دبندولو هيڅ حق نسته پلار دي اخيستي سي او پلار دده په هره طريقه حقدار دي او دپلار په موجودګی كي بل يو ولي ډير نژدي ددغه هلك نسته.

دمور ځخه وروسته دپرورش حق انا (ناني) ته داووه كالو تر عمر پوري دي: **سوال**: (۱۲۲۷) زما ددويمي بي بي انتقال سوى دي يو بچى چه دهغه عمر تقريبًا پنځه كاله دي دخپل نيكه (نانا) سره دي دده بهوپال ته په روانګي كي اصرار دي آيا زما په مقابله كي دده ولي نيكه يا ماما كيدی سي؟

جواب: ددغه نابالغ هلك مال او دنكاح ولايت تاسو ته دی او دپرورش حق داوو كالو ترعمر پوري دمور ځخه وروسته اول انا (ناني) ته ددي ځخه وروسته انا (دادی) ته ددي ځخه وروسته خويندو ته دي نوكه چيري انا (ناني) دبچي موجوده ده او هغه دی په خپل پرورش كي ساتل غواړي نو تاسو داوو كالو په عمر كيدو باندي دی اخستی سی اوكه چيري دبچي انا (ناني) موجوده نه وي نو دپرورش حق دمذكوره بچي دده انا او خويندو ته دی. (۳) دده په حضانت كي نيكه (نانا) او ماما ته دپرورش حق نسته بلكه دنيكه (نانا) أو ماما درجه دپرورش په حق كي دپلار وغيره دعصباتو ځخه وروسته ده او پرورش كوونكي هلك تاسو په اجازت سره بهوپال ته بيولي سئ.

اتلسم باب : باب النفقة

دخرڅ او خوراک سره متعلق احكام او مسائل

دخاوند دخوښي په خلاف چه كله بي بي دمور اوپلار كره لاړه نو دنفقي حق نه پاته كيږي:

سوال: (۱۲۲۸) ديوي زنانه په خيټه كي بچي مړ سو دډاكټر په ذريعه را وايستل سو چه دهغه دنقصان په وجه يې دواړه مقامات (قُبُل او دُبُر) يوسول دسړي دكار ځخه ووتله ده

---

(۱) الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب الحضانة ج۲ ص۸۸۱. ط. س. ج۳ ص۵۲۲. ظفير

(۲) ايضاً ج۲ ص۸۸۰. ط. س. ج۳ ص۵۲۵. ظفير

(۳) ثم اى بعد الام بأن ماتت الخ اما الام الخ ثم ام الاب الخ ثم الاخت لاب وام ثم لام الخ والحاضنة اما او غيرها احق به اى بالغلام حتى يستغنى عن النساء وقدر بسبع وبه يفتى (الدر المختار على هامش ردالمحتار باب الحضانة ج۲ ص۸۷۷ – ۸۸۱. ط. س. ج۳ ص۵۲۲ – ۵۲۳). ظفير

دویمه نکاح وکړه ددغي دویمي ښځي سره یې هم جګړه وکړه او تنګه یې کړه بیا یې خپل او دغه دویمي ښځي ټول زیورات واخیستل دخپل پلار کور ته ولاړه او ددې څخه انکار کوي چه ما نه دي راوړي اوس خاوند ته دا خیال دی که چیري طلاق ورکړم نو هیڅ یو سړي به ددي سره نکاح ونه کړي دا خیال یې دي چه دیته ددې دپلار په کورکي خرڅ ورکړي، دا څنګه دی؟

جواب: چي دغه ښځه دخاوند دخوښي په خلاف دخپل پلار کورته ولاړه دده څخه نفقه ددې ساقطه سوه که هلته په اوسیدو سره خاوند ورلره نفقه ورنکړي نو ګناهګار نه دي اوکه چیري یې ورکړي نو دا دخاوند تبرع او احسان دي ګناه یې هیڅ نسته ([1]). فقط

دتیرو سوو کلونو داخراجاتو ادایکي پرخاوند باندي واجب نه ده: **سوال**: (۱۲۶۹) زید خپله بي بي په خسرګني کي ساتله او ټول خرڅ ددي مور او پلار کوی زید کله هم ورته څه نه دي ورکړي اوس ددي مور او پلار دده څخه خرڅه اخستي سي اوکه نه؟

جواب: مذکوره بالا اخراجات چه دزید مور او پلار په خپلي لور باندي خرڅ کړل ددي دمطالبي حق ددي مور او پلار ته نسته قال فی الدرالمختار والنفقة لا یصیر دینًا الا بالقضاء او الرضاء الخ. ([2])

خاوند چه نفقه بنده کړي نو څه به کول کیږي؟ **سوال**: (۱۲۷۰) خاوند دناراضګی په وجه دخپلي بي بي نفقه بنده کړه نو څه کول په کار دي؟

جواب: په شریعت کي ددي علاج دا دي چه خاوند به مجبوره کړل سي چه یا ورلره نفقه ورکړي یا ورلره طلاق ورکړي ([3]). فقط

بیبیاني دمکان حق لري، بهتر کیدل یې ضروري نه دي: **سوال**: (۱۲۷۱) دیو سړي دوې بیبیاني دي او هري یوي بي بي ته یې یو یو مکان جدا جدا ورکړی اوس څه وخت وروسته یوه بي بي مکان بدلول غواړي ځکه چه دیوي سره دوه چته والا خونه ده او ددویمي سره کچه خونه ده اوس آیا دخاوند مکان بدلول ضروري دی اوکه نه اوکه چیري بدله یې نه کړي نو څه ګناه خو نسته؟

جواب:په دېکي پرخاوندباندي هیڅګناه نسته دسکونت حق ددواړوبیبیانو اداسو اواوس

([1]) ولا نفقة لاحد عشر الی ان قال وخارجة من بیته بغیر حق وهی الناشزة حتی تعود (الدر المختار علی هامش رد المحتار باب النفقه ج۲ ص۸۹۰. ط. س. ج۳ ص۵۷۵ – ۵۷۶). ظفیر

([2]) ایضاً ج۲ ص۹۰۷. ط. س. ج۳ ص۵۹۵. ظفیر

([3]) ویجب (الطلاق) لو فات الامساك بالمعروف (الدر المختار علی هامش ردالمحتار کتاب الطلاق ج۲ ص۵۷۲. ط. س. ج۳ ص۲۲۹). ظفیر

ددويمي بي بي دبدلولو هيڅ حق نسته. ([1])

دخسر څخه دعدت دنفقي مطالبه صحيح نه ده: سوال: (١٢٧٢) (م) خاوند (ز) په خپل ژوند كي دخپل پلار سره اوسيدل اوس د(م) دوفات څخه وروسته (ز) دخپل خسر څخه دخپل عدت دزماني دنفقي او مهر مطالبه كولي سي او كه نه؟ او د(م) دوفات څخه وروسته د (ز) هلك پيدا سو او پينځلس مياشتي ژوندي وو بيا وفات سو دده دپنځلسو مياشتو خرچه اخستي سي اوكه نه؟

جواب: د (م) منكوحه دخپل خسر څخه دعدت وغيره دنفقي مطالبه نه سي كولي، ([2]) كه چيري (م) څه ميراث مملوكه خپل پريښودلي وي نو مهر ددغه تركه شوهري څخه اخستي سي او دخپل ميراث حصه او دخپل زوي دطرف څخه چه څه ديته ورسيدل هغه اخيستي سي. فقط

خاوند چه بي بي وباسي نو ددي نفقه پرده باندي واجب ده: سوال: (١٢٧٣) كه چيري خاوند خپله ښځه دكور څخه وباسي او طلب يې نه كړي نفقه يې پرخاوند باندي واجب ده اوكه نه؟ اوكه چيري ښځه دخپلو حقوقو دصحيح نه ادا كيدو په وجه دخپل خاوند څخه طلاق وغواړي ګنهګاريږي اوكه نه؟

جواب: كه خاوند خپله ښځه دكور څخه وباسي او طلب يې نه كړي نو نفقه دخاوند پرذمه واجب ده اوكه ښځه دخپلو حقوقو دصحيح نه ادا كيدو په وجه طلاق وغواړي نو ګنهګاره نه ده او پرخاوند واجب ده چه دښځي دحقوقو دنه ادا كيدو په صورت كي طلاق وركړي ([3]). فقط

دنفقي او دجهيز دسامان حكم: سوال: (١٢٧٤) زيد خپله بي بي هنده ديوازي والي په وجه دشپږو كالو څخه په خپله خوښه دمور اوپلار په كور كي پريښوده او ديوي مياشتي نان او نفقه يې وركړه او وي ويل چه هميشه به يې دغه رنګه دركوم ليكن ددي څخه وروسته ده څه ورنكړل او اوس ده طلاق وركړی نو اوس هنده دخپل مهر او نان او نفقي دمور او پلار په كوركي داوسيدو دمودې او ددې څخه وروسته دعدت دزمانې نان اونفقه او دجهيز سامان وغيره چه مور اوپلار ورته وركړي وو دبيرته اخيستومستحقه ده اوكه نه؟

([1]) وعلى الزوج ان يسكنها فى دار مفردة ليس فيها احد من اهله (هدايه باب النفقة ج٢ ص٤٢١). ظفير

([2]) النفقة واجبة للزوجة على زوجها مسلمة كانت او كافرة اذا سلمت نفسها الى منزله فعليه نفقتها به يفتى وكسوتها وسكناها (ايضاً ج٢ ص٤١٧). ظفير

([3]) تجب للزوجة على زوجها (النفقه) الى قوله ولو هى فى بيت ابيهما اذا لم يطالبها الزوج بالنقلة به يفتى وكذا اذا طالبها ولم تمتع او امتعت للمهر (الدرالمختارعلى هامش ردالمحتار باب النفقه ج٢ ص٨٨٢. ط. س. ج٣ ص٥٧٢). ظفير الدين مفتاحي غفر له

جواب: په دي صورت کي هنده دخپل مهر او نفقي دمور او پلار په کورکي داوسيدو دمودى اود عدت دنفقي داخستلو حقداره ده دخاوند څخه ددي داخستلو مطالبه کولي سي ([1]) او دجهيز سامان چه دمور اوپلار څخه ورلره ورکول سوى دي هغه ددي ملکيت دي هغه هم اخستي سي هکذا في کتب الفقه. ([2])

دزوجه متوفي عنها دعدت نفقه: **سوال**: (۱۲۷۵) ښځه دمتوفي دزوى په عدت کي ده ددي دعدت اخراجات دچا پر ذ مه باندي دي آيا دخاوند دپلار پرذمه دي که چيري دخاوند پلار څه دښځه په صرف کي خرڅ کړي نو دبي بي دحقوقو څخه مجرا کيدي سي اوکه نه؟

جواب: دهيچا پرذمه نه دي ځکه چه خاوند خو مړسو دده پرذمه دعدت نفقه نسته او دخاوند دپلار پرذمه دا اخراجات نسته پلار چه څه خرڅ کړي هغه تبرع ده مجرا نه سي کيدى. ([3])

دمړ کيدونکي هلک ولي څوک دي؟ **سوال**: (۱۲۷۶) متوفي دشپږو کالو يو زوي پريښودى دده ولي څوک دي او دپرورش حق دچا دي؟

جواب: ددغه بچي ولي دده نيکه دي او دپرورش حق دده مور ته دى. ([4])

زيد دخرڅ او خوراک ضمانت واخيستي نو دنفقي دده څخه مستحق دي اوکه نه؟ **سوال**: (۱۲۷۷) زيد دبکر دزوى سره دعمر دلور نکاح په دي معاهده باندي وکړه چه ته دخپلي لور نکاح ددغه هلك سره وکړه او دهيڅ خبري خطره مه کوه زه ددي دخرڅ، خوراك او دمهر ذمه دار يم اوس هلك خپله بي بي دعمر په کورکي پريښوولي ده اوخرڅ اوخوراك نه ورکوي اونه يې راغواړي په دي صورت کي دزيد څخه چه ضامن دي دنفقي اودهر دعوى کيدى سي اوکه نه؟

جواب: دزيد ضامن څخه دنفقي او مهر مطالبه شرعًا کيدي سي: ولا يطالب الاب بمهر ابنه الصغير الفقير الا اذا ضمنه على المعتمد كما فى النفقة الخ ([5]) وفى الشامى اداء ضمان الولى الكبير منهما فظاهر لانه كالاجنبى الخ شامى. فقط

دمطلقه ثلثه نفقه دخاوند پرذمه واجب ده: **سوال**:(۱۲۷۸) دمطلقه ثلثه دعدت نفقه دخاوند

([1]) ويجب (الطلاق) لوفات الامساك بالمعروف (الدر المختار على هامش ردالمحتار كتاب الطلاق ج۲ ص۵۷۲. ط. س. ج۳ ص۲۲۹). ظفير

([2]) وجهزا ابنته بجهاز وسلمها ذلك ما ليس له الاسترداد منها ولا لورثته بعده الخ (الدر المختار على هامش ردالمحتار ج۲ ص۵۰۳. ط. س. ج۳ ص۱۵۵). ظفير

([3]) ولا نفقة للمتوفى عنها زوجها (هداية ج۲ ص۴۲۲). ظفير

([4]) واذا وقعت الفرقة بين الزوجين فالام احق بالولد (هدايه ج۲ ص۴۱۳). ظفير

([5]) الدر المختار باب المهر ج۲ ص۴۹۱ على هامش ردالمحتار ط. س. ج۳ ص۱۴۱. ظفير

پرذمه واجبه ده که نه؟

جواب: واجبه ده (۱). فقط

داولاد پرورش او واده دپلار پرذمه دي که نه؟ **سوال**: (۱۲۷۹) داولاد واده او پرورش او تعليم دپلار پر ذمه ضروري دي که نه خصوصًا چه کله داولاد سره مال نه وي؟

جواب: دپلار پرذمه داولاد نفقه هغه وخت ده چه داولاد سره مال نه وی اوکه چیري داولاد سره مال وي نو داولاد دمال څخه دي په ده باندي خرڅ کړي. (۲)

دمطلقي عدت اودهغي نفقه: **سوال**: (۱۲۸۰) دمطلقي دعدت دوخت نفقه پرخپل خاوند باندي سته اوکه نه؟ اوکه مطلقه ځوانه وي دعدت موده يې حيض ده، که تر درو څلورو کالو پوري وايې چي تر اوسه پوري دري حيضه له ما څخه منقضي سوی نه دي ددي په خبره دي اعتماد وسي اوکه نه؟ او دذکر سوی مودي نفقه پرخاوند لازمه ده اوکه نه؟

جواب: وتجب لمطلقة الرجعى والبائن النفقة الخ و لو ادعت امتداد الطهر فلها النفقة الخ (۳) نو معلومه سوه چه دمطلقي نفقه دعدت تر ختميدو پوري واجبه ده او دطهر تر امتداد پوري دمطلقي قول معتبر دي الا ان يقيم الزوج البينة على اقرارها بانقضاء العدة او تبلغ هى سن الاياس بعد ثلثة اشهر كما فى الشامى.

دصغير نفقه: **سوال**: (۱۲۸۱) دماشوم نفقه چه دوه کاله عمر يې دي دپلار څخه به اخستل کيږي اوکه نه؟ اودحضانت موده څه ده؟

جواب: دماشوم نفقة دپلار پر ذمه ده. (۴)

دمطلقي دعدت نفقه دخاوند پرذمه ده: **سوال**: (۱۲۸۲) زنانه حامله ده دبچي پيدا کيدو څخه وروسته دده خرڅ او خوراك پر خاوند باندي لازم دي اوکه نه؟

جواب: دمطلقي نفقه په عدت کي پرخاوند باندي لازمه ده او دبچي پر پيدا کيدو باندي دبچي نفقه دپلار پر ذمه لازمه ده. (۵)

---

(۱) واذا طلق الرجل امرأته فلها النفقة والسكنى فى عدتها رجعيا او بائناً (الى قولى) سمعت رسول الله ﷺ يقول للمطلقة الثلث النفقة والسكنى مادامت فى العدة (هدايه ج۲ ص۴۲۱). ظفير

(۲) وتجب النفقة بانواعها على الحر لطفله يعم الانثى الجمع الفقير الحر فان النفقة المملوك على مالكه والغنى فى ماله الحاضر (درمختار) الفقير اى ان لم يبلغ حد الكسب الخ (ردالمحتار باب النفقه مطلب الصغير والمكتسب نفقة فى كسبه ج۲ ص۹۲۳. ط. س. ج۳ ص۲۱۲). ظفير

(۳) الدر المختار على هامش ردالمحتار باب النفقة ج۲ ص۹۲۱. ط. س. ج۳ ص۲۰۹. ظفير

(۴) وتجب النفقة بانواعها على الحر لطفله يعم الانثى والجمع (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب النفقه ج۲ ص ۹۲۳) والام والجدة احق بالغلام (الى قوله) والخصاف فدر الاستغناء بسبع سنين اعتبارا للغالب (هدايه ج۲ ص، ۴۱. ط. س ج۳ ص۲۱۲). ظفير

(۵) اذا طلق الرجل امراته فلها النفقه والسكنى فى عدتها رجعيا كان او بائنا (هدايه ج۲ ص۴۲۱)، و نفقة الاولاد =

بي بي دخاوند سره په سفر باندي دتللو څخه انکار وکي نو دنفقي څه حکم دي؟ سوال: (۱۲۸۳) ښځه دخپل خاوند سره په سفر باندي دتګ څخه انکار کوي که چيري خاوند نفقه بنده کړي نو څه حکم دي؟

جواب: په درمختارکي دي: او ابت الذهاب اليه او السفر معه او مع اجنبى بعثه ماينقلها فلها النفقة (۱) ددي عبارت څخه معلومه سوه چه په صورت مسئوله کي دښځي نفقه دخاوند پرذمه لازمه ده په نفقه نه ورکولو باندي خاوند ګناه کاريږي. فقط

دسکني په سلسله کي دښځي حق: سوال: (۱۲۸۴) زيد دين دمهر ټول معجّل خپلي بي بي ته ادا کړي مسمات هنده دزوجيت حقوق نه ادا کوي اودخاوند کور ته دراتلو څخه انکار کوي په دي صورت کي زيد هنده خپله بي بي په خپل کور کي سکونت پذير کړه دزوجيت دحقوقو ادا کولو شرعًا مستحق دي اوکه نه؟

جواب: زيد ته بي شکه دا حق دي چه خپله بي بي په جدا کورکي وساتي او دبي بى پرذمه دده اطاعت اودخاوند حق ادا کول لازم دي (۲) که نه نو دغه ښځه ناشزه اونافرمانه ده فقهاء دا ليکي که چيري بي بي وجهي دخاوند کورته نه ځي نو نفقه ددي دخاوند پرذمه نسته. (۳) فقط

بغير دڅه وجي دخاوند کورته ښځه نه ځي نو دا شرعًا نافرمانه ده: سوال: (۱۲۸۵) يو سړي په ثبتِ اقرارنامه په دي الفاظو خپل واده کوي چه زه به دخپل خسر سره اوسيږم که چيري څه قسم ناچاقي وسي نو سراى به په دغه محله کي په کرايه باندي اخلم او اوسيږم به ددغه واده دري کاله وسول يو هلك هم ددوو کالو په عمر موجود دي اوس دزوم او خسر تر مينځ داسي جګړه پيدا سوه چه ګزاره ګرانه ده په دي غرض زوم کور پريښووى دباندي مجبوره سو او آينده په دي محله کي اوسيدل نه غواړي په بله محله کي يى سراى په کرايه باندي اخيستي دي انجلۍ دغه سراى ته دتګ څخه انکار کوي په دي صورت کي انجلۍ دخاوند څخه دخرڅ او خوراك اخيستو مستحقه ده اوکه نه؟ او هلك دخپلي مور سره دى.

جواب: که چيري ښځه دغه سراى ته بلا وجه نه ځي نو دا نافرمانه ده او دخاوند څخه به

= الصغار على الاب لا يشارکه فيها احد الخ (هدايه ج۲ ص۴۲۳). ظفير

(۱) الدرالمختار باب النفقه ج۱ ص۲۲۷. ط. س. ج۳ ص۵۹۴. ظفير

(۲) قال رسول الله ﷺ اذا الرجل دعا زوجته لحاجة فلتاته وان كانت علي التنور (مشكوة ص۴۸۱). ظفير

(۳) لا نفقة لاحد عشر مرتدة الخ وخارجة من بيته بغير حق وهى الناشزة حتى تعود (الدرالمختار على هامش رد المحتار ج۲ ص۸۸۲. ط. س. ج۳ ص۵۷۵). ظفير

دنفقه اخيستو مستحقه نه وي هكذا في الدر المختار (١) وغيره او هلك به دمور سره اوسيږي. (٢) فقط

دبچي او بي بي نفقه دخاوند پرذمه لازمه ده: سوال: (١٢٨٦) زيد دخپلي بي بي هندي مهر ادا كړی او هنده يی والدينو ته ورسوله دهنده سره يو كوچني بچي دي زيد نه ددي پرووش كوي او نه هنده ته خرڅ او خوراك وركوي دزوجيت هيڅ حق يی نه ادا كوي اوپه كوركي دساتلو څخه يی انكار كوي او طلاق هم نه وركوي په دي صورت كي دهندي دتيرو وختونو څه صورت كيدي سي؟

جواب: دحاكم په محكي دي دعوي وكړي خرڅ او خوراك دي مقرر كړي يا دي هغه طلاق وركړي يا دي نفقه وركړي دشريعت دا حكم دي چه حاكم به خاوند ته په زبردستي سره نفقه حواله كړي. (٣)

دعدت په ورځوكي چه كله زنانه دخاوند دكور څخه بغير دڅه وجي ووزي نو دعدت دنفقي مستحقه نه ده: سوال: (١٢٨٧) زوجه دخاوند دوفات څخه وروسته په څلورمه ورځ دخاوند مكان چه دخپل خاوند سره په كم ځاي كي اوسيده اوكم ځاي چي ددي خاوند وفات سوی وو پريښوو‌ی دخپل ورور كره ولاړه او دعدت ورځي يی دخاوند په كور كي تيري نه كړي په داسي حالت كي دخاوند دميراث څخه دا دخرڅ او خوراك استحقاق ترختميدو دعدت پوري لري اوكه نه؟

جواب: دخاوند دوفات څخه وروسته دزنانه نفقه دخاوند پرذمه نه ده كه هغه ووزي اوكه ونه وزي نو دخاوند دميراث څخه دعدت نفقه به زنانه ته نه وركول كيږي، في الدر المختار لا تجب بانواعها لمعتدة موت الخ. (٤)

دوالدينو نفقه داولاد پرذمه ده: سوال: (١٢٨٨) دزيد دوه هلكان دي زيد خپلو هلكانو ته وايی چه ته دخپلي ګټي څخه زما برخه جلا كړه شرعًا زيد او دده بي بي كمزوري او نادار دي دزامنو دمال څخه څه حصه دزيد اودده دبي بي سته اوكه نه؟ هلكان وايی چه موږ په

---

(١) لا نفقة خارجة من بيته بغير حق وهی الناشزة مختصرا (الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب النفقة ج٢ ص٨٨٩. ط. س. ج٣ ص٥٧٦). ظفير

(٢) تربية الولد ثثبت للام النسبية ولو بعد الفرقة الا ان يكون مرتدة او فاجرة الخ او متزوجة بغير محرم الصغير (ايضا باب الحضانة ج٢ ص ٨٧١ ط س. ج٣ ص٥٥٥ - ٥٥٦). ظفير

(٣) فتجب للزوجة بنكاح صحيح الخ على زوجها الخ (الدر المختار على هامش رد المحتار باب النفقة ج٢ ص٨٨٢. ط. س. ج٣ ص٥٧٣) ويجب (الطلاق) لوفات الامساك بالمعروف (ايضاً كتاب الطلاق ج٢ ص٥٧٢. ط. س. ج٣ ص٢٢٩). ظفير

(٤) الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب النفقة مطلب فی نفقة المطلقة. ط. س. ج٣ ص٦١٥. ظفير

خپل طاقت او متبو سره ګټلي دي ستا زموږ په ګټه کي هيڅ حصه نسته څه حکم دي؟

جواب: مور او پلار چه کله محتاج او نادار وي ددوي نفقه داولاد پرذمه واجبه ده ددواړو پرذمه دمور او پلار خرڅ لازمي دي دحاجت په اندازه دپوښاك او خوراك دپاره دي دوي ته ورکړي او هيڅ حصه دنفقي څخه علاوه لازمه نه ده: وتجب على موسر الخ النفقة لاصوله الفقراء الخ ملخصًا، درمختار. (۱) فقط

چه ترخو پوري نکاح باقي وي بي بي ته دنفقي حق حاصل دي: **سوال**: (۱۲۸۹) زيد دڅلورو کلونو راهيسي افريقي ته تللي دي خپله منکوحه بي بي يي پريښوده تردريو کلونو پوري ده دخپلي منکوحي خبر هم وانه خستی ناچاري دوکيل په وسيله دخرڅ او خوراك دپاره نوټس يعني تنبيه ورکړه نو ده دوه سوه روپي را وليږلي اوس اوريدل کيږي چه هغه هلته په شراب خواری کي مشغول دي اويوه زنانه يي هم بغير دنکاح ساتلي ده او هغه وايي چه ما وطن کله پيژندلي هم نه دي اونه هغه اوس خرڅه ورکوي نه يي ابادوي اونه يي پريږدي په داسي صورت کي دزنانه دپاره څه پکار دي؟

جواب: اقول وبالله التوفيق مذهب حنفي په دي باره کي دا دي چه دطلاق ورکولو څخه بغير ښځه دخاوند دنکاح څخه نه خارجيږي دنفقي دپاره دي دحاکمانو طرف ته رجوع وکړي او حاکمان دي خاوند مجبوره کړي چه دزنانه خبر واخلي او نفقه ورکړي کنه نو طلاق دي ورکړي خپله حاکم تفريق نه سي کولي قال في الدرالمختار: ولا يفرق بينهما بعجزه عنها بانواعها الثلاثة ولا بعدم ايفائه لو غائباً حقها ولو موسراً وجوزه الشافعي باعسار الزوج وبتقررها بغيبة ولوقضٰى به حنفى لم ينفذ الخ والتحقيق فى الشامى. (۲) فقط

بي بي دخپل خاوند کورته دراتلو څخه دمنع کولو حق نه لري: **سوال**: (۱۲۹۰) که چيري بي بي خپل خاوند ته دالله تعالي واسطه ورکړي او ورته ووايي چه ته زما خوا ته رانه سی يا دي کورته مه راځه حالانکه کورددي دخاوندوي نوپه داسي حالت کي شرعًاڅه حکم دي؟

جواب: بي بي ته دا حق نسته چه خپل خاوند کورته دراتلو څخه راوګرځوي او منع يې کړي، اونه هم زوج ته په دې باره کي دښځي خبره منل لازمي دي، زنانه ته هيڅ اختيار نسته چه هغه دالله تعالي واسطه ورکړي اوداسي ووايي او ددي دا وينا درسته نه ده. (۳)

---

(۱) الدرالمختار على هامش ردالمحتار باب النفقه ج۲ ص۹۳۱ – ۹۳۳، ط. س. ج۳ ص۶۱۲. ظفير

(۲) الدر المختار على هامش ردالمحتار باب العنين وغيره ج۲ ص۹۰۳. ط. س. ج۳ ص۵۹۰، صاحب د "حيله ناجزه" حضرت تهانوي دحالاتو څخه دمجبوره کيدو له امله لاره پيدا کړيده تفصيل يې دهغه په رساله (الحيلة الناجزة) کي وګوری، والله اعلم. ظفير

(۳) قال رسول الله ﷺ المرأة اذا صلت خمسها وصامت شهرها واحصنت فرجها واطاعت بعلها فلتدخل من اى =

دنکاح کولو څخه وروسته خبر نه اخیستل: **سوال**: (۹۲۹۱) يو سړی نکاح وکړه او بیایې دخپلي بي بي خبر وانخستي چه ددي دري کاله تیر سول اوس څه حکم دي؟

جواب: چه ترڅو پوري خاوند طلاق ورنکړي نو دده پرښځه باندي طلاق نه واقع کیږي دطلاق څخه بغیر او دعدت دتیریدو څخه وروسته دویمه نکاح نه سي کولي پکار دي چه دخرڅ اوخوراك په ده باندي دعوه وکړل سي یادده څخه طلاق واخیستل سي. ([1]) فقط

دمطلقي زناني دعدت ختمیدو څخه وروسته نفقه دخاوند پرذمه نه ده: **سوال**: (۱۲۹۲) دزید بي بي دنالش په ذريعه دزید څخه تر ژونده پوري دخپل خرڅ او خوراك رجسټري وکړه بیا یو څو ورځي وروسته زید خپلي بي بي ته طلاق ورکی او ددي مور اوپلار ته یې هم درجسټري په ذريعه اطلاع ورکړه اوس دعدت دختمیدو څخه وروسته زید بي بي ته پوره طلاق ورکړی یعني رجعت یې ونه کړی بلکه بالکل یې وایسته او خرڅ او خوراك یې بند کړی اوس بي بي دخرڅ او خوراك نالش کړی دي اوس ددي امر په باره کي سوال دي چه په شریعت کي دطلاق او دعدت دختمیدو څخه وروسته خرڅ او خوراك پرخاوند فرض دي که نه؟

جواب: دزوج نفقه دزوج پر ذمه دنکاح په حالت کي او دطلاق دعدت ترختمیدو پوري لازمه ده ددې څخه وروسته نفقه واجبه نه پاته کیږي قال فی الدرالمختار فتجب للزوجة علی زوجها الخ وفیه ایضًا وتجب لمطلقة الرجعی والبائن والفرقة بلا معصیة النفقة والسکنی الخ ([2]). فقط

مطلقه چه کله دخپل پلار کورته ولاړه سي نو دعدت نفقه نسته: **سوال**: (۱۲۹۳) یو سړي خپلي بي بي ته دری ځله طلاق ورکړی او زنانه دخپل خاوند په کورکي پاته نه سوه دخپل مور او پلار کور ته ولاړه اوس هغه دعدت نفقه طلب کوي آیا هغه دنفقي مستحقه ده که نه؟

جواب: که ښځه مطلقه دخاوند دکور څخه ولاړه سي او عدت هلته پوره نه کړي نو نفقه ددي دخاوند پرذمه لازمه نه ده کذا في الشامي. ([3])

= ابواب الجنة تشاءت رواه ابو نعیم فی الحلیه (مشکوة باب عشرة النساء ص۲۸۱). ظفیر

([1]) پردي شخص باندي هم واجب دي چي یا حقوق اداء کړي که نه يي سي ادا کولي طلاق دي ورکړي: ویجب لو فات الامساك بالمعروف (الدر المختار علی هامش ردالمحتار کتاب الطلاق ج۲ ص۵۷۲. ط. س. ج۳ ص۲۲۹). ظفیر

([2]) ایضاً باب النفقه ج۲ ص۹۲۱. ط. س. ج۳ ص۵۷۲. ظفیر

([3]) وتجب لمطلقة الرجعی والبائن النفقة والسکنی والکسوة (درمختار) وفی المجتبی نفقة العدة کنفقة النکاح وفی الذخیرة وتسقط بالنشوز وتعود بالعود واطلق فشمل الحامل وغیرها والبائن بثلاث (ردالمحتار باب النفقة ج۲ ص۹۲۱. ط. س. ج۳ ص۲۰۹). ظفیر

که بغیر دطلاق ښځه خاوند دبي بي دجرم دوجې ښځه جدایي اختیار کړي نو هم نفقه واجبه ده: **سوال**: (۱۲۹۴) زید دخپلي بي بي سره یو سړي په جماع کولو ولیدی او زید دخپلي منکوحي ښځه یو طرفته سو او دنفقي ښځه هم دست بردار سو چه ددي یو کال کیږي آیا په داسي صورت کي به هم زید مهر او نفقه ورکوي او دخلوت صحیحه ښځه وروسته آیا یو داسي صورت هم سته چه مهر دسړي دذمي ښځه ساقط سي؟

جواب: په دي صورت کي دزید پرذمه مهر او نفقه لازمه ده ځکه چه دخلوت صحیحه ښځه وروسته مهر دخاوند پر ذمه لازم او مؤکد کیږي کما فی الدر المختار ویتاکد عند وطی او خلوة صحت الخ [1]. فقط

ددویم واده ښځه خسر هم منع نه سي کولي اونه په کورکي دناستي انجلۍ نفقه اخستي سي: **سوال**: (۱۲۹۵) دیو سړي واده دیوي انجلۍ سره وسو لږ وخت وروسته چه هیڅ قسم تعلق نه وو پیدا سوی انجلۍ په یوه عارضه کي مبتلا سوه چه مخ یې بالکل مسخ سو چه دلیدلو ښځه یې هم طبیعت نفرت کوي هر څومره علاج وکړل سو لیکن څه افاقه ونه سوه دهلك مور اوپلار غواړي چه دهلك دپاره بل واده وکړي لیکن دانجلۍ والدین وایي چه موږ دی بل واده ته نه پرېږدو چه ترڅو پوري یې دانجلۍ دخوراك او څښاك ماهانه رقم نه وي مقرر کړي او هغه به جلا اوسیږي ستاسو خواته به نه درځي لیکن رقم ادا کول ستا پرذمه دي او دهلك مور او پلار په سلګونو ځله انجلۍ خپل کور ته را وبلله لیکن هغه دراتلو ښځه انکار کوي، په صورت مذکوره کي دانجلۍ والدینوته دخاوند دنکاح ښځه دمانع کیدو حق سته که نه او خاوند طلاق ورکولي سي که نه؟

جواب: دبي بي والدینو ته دخاوند دبلي نکاح ښځه دمنع کولو شرعاً هیڅ حق نسته اوپه صورت مسئوله کي چونکه دخاوند والدین دمجبوری او ضرورت په وجه دخپل زوی بل واده کول غواړي نو په موجوده حالت کي خاوند دبل واده ښځه منع کول سخت ظلم اوګناه ده او دښځي ماهانه نفقه مقرر کول باوجود ددي چه ښځه دخپل خاوند کور ته نه ځي او هلته نه اوسیږي دا هم دشریعت دحکم ښځه خلاف دي دبي بي نفقه هغه وخت لازمیږي چه هغه دخاوند کور ته دتګ ښځه انکار نه کوي او دانکار کولو په صورت نفقه ساقطیږي کما فی الشامی قوله والا لا ای وان امکن نقلها الی بیت الزوج بمحنة ونحوها فلو لم تنتقل لا نفقة لها الخ شامی [2] جلد ۲ باب النفقة، او خاوند ته طلاق ورکول هم جائز دي. فقط

---

(۱) الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب المهر ج۲ ص۴۵۴. ط. س. ج۳ ص۱۰۲. ظفیر
(۲) ردالمحتار باب النفقه ج۲ ص۸۸۹، ط. س. ج۳ ص۵۷۵. ظفیر

دبد چلني بي بي نفقه: **سوال**: (۱۲۹۶) دزيد بي بي بد چلنه ده ددي وجي زيد ددې څخه کناره کشي اختيار کړه دزيد بي بي ته چه ترڅو پوري طلاق نه وي ورکړل سوی دخرڅ او خوراك حقداره که نه؟

جواب: دنفقی حقداره ده. ([1])

دخاوند په خلاف دمور اوپلار سره په اوسيدلو باندې دنفقې مستحق نه ده: **سوال**: (۱۲۹۷) يوه زنانه دخاوند درضامندي څخه بغير دخپل والدينو سره اوسيږي او دخرڅ خوراك طلب کوي با وجود ددي چه خاوند هغه رابللي ده ليکن هغه نه ده راغلي آيا په داسي حالت کي هغه خپل خرڅ اوخوراك شرعًا غوښتلی سي او که نه؟

جواب: په داسي حالت کي زنانه دخرڅ او خوراك مستحقه نه ده چه ترڅو پوري دخاوند کورته نه وي راغلي نو نفقه به ورلره نه ورکول کيږي البته که دخاوند په اجازت هلته يعني دوالدينو په کور کي اوسيده يا دنه راتلو څه شرعي وجه او مشروع عذر وي نو بيا دغه وخت هغه نفقه غوښتلی سي. ([2])

دنافرماني بي بي نفقه پر خاوند باندي واجب نه ده: **سوال**: (۱۲۹۸) دزيد دوې بيبياني دي دمخکي بي بي څخه يې اته اولاده پنځه نارينه او دري زنانه او ددويمي بي بي څخه يې صرف يو اولاد نارينه دي مخکي بي بي انتهايي شريفه، وفاداره، خدمت گزاره، فرمانبرداره، خوش اخلاقه، نيك نفسه او نيك بخته ده او دويمه بي بي سخته بد اخلاقه، بد زبانه، بي وفا، باغي اوسرکښه ده چه دخپل خاوند دبدی بدنامي او بربادی طلبونکي او تلاش کوونکي ده او دعقد دوخت څخه تر دي وخته پوري دخاوند سره داوسيدو څخه انکاري ده اگرچه زيد پردې باندي هيڅ قسم سختي وغيره نه ده کړې ځکه چه زيد انتهايي نيك نفسه او نيك مزاجه دي ليکن ددغه بي بي عزيزانو دبد اصلاح او خپل ذاتي او خلقي او کج خلقۍ او سرکښی په وجه باوجود ددي چه زيد خواهش او فهمايت او نصيحت ورته وکی ليکن هغه دخپلي سرکښی او بد اخلاقي څخه واپس نه راځي او نه ورسره اوسيږي نو په داسي صورت کي ددي خرڅ او خوراك ورکول پرزيد باندي واجب دي اوکه نه؟ او آيا زيد ته ددي حق سته چه هغه خپل اولاد ددغه سرکښې او بې وفا بي بي څخه واخلي په دي معامله کي شرعًا څه حکم دي؟

([1]) فتجب للزوجة بنكاح صحح الخ على زوجها لانها جزاء الاحتباس (الدر المختار على هامش ردالمحتار باب النفقه ج۲ ص۸۸۲. ط. س. ج۳ ص۵۷۲). ظفير

([2]) لا نفقة لاحد عشر مرتدة الخ خارجة من بيته بغير حق وهي الناشزة حتى تعود (الدرالمختار على هامش رد المحتار باب النفقة ج۲ ص۸۸۹ – ۸۹۰. ط. س. ج۳ ص۵۷۵). ظفير

جواب: دداسي نافرمانه زنانه نفقه چه دخاوند سره نه ځي او باوجود دخاوند دطلب څخه انکار وکړي او دخاوند دحکم څخه عدول وکړي دخاوند دذمي څخه ساقطه ده لکه څه رنګه چه په درمختارکي دي: لانفقة لاحد عشر مرتدة الخ وخارجة من بيته بغير حق وهی الناشزة حتی تعود الخ [۱] او دبچي دپرورش حق مور ته تر اوو کاله پورې دي اوس که چيري ددغه هلك عمر تراوو کالو پوري سوی وي نو دده پلار دی دده دمور څخه اخيستي سي [۲] او چه تر څو پوري هلك دمورسره اوسيږي نو ددي خرچه به پلار ورکوي په دي شرط چه ددغه هلك په ملك کي هيڅ مال نه وي اوکه چيري دده سره مال سته نو دده دمال څخه به دده خرچه ورکول کيږي. [۳]

چه کله دخاوند سره داوسيدو څخه انکار وکړي نو دنفقي مستحقه نه ده: سوال: (۱۲۹۹) دزيد بي بي که چيري دزيد مکان ته ولاړه نه سي يا زيد يوځاي نوکر وي هلته پاته نه سي او دخپلو والدينو په مکان کي پاته سي نو نفقه دزيد څخه اخستي سي اوکه نه؟ او زيد هغه دخپل ځان سره مکان يا نوکري ته بيولي سي اوکه نه؟

جواب: بي بي که چيري دخاوند کورته دتللو او دهغه سره دتګ کولو سره دطلبه دخاوند انکار وکړي نو نفقه ددي ساقطيږي کما فی الدر المختار ولو هی فی بيت ابيها إذا لم يطالبها الزوج بالنقلة به يفتی [۴] ليکن ددې څخه وروسته په درمختار کي وايي که چيري په سفر باندي دخاوند سره دتګ څخه انکار وکړي نو نفقه به ددي ساقطه نه وي: بخلاف ما اذا خرجت من بيت العصب او ابت الذهاب اليه او السفر معه الخ (درمختار) ای بناءً علی المفتی به من انه ليس له السير بها لفساد الزمان فامتناعه بحق الخ شامي جلد ۲. [۵] فقط

بي بي چي دځان دبيرى دوجي کله دخاوند سره نه اوسيږي نو هم به نفقه ورکول کيږي:

سوال: (۱۳۰۰) چه کله دزيد بي بي ته دزيد سره په اوسيدوکي دخپل ځان بيره ده نو بي بي دخپل خاوند څخه جلا اوسيدي سي او خرڅ او خوراك اخستي سي اوکه نه؟

جواب: داسي دمجبوری او بيري په حالت کي زنانه دخپل خاوند څخه نفقه په کور کي په

---

[۱] الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب النفقة ج۲ ص۸۸۹ – ۸۹۰. ط. س. ج۳ ص۵۷۵. ظفير

[۲] والحاضنة اما او غيرها احق به ای بالغلام حتی يستغنی عن النساء وقدر بسبع وبه يفتی (ايضاً باب الحضانة ج۲ ص۸۸۱. ط. س. ج۳ ص۵۶۲). ظفير

[۳] وتجب النفقة بانواعها علی الحر لطفله الفقير الحر فان نفقة الملوك علی مالكه والغنی فی ماله الحاضر (ايضاً باب النفقه ج۲ ص۹۲۳. ط. س. ج۳ ص۶۱۲). ظفير

[۴] الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب النفقه ج۲ ص۸۸۹. ط. س. ج۳ ص۵۷۵. ظفير

[۵] رد المحتار باب النفقه ج۲ ص۸۹۰ – ۸۹۱. ط. س. ج۳ ص۵۷۷. ظفير

ناسته اخیستي سي ځکه چه په دي حالت کي هغه ناشزه نه ده نوددي نه تګ دخپل خاوند کورته به نافرماني او نشوز نه وي کم چه دنفقي مسقط دي لکه څه رنګه چه په شامي کي دي: وسئلت عن امراة اسکنها زوجها فی بلاد الدر والملحدين ثم امتنعت وطلبت منه السکنی فی بلاد الاسلام خوفا علی دينها ويظهر لي ان لها ذالك الخ قوله او السفر معه ای بناءاً علی المفتی به من انه ليس له السفر بها لفساد الزمان فامتناعها بحق الخ (۱) ص۷۴۲. فقط

دخاوند په خوښی سره چې دمور اوپلار په کورکي هم اوسيږي نو نفقه به ورکول کيږي:

سوال: (۱۳۰۱) ديو سړي نکاح ديوي ځواني زنانه سره وسوه تخليه وسوه ليکن حق يی ادا نه کی بلکه په صفا الفاظو کي يی بي بي ته وويل چه زه بيمار يم زه رنګون ته ځم خپله دوا به وکړم ډير ژر به راشم يوه هفته وروسته رنګون ته روان سو اوپه پنځو کلونو کي واپس راغی او زنانه دنکاح دزماني څخه تر دغه وخته پوري دخپل مور اوپلار په کورکي ده نو دخرڅ او خوراك مستحقه ده اوکه نه؟ او زنانه خلع غواړي نو دمهر زيور وغيره دخاوند څخه داخيستلو مستحقه ده که نه؟

جواب: شرعاً نکاح صحيح سوه اوچونکه اوس اسلامي قاضيان نسته چه تأجيل او تفريق وکړي ددي وجي دخاوند څخه بغير دطلاق ورکولو جدايی نه راځي اوکه چيري خلع کول غواړي نو دزوجينو په رضامندي سره کيدی سي، دخلعي څخه وروسته به زوجه دخپل خاوند دنکاح څخه جلا سي اوپه خلعی سره مهر وغيره ساقطيږي اوکه چيري زنانه دخپل خاوند دخوښی خلاف دخپل مور اوپلار په کورکي نه اوسيده بلکه دخاوند په خوښی او اجازت سره اوسيده نو نفقه ددي دخاوند پرذمه لازمه ده. وہٰذا کلہ فی کتب الفقہ. (۲)

تيره سوی نفقه دقاضي دقضا څخه بغير نه واجبيږي: **سوال**: (۱۳۰۲) زيد هندي ته دا الفاظ وويل چه مورِ دا پريښوده او زمورِ ددي سره هيڅ تعلق نسته که چيري په دغه مذکوره کال کي هندي قرض اخستي وي اوپه حاجاتو ضروريه ؤ کي يی مصرف کړي وي نو دادا کولو يې څه صورت دي؟

جواب: دفقهي په کتابونو کي دي چه تيره سوی نفقه دقضا يا رضا څخه بغير دخاوند پرذمه قرض نه جوړيږي نو لهذادتيري سوی زماني نفقه به دخاوند څخه نه سي وصولولي

(۱) ردالمحتار باب النفقه ج۲ ص۸۹۱ ط. س. ج۳ ص۵۷۷. ظفير

(۲) ولو هی فی بيت ابيها اذا لم يطالبها الزوج بالنقلة به يفتی وکذا اذا طالبها ولم تمتنع (درمختار) فتجب للزوجة وهذا ظاهر الرواية فتجب النفقة من حين العقد الصحيح وان لم تنتقل الی منزل الزوج اذا لم يطالبها (ردالمحتار باب النفقه ج۲ ص۸۸۹. ط. س. ج۳ ص۵۷۵). ظفير

البته که چیري هغه یې په خوشحالی سره ورکړي نو بیله خبره ده په درمختار کي دي: والنفقة لا تصیر دینًا الا بالقضاء او الرضاء الخ. (۱)

دتیرو سوو څوارلسو کالو نفقه واجبیږي اوکه نه؟ سوال: (۱۳۰۳) دفاطمي خور ګجرا ددي خاوند کان دڅوارلسو کالو راهیسي دخپل ځان سره ونه ساتله او نه یې ورته ډوډی او کپړه ورکړه او دګجرا بار ددي مور برداشت کړی لهذا په داسي حالت کي دڅوارلسو کالو خرچه او دمهر زر دخاوند یعني کلن څخه اخستي سي اوکه نه؟

جواب: په درمختار کي دي: والنفقة لا تصیر دینًا الا بالقضاء او الرضاء الخ (۲) ددي څخه معلومه سوه چي دتیری سوي زماني خرڅ او خوراك زنانه بغیر درضا او قضا څخه نه سي اخیستي او دمهر موجل مطالبه دطلاق څخه وروسته یا دمرګ څخه وروسته کیدي سي اوس به مطالبه دمهر دخاوند څخه نه سي کیدي.

دغائب مفقود الخبر پرذمه دبي بي نفقه: سوال: (۱۳۰۴) دسلیمان واده دعائشي سره وسو سلیمان دواده څخه یوه میاشت وروسته افریقي ته ولاړی چه دهغه اوه ویشت (۲۷) کاله وسول خاوند دافریقي څخه دبي بي دپاره خرڅ او خوراك او خط را ونه لیږی لیکن دخاوند په افریقه کي دژوندي کیدو یقین دي په بي بي کي افریقي ته دتګ طاقت نسته دبي بي نفقه دچا پرذمه ده او دبي بي دویمه نکاح کول په دې صورت کي درست دي اوکه نه؟

جواب: چه کله سلیمان ژوندي دي او مفقود الخبر هم نه دي نو دسلیمان څخه بغیر دطلاق ورکولو دده بي بي عائشه بله نکاح نه سي کولي او دعائشی نفقه دسلیمان پرذمه واجبه ده کما فی الدرالمختار فتجب للزوجة الخ علی زوجها الخ ولو هی فی بیت ابیها اذا لم یطالبها الزوج بالنقلة الخ به یفتی الخ (۳). فقط

دعنین پرذمه دبي بي نفقه واجبه ده: سوال: (۱۳۰۵) یو عنین سړي دوکه وکړه دیوې باکره بي بي سره یې نکاح وکړه اوپه اول خلوت کي هغه لاس ونه لګوی نو زنانه ته به پرداسي سړي باندي دزوجیت حقونه حاصل وي که نه؟ یعني دده څخه هغه مهر او خرڅ او خوراك اخیستي سي او دده په وارثانو کي حصه ورلاي سي او دجداوالي په صورت کي عدت پر لازمیږي اوکه نه؟

جواب: دانکاح صحیح ده اودبي بي نفقه دخاوند پرذمه لازمه ده او دخلوت څخه وروسته

---

(۱) الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب النفقه ج۲ ص۹۰۷. ط. س. ج۳ ص۵۹۴. ظفیر

(۲) ایضاً ط. س. ج۳ ص۵۹۴. ظفیر

(۳) الدر المختار علی هامش رد المحتار باب النفقه ج۲ ص۸۸۲. ط. س. ج۳ ص۵۷۲ – ۵۷۵. ظفیر

که چیري جدایي وي نو پوره مهر دخاوند پرذمه لازم دي او عدت هم واجب دي او دخاوند دمرګ څخه وروسته به دا حصه هم وړي. (۱) فقط

دتیرو سوو کلونو نفقه واجب الادا نه سي کیدي: **سوال**: (۱۳۰۶) دمحمد اسحق یوه نابالغه انجلۍ دده دطلاقي سوي ښځي سره ولاړه تقریبًا پنځه کاله وسول دانجلۍ مور قرضه واخیسته او ددي پرورش یې وکی ددغي مودې دنفقي دخوراك خرڅ پرمحمد اسحق باندي عائد کیږي اوکه نه؟

جواب: اصل دا دي چه دماضي نفقه ساقطیږي دقضاء څخه بغیر یا درضا څخه بغیر قرض دخاوند پرذمه نه کیږي کما فی الدرالمختار والنفقة لا تصیر دینًا الا بالقضاء او الرضاء الخ (۲) نو ددي قاعدې موافق چه کله قضا یا رضا دنفقې پریو مقدار ونه سوه نو هغه ساقط سو. فقط

بغیر داجازت څخه چه کمه بي بي دمور او پلار کورته ولاړه ددي نفقه دخاوند پرذمه واجب نه ده: **سوال**: (۱۳۰۷) حامله بي بي چه دخپل خاوند دبیماری په حالت کي دخاوند داجازت څخه بغیر دخپل پلارسره دیو څو زیوراتو سره چه ددي دمهر دنیمي حصي سره قریب دي دځان سره واخیستل دخپل مور او پلار کورته ولاړه او دخاوند دمکرر سه کرر طلب کولو با وجود دخپل پلار درایي موافق دخاوند کور ته دراتلو څخه انکار کوي نو دخرڅ او خوراك اودمهر دطلب کولو حق داره ده که دبل څه؟

جواب: ددي مودی نفقه دخاوند پرذمه لازمه نه ده (۳) او مهر اګر چه موجل دي نو ددي مطالبه زنانه اوس نه سي کولي ددي وخت مرګ یا طلاق دي. فقط

مطلقه دمهر اودنفقي دعدت مستحقه ده: **سوال**: (۱۳۰۸) که چیري یوه مشرکه داسلام راوړلو څخه وروسته دیو مسلمان سره نکاح وکړي بیا مسلمان دیته طلاق ورکړي نو هغه دمهر علاوه او دښځي دخرڅ او خوراك څخه پرته دیو بل شی مستحقه کیدي سي اوکه نه؟ یا دوامي نفقه ورکولي سي؟

جواب: دغه مطلقه دمهر او دعدت دنفقې څخه علاوه دبل شي مستحقه نه ده اوکه چیري طلاق بائن وي نو دنوی نکاح څخه بغیر خاوند دا نه سي ساتلي البته په طلاق رجعي کي

---

(۱) فتجب للزوجة بنكاح صحيح الخ على زوجها لانها جزاء الاحتباس (ايضاً ج۲ ص۸۸۲ – ۸۸۷. ط. س. ج۳ ص۵۷۲). ظفير

(۲) الدر المختار على هامش ردالمحتار باب النفقة ج۲ ص۷۵۹. ط. س. ج۳ ص۵۹۴. ظفير

(۳) لا نفقة لاحد عشر مرتدة الخ وخارجة من بيته بغير حق وهى الناشزة حتى تعود (الدرالمختار على هامش رد المحتار باب النفقه ج۲ ص۸۸۹ – ۸۹۰، ط. س. ج۳ ص۵۷۵). ظفير

دنکاح ځخه بغیر په عدت کي رجوع کيدي سي او دمطلقي دپاره دعدت ځخه وروسته نفقه نسته نو دوامي نفقه به دي ته شرعًا نه ورکول کيږي. (۱)

نافرمانه بي بي چه کله دخاوند سره اوسيږي نو دهغي نفقه ضروري ده: سوال: (۱۳۰۹) دزيد بي بي نافرمانه ده دخيل خاوند درضامندی هيڅ پروا نه ساتي دتقاضا اوتاکيد باوجود دلمونځ او روژي پابندي نسته دتنبيه او ممانعت باوجود دغير محرمو په مخکي بې پردی راځي زيد تنګ سو او دويم عقد يې وکی اوس اوله بي بي دخپلو حقوقو په مطالبه حق په جانب ده او آيا دداسي نافرماني زناني چه دلمانځه او روژي پابندي ضروري نه ګڼي او دخاوند دخوښی خلاف دغير محرمو په مخکي مخامخ راځي دخاوند پرذمه يې خرڅ او خوراك او عدل واجب دي اوکه نه؟

جواب: دزيد داولي بي بي دخپل خرڅ او خوراك او عدل په باره کي مطالبه حق په جانب ده ددي خرڅ او خوراك دخاوند پرذمه دی چه تر ځو پوري هغه دخاوند په کورکي وي او چه تر ځو پوری هغه په نافرماني کولو سره دهغه دکور ځخه ونه وزي واجب ده (۲) او عدل او مساوات دهرو دواړو بيبيانو تر مينځ واجب او لازم دي. فقط

دزناکاري بي بي نفقه: سوال: (۱۳۱۰) زيد ديوي انجلۍ سره نکاح وکړه دده ځلور مياشتي ورځي او شل وروسته يو هلك پيدا سو شرعًا دنکاح او مهر وغيره دزوجيت دحقوقو ځه حکم دي؟

جواب: په دي صورت کي دزيد نکاح صحيح سوه ځکه چه دحامله عن الزنا سره نکاح منعقد کيږي ليکن که چيري نکاح ددغه حاملي دغير زاني سره وي نو تر وضع دحمل پوری ددي وطي کول جائز نه دي نوچه کله دلا علمي په وجه وطي سوه نو دزيد هيڅ ګناه ونه سوه او نکاح قائمه ده او ددبي بي خرڅ او خوراك چه کله هغه دخاوند په مکان کي اوسيږي دخاوند پرذمه واجب دی (۳) او مهر دصحبت ځخه وروسته پوره واجبيږي. فقط

چه تر ځو پوري دخاوند سره بي بي نه اوسيږي نفقه نه واجبيږي: سوال: (۱/۱۳۱۱) دواده ځخه وروسته دانجلۍ پر والدينو باندي دا فرض دي اوکه نه چه انجلۍ خپلي خسرګنی ته وليږي چه ددي خاوند دينه هيڅ تکليف نه ورکوي اوکه چيري انجلۍ دخاوند خوا ته

---

(۱) وتجب لمطلقة الرجعي والبائن الخ النفقة والسكنى والكسوة ان طالت المدة (الدر المختار على هامش رد المحتار باب النفقه ج۲ ص۹۲۱. ط. س. ج۳ ص۲۰۹) واذا طلق الرجل امرأته فلها النفقة والسكنى فى عدتها الخ سمعت رسول الله ﷺ يقول للمطلقة الثلث النفقة والسكنى ما دامت في العدة (هداية باب النفقه ج۲ ص۴۲۳) ظفير

(۲) النفقة واجبة للزوجة على زوجها الخ اذ سلمت نفسها الى منزله (هدايه باب النفقه ج۲ ص۴۱۷). ظفير

(۳) ايضا. ظفير

نه ورځي دوالدينو سره اوسيږي نو خرڅ او خوراك ددي دخاوند پر ذمه دی اوكه نه؟ او داولاد خرڅ به دچا پر ذمه وي؟

سوال: (۲/۱۳۱۱) چه كله هنده دخپل خاوند حقوق په پوره طريقه سره نه ادا كوي نو كه چيري دزيد څخه څه ګناه كبيره وسي نو دالله تعالي په مخكي جواب وركوونكی به زيد وي كه دده بي بي؟

جواب (۱ – ۲) دوالدينو پرذمه دا ضروري دي او خاوند دا په زبردستی سره بيولي سي اوكه چيري ولاړه نه سي او دخاوند درضا په خلاف دخپلو والدينو سره اوسيږي نو دخاوند پر ذمه ددي خرڅ اوخوراك نسته او دعوي ددی دخپل خرڅ اوخوراك په باره كي باطله ده (۱) او داولاد خرڅ دپلار پر ذمه دی. (۲)

په نفقه كي دګرانی او ارزانی په وجه رد او بدل كول جائز دي: سوال: (۱۳۱۲) دنابالغو په نفقه كي دګرانی او ارزانی په وجه دپلار پرذمه كمي او بيشي كيدي سي اوكه نه يعني كه چيري حاكم يو ځل يو مقدار مقرر كړي وي نو ددي څخه وروسته دنرخ دګرانی په وجه پردغه مقرره مقدار باندي دزيادت حكم صادريدي سي اوكه نه؟

جواب: په نفقه كي دګرانی او ارزانی په وجه كمي يا زياتي كيدي سي كما فی الدر المختار ويقدرها بقدر الغلاء والرخص الخ (در مختار) ای يراعی كل وقت او مكان لما يناسبه وفی البزازية اذا فرض القاضی النفقة ثم رخص تسقط الزيادة ولا يبطل القضاء وبالعكس لها طلب الزيادة اھ وكذا لو صالحته علی شيء معلوم ثم غلا السعر او رخص كما سيذكره المصنف والشاح الخ شامی (۳) صالحت زوجها عن نفقة كل شهر علی دراهم ثم قالت لا تكفينی زيدت الخ درمختار (۴). فقط

دبي بي نفقه واجبه ده اودمور صاحب جايداد نفقه واجبه نه ده: سوال: (۱۳۱۳) دزيده په والده او اهليه كي بې حده ناچاكي ده زيد په هره طريقه باندي داتفاق كوشش وكی ليكن ناكام سو دزيد دمور دزيد څخه علاوه بل زوی نسته او دزيد دمور سره څه قابل جائيداد دی، زيد پريشانه دي چه په دواړو كي دده دپاره بل هيڅوك داسي نسته چه دهغه څخه جدا وي دده تنخوا دومره نه ده چه ددي دواړو داخراجاتو جدا جدا كفيل سي كه چيري

---

(۱) لا نفقة لاحد عشر مرتدة الخ وخارجة من بيته بغير حق وهی الناشزة حتی تعود (الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب النفقه ج۲ ص۸۸۹ – ۸۹۰. ط. س. ج۳ ص۵۷۵). ظفير

(۲) والنفقة علی الاب علی ماذكر (هدايه باب حضانة الولد ج۲ ص۴۱۴). ظفير

(۳) ردالمحتار باب النفقة ج۲ ص۸۹۷. ط. س. ج۳ ص۵۸۳. ظفير

(۴) الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب النفقه ج۲ ص۹۰۵. ط. س. ج۳ ص۵۹۳. ظفير

هغه په دي دواړو کي یو نفر دخپل ځان سره یو ځاي وساتي او خرڅ ورکړي نو مأخوذ به وي که نه؟

جواب: دزید پرذمه دده دکور والا پوره نفقه لازمه ده (١) او دده دمور سره چه کله جائیداد او ددي په اندازه ګزران موجود دي نو دزید پر ذمه ددي خرڅ واجب نه دي (٢) هسی ددي دخوشحاله ساتلو دپاره دي څه خدمت کوي او په محبت او ادب سره دي ورته راځي. فقط

دتیرو سوو کلونو دنفقي مطالبه درسته نه ده: **سوال**: (١٣١٤) دیوي نابالغی انجلۍ نکاح وسوه یو څو ورځي وروسته دانجلۍ خاوند یوځاي ولاړی او تر شپږو کلونو پوری مفقود الخبر پاته سو په دغه زمانه کي انجلۍ دخپلو والدینو سره پاته سوه او بالغه سوه او په خپلو متو سره یی ګټله او خوړله اوس خاوند راغلي دي بي بي کورته بیول غواړي نو دشپږو کالو نفقه دده څخه اخستي سي اوکه نه؟

جواب: دفقهي په کتابونو کي دي: النفقة لا تصیر دینًا الا بالقضاء او الرضاء الخ (٣) لهذا دتیري سوي زماني نفقه دخاوند څخه نه سي اخیستي اوکه هغه یې په خوشحالی سره ورکړي نو په اخیستو کي یې هیڅ نقصان نسته. فقط

په سفر چه کمه بي بي دځان سره بونه زي دهغې نفقه هم ضروري ده: **سوال**: (١٣١٥) یو سړي هجرت کول غواړي دده دوه بیبیاني دي دیوي نوم کوچنی او دبلي دا لویه ده دکوچنی یو کوچنی هلك دیوه کال دي دلویي یو هلك ١٩ کاله دي او یوه انجلۍ یې ٢٧ کلنه بچیاتو والا ده کوچنۍ دهجرت دپاره تیاره ده دلویي زوی هجرت کول غواړي لیکن هغه لویه خپله هجرت کول نه غواړي دپوښتني ځاي دا دي چه دهجرت څخه وروسته پرمهاجر باندي دلویي خرڅ او خوراك څومره قدر واجب دي؟

جواب: په درمختار کي دي بخلاف ما اذا خرجت من بیت الغصب او ابت الذهاب الیه او السفر معه او مع اجنبی بعثه لینفقها فلها النفقة الخ (٤) په شامي کي دي: قوله او مع السفر معه امر بناءًا علی المفتی به من انه لیس السفر بها لفساد الزمان فامتناعها بحق (٥) الخ

---

(١) النفقة واجبة للزوجة علی زوجها الخ اذا سلمت نفسها الی بیته (هدایه باب النفقه ج٢ ص٤١٧). ظفیر

(٢) وتجب علی موسر الخ النفقة لاصوله ولو اب وامه الفقراء لو قادرین علی الکسب الخ بالسویة (درمختار) قوله لاصوله الا الام المتزوجة فان نفقتها علی الزوج قوله الفقراء قید به لانه لاتجب نفقه الموسر الا الزوجة (رد المحتار باب النفقه ج٢ ص٩٣٢ – ٩٣٣. ط. س. ج٣ ص٦٢١). ظفیر

(٣) الدر المختار علی هامش رد المحتار باب النفقه ج٢ ص٩٠٢. ط. س. ج٣ ص٥٩٤. ظفیر

(٤) ایضا ج٢ ص٨٩٠. ط. س. ج٣ ص٥٧٧. ظفیر

(٥) ردالمحتار باب النفقة ج٢ ص٨٩١. ط. س. ج٣ ص٥٧٧. ظفیر

يعني دبي بي دخپل خاوند سره دا نه تلل په نافرماني او نشوز كي داخل نه دي چه دنفقي ساقط كوونكي دي نو حاصل دا دی چه دهغه بي بي نفقه چه ورسره لاړه نه سي دخاوند پر ذمه لازمه ده ددي انتظام كول خاوند لره پكار دي. فقط

دپلار دنيستوالي په صورت كي دنابالغ اولاد نفقه دمور پرذمه ده: سوال: (۱۳۱۶) دكوچنی مريمی پلار مړ سوی دي يو وررور، داكا زوي او مور موجود دي دكوچنی دنفقي كفيل څوك دي او تركم عمره پوري دی؟ مريمه دداسي قوم انجلی ده چه دهغوی داتوكالو انجلۍ په خپل كسب سره ډوډی حاصلولي سي؟

جواب: دكوچني اولاد نفقه دپلار دنيستوالي په صورت كي دمور پرذمه ده په شامي كي دي: وهی اولٰی بالتحمل من سائر الاقارب الخ (۱) باقي ددغة كفالت نفقه ترهغه وخت پوري ده چه تر څو پوري هغه خپله څه كسب نه لري اوچه كله داوو اتوكلونو كوچنيان ددغه قوم خپله حلال كسب كوی نو ددوی نفقه به هم صرف تر دومره عمر پوري واجب وي: قال خيرالرملی لو استغنت الانثی بنحو خياطة وعزل يجب ان تكون نفقتها فی كسبها الخ شامی جلد ۲. (۲)

دنافرماني بي بي نفقه پرخاوند باندي واجب نه ده: سوال: (۱۳۱۷) هنده ديو مالدار لور ده دوالدينو په سازش سره هميشه دخپل خاوند څخه نافرمانه ده دپلار په كوركي كښېنستنه دپوهه كولو باوجود هم دخاوند كور ته نه ولاړه اوس دشپږو مياشتو څخه ددي خاوند ليونی سو دي په پاګل خانه كي زير علاج دي اوس هنده ددغه ليوني دورور څخه خرڅ او خوراك اخستي سي اوكه نه؟

جواب: په درمختار كي دي چه دناشزی ښځي نفقه چه دخارند دكور څخه بغير دڅه عذر شرعي څخه ولاړه سي ساقطيږي او چه تر څو پوری دخپل خاوند كور ته واپس رانه سي نو تردغه وخته پوري دنفقی مستحقه نه ده لهذا په دي صورت كي دنفقي دعوه باطله او غير مسموع ده قال فی الدر المختار: لا نفقة لاحدی عشرة مرتدة الخ وخارجة من بيته بغير حق وهی الناشزة حتی تعود والقول لها فی عدم النشوز بينهما الخ. (۳)

كه چيری دخاوند سره اوسيري نو دبي بي نفقه واجب ده: سوال: (۱۳۱۸) زما عقد په ۴ دمارچ كال ۱۹۲۴ ميلادي باندي دنذرمحمد خان دلور سره وسو دعقد په وخت يې زما څخه پنځلس روپی ماهانه دخاندان دخرڅ او خوراك وليكلی او رجسټري يې وكړه ددې

(۱) ردالمحتار باب النفقة ج ۲ ص ۹۳۴. ط. س. ج ۳ ص ۶۱۱. ظفير
(۲) ايضاً ج ۲ ص ۹۲۳. ط. س. ج ۳ ص ۶۱۱. ظفير
(۳) الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب النفقه ج ۲ ص ۸۸۹ – ۸۹۰. ط. س. ج ۳ ص ۵۷۵. ظفير

څخه علاوه دپنځو زرو مهر موجل یې لیکلی دي اوس زما منکوحه انتهایي نافرمانه ده او دخپل مور اوپلار کره تللي ده او دزوجیت حقوق ادا کول نه غواړي دخپل مور او پلار کره اوسیدل غواړي چه زما خلاف دي په دي صورت کي نکاح منعقده سوه که نه او دمبلغ پنځلس روپی دخاندان خرڅ چه زما څخه لیکل سویدي او دمهر متعلق به شرعًا څه حکم وي؟

جواب: دخاوند پرذمه دنکاح څخه وروسته دمهر مقرر څخه علاوه دبي بي نفقه دطاقت په حیثیت لازمیږي او هغه هم ترهغه وخت پوري چه دبي بي دطرفه نافرماني او دخاوند دکور څخه تګ اومنع ونه سي اوکه چیری داسي وسول یعني دبي بي دطرفه نافرماني او خروج اومنع وسي نو ددغه موده نفقه هم دخاوند پرذمه نه پاته کیږي نوپه دي صورت کي او دزنانه دوتلو نفقه ددغه وخت چه ترڅو پوری زنانه خاوند ته واپس رانه سي دخاوند پرذمه لازمه نه ده او پنځلس روپی ماهانه دخاندان خرڅ چه دخاوند څخه لیکل سوی دي هغه هم شرعًا دخاوند پرذمه لازم نه دی البته مهر چه څومره قدر مقرر سو هغه دخاوند پرذمه واجب سو مګر مطالبه ددي دطلاق څخه وروسته یا دمرګ څخه وروسته کیدی سي کذا في کتب الفقه (۱). فقط

دنفقي مقدار: **سوال**: (۱۳۱۹) دخرڅ دخوراك دنقدو مقدار او اندازه دماهوار او سالانه په متوسطو قومونو کي څومره قدر وي شرعًا ددي تعین او اندازه سته که دملك او وسعت مطابق وي؟

جواب: ددي څه مقدار شرعًا معین نسته متوسطه نفقه چه په کمه زنانه کي دنرخ داجناسو وغیره په اعتبار سره وي ددي مقدار په باهمي مصالحت سره یا دجماعت په مشوره سره معلوم سوی وي او خاوند دا تسلیم کړي دغه مقدار مقرر کیدي دی. (۲)

دفاسدي نکاح نفقه واجب نه ده: **سوال**: (۱۳۲۰) زید هندي ته درې ځله طلاق بائن ورکی بیا څلور پنځه کاله وروسته دا خیال یې وکی چه ده صرف طلاق بائن ورکړي وو په پټه یې دویمه نکاح وکړه ددي نکاح څخه یوه انجلۍ چه دیوه کال وه وفات سوه اوس هندي

(۱) فتجب بنكاح صحيح الخ على زوجها لانها جزاء الاحتباس الخ لا نفقة لاحدى عشر مرتدة الخ وخارجة من بيته بغير حق وهى الناشزة حتى تعود (الدر المختار على هامش ردالمحتار باب النفقه ج۲ ص۸۸۲ – ۸۸۹. ط. س. ج۳ ص۵۷۳ – ۵۷۵). ظفير

(۲) ويقدرها بقدر الغلاء والرخص ولا تقدر بدراهم ودنانير (درمختار) اى يراعى كل وقت او مكان بما يناسبه وفي البزازية اذا فرض القاضي النفقة ثم رخص تسقط الزيادة ولا يبطل القضاء وبالعكس لها طلب الزيادة وكذا لو صالحته على شيء معلوم (ردالمحتار باب النفقة ج۲ ص۸۹۷، ط.س. ج۳ ص۵۸۳)، ظفير

ته پته ولګيده چه زيد زما سره دويمه نکاح دحلالی څخه بغير کړې وه چه حرامه وه نو تردومره مودی پوری هنده دزيد څخه دنفقی اخيستو مستحقه ده اوکه نه؟

جواب: په دي صورت کي دزيد پرذمه نفقه واجب نه ده ځکه چه دا ښکاره ده چه دويمه نکاح فاسده نکاح سوی وه او دفقهی په کتابونو کي تصريح ده چه فاسده نکاح دنفقی موجب نه دي: والنكاح الفاسد لا يوجب النفقة الخ خانيه ج۱. ([1])

دخاوند پر ذمه دبي بي علاج لازم نه دي: **سوال**: (۱۳۲۱) زما دبيماری بي بي علاج ددوي خپلوانو په خپلی خوښي سره وکی اوس هغه خلق چه هغوی په علاج کي رقم خرخ کړی دي زما څخه طلبوي او په کمه زمانه کي چي زما بي بي بيماره سوی وه دهغی زمانی خرخ او خوراك هم طلب کوي نو آيا هغه رقم چه دوی صرف کړی دي پرما باندي واجب الادا دي او خرخ او خوراك هم واجب دی او که نه؟

جواب: دخاوند پرذمه دبيماری بي بي دوايي کول واجب نه دي بلکه صرف نيکي ده نوپه صورت مسئوله کي چه کمو خلقو ددي په بيماري کي ددوايي وغيره په سلسله کي چه څه خرخ کړي دي دهغی ادا کول دخاوند پرذمه ضروري نه دي ځکه دغه وجوب خپله پرده باندي هم نه وو نو بيا دنورو په ويلو به څه پرده باندي واجب سي: ولا يجب الدواء لمرض ولا اجرة الطبيب ولا الفصد الخ عالمګيريه ([2]) البته ددي زماني نفقه دخاوند پرذمه واجب ده کما فی الدرالمختار: او مرضت فی بيت الزوج فان لها النفقة استحسانًا لقيام الاحتباس الخ ([3]). فقط

خپله خاوند چه بي بي ددي دمور اوپلار کورته وليږی نو دهغي نفقه لازمه ده: **سوال**: (۱۳۲۲) يو سړي په ناخوښه زړه سره خپله بي بي ددوی دخپلوانو په اصرار باندي سره ددي دوالدينو کره وليږله دهغه ځاي څخه بي بي دخاوند داجازت څخه بغير او بغير داطلاع دخپلي مور سره په پرديس کي ولاړه پرديو سړيانو ته ګوري نو دغه بي بي دخاوند څخه نفقه داخيستو مستحقه ده که نه اودنکاح څخه خارجه خو نه سوه؟

جواب: په دي صورت کي مذکوره زنانه دخپل خاوند دنکاح څخه خارجه نه سوه او چه کله خاوند بی بي په اصرار باندي خپله ددي دمور اوپلار کره ليږلي ده اګر چه دده زړه نه غوښتل نو مذکوره زنانه دنفقه غوښتلو مستحقه ده کما في الدرالمختار ولو هي في

([1]) فلا نفقة على مسلم فی نکاح فاسد لانعدام سبب الوجوب (ايضاً ج۲ ص۸۸۲. ط. س. ج۳ ص۵۷۲). ظفير

([2]) كما لا يلزمها مداواتها ای اتيانه لها بدواء المرض ولا اجرة الطبيب ولا الفصد والحجامة، هنديه (ردالمحتار باب النفقة ج۲ ص۸۸۹. ط س. ج۳ ص۵۷۵). ظفير

([3]) الدر المختار على هامش ردالمحتار باب النفقه ج۲ ص۸۸۹. ط. س. ج۳ ص۵۷۵. ظفير

بيت ابيها اذا لم يطالبها وكذا اذا طالبها ولم تمتنع او امتنعت للمهر الخ (۱) يعني بي بي دنفقه غوښتو مستحقه ده دخاوند نه كه چيري هغه دخپل پلار په كور كی وي اګر چه خاوند راغوښتي وي يا نه وي او دې انكار نه وي كړي يا دمهر دوجي يی انكار كړي وي، ليكن دزنانه دخاوند داجازت څخه بغير دخپلی مور سره پرديس ته تلل درست نه دي او پرديو سړيو ته كتل په هيڅ حالت كي جائز نه دي كه دخاوند اجازت وي كه نه وي. فقط

دتنګ دست خاوند څخه جدايي: سوال: (۱۳۲۳) زيد خپلی بي بي ته دخرڅ او خوراك وركولو څخه بالكل انكار كوي او په عدالت سره هم څه ونه سول اوس دخاوند پته هم نسته او قرض هم څوك نه وركوي اوس زنانه ته دنكاح دفسخ كولو حق حاصل دي كه نه؟ آيا يو صورت سته چه په هغه سره تفريق وسي او دنفقی دنه ادا كولو او دانكار كولو په وخت كي يو صورت دتفريق سته اوكه نه؟

جواب: داحنافو مذهب په دي صورت كي دا دي چه زنانه ته دفسخ حق نه دي حاصل بلكه خاوند ته دي دنفقی وويل سی اوكه هغه يې ورنه كړي نو دحاكمانو په ذريعه دي مجبوره كړل سي او دادي ورته وويل سي چه نفقه ادا كړه كه نه وي نوطلاق وركړه صاحب دهدايه فرمايلي دي چه په دي صورت كي قاضي په دوي كي تفريق كولي سي: ومن اعسر بنفقة امرأته لم يفرق بينهما ويقال لها استديني عليه وقال الشامی رحمه الله يفرق لانه عجز عن الامساك بالمعروف فيناب القاضی منابه فی التفريق الخ (۲) اوپه درمختار كي دي: وجوز الشافعی باعسار الزوج وبتضررها بغيبته ولو قضی به حنفی لم ينفذ نعم لو امر شافعيا فقضی به نفذ (۳) اوپه شامي كي دي: قال فی غرر الاذكار ثم اعلم ان مشائخنا استحسنوا ان ينصب القاضی الحنفی نائبًا ممن مذهبه التفريق بينهما اذا كان الزوج حاضرًا وابی عن الطلاق الخ الی ان قال وعليه يحمل ما فی فتاوی قاری الهدايه حيث سئل عمن غاب زوجها ولم يترك بها نفقة فاجاب اذا اقامت بينة علی ذالك وطلبت فسخ النكاح من قاض يراه ففسخ نفذ وهو قضاء علی الغائب وفی نفاذ القضاء علی الغائب روايتان عندنا فعلی القول بنفاذه يسوغ للحنفی ان يزوجها من الغير بعد العدة الخ ص۷۵۲ ج۲ شامی. (۴) نوپه دي صورت كي دتفريق صورت دا كيدی سي چه داسي

---

(۱) الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب النفقه ج۲ ص۸۸۹. ط. س. ج۳ ص۵۷۵. ظفير

(۲) هدايه باب النفقه ج۲ ص۴۱۹. ظفير

(۳) الدر المختار علی هامش رد المحتار باب النفقه ج۲ ص۹۰۳. ط. س. ج۳ ص۵۹۰. ظفير

(۴) ردالمحتار باب النفقه ج۲ ص۹۰۳ – ۹۰۴. ط. س. ج۳ ص۵۹۰. ظفير

قاضي ته دي رجوع وکړل سي چه دهغه مذهب دتفریق وي هغه که چیري تفریق وکړی نوصحیح ده او دعدت څخه وروسته دویمه نکاح جائز ده. فقط

بي بي چه دخاوند دکور څخه بې اجازته ولاړه سي نو دهغې نفقه واجب نه پاته کيږي:

سوال: (۱۳۲۴) دیو سړي بي بي باوجود دتاکید نه لمونځ ادا کوي اونه روژه نیسي اونه دخپل خاوند اطاعت کوي بلکه ددي دبدچلنۍ په ثابتیدو باندي یې دي فاحشه زناني ته طلاق ورکړی دطلاق څخه وروسته دغه زنانه ددي خبرې مدعي ده چه دطلاق څخه مخکي دنافرمانی دورځو خرڅ او خوراك ورکړي او مهر هم ادا کړي په دي صورت کي دخرڅ او خوراك اومهر په باره کي څه حکم دي؟ مذکوره زنانه ته دنافرمانی په ورځو کي دطلاق څخه مخکي دخرڅ او خوراك اخیستلو حق شرعًا حاصل دي که نه؟ او چه کله طلاق دبدچلنی په وجه ورکول سي نو مهر ورکول کیږي که نه دغه رنګه دعدت دورځو دخرڅ او خوراك دعوه هم صحیح کیدي سي اوکه نه؟

جواب: بي بي که چیري دخاوند نافرمانه سي او دهغه دکور څخه ولاړه سي نو نفقه ددي ساقطیږي که دخاوند په کور کي اوسیږي نو نفقه واجبه ده ([1]) نو دطلاق څخه مخکي ترڅو پوری چي دغه ښځه دخاوند په کورکي اوسیږي نفقه ددې واجبیږي لیکن دا هم مسئله ده چه دتیری سوی نفقی مطالبه دقاضي دحکم څخه بغیر اوپه خپلو کي درضا څخه بغیر صحیح نه ده ([2]) اوکه چیري هغه مطلقه مدخوله وه یعني دوطي یا خلوت صحیحه څخه وروسته دیته طلاق ورکړل سوی وي نو پوره مهر دخاوند پر ذمه واجب الادا دی ([3]) او دعدت دورځو نفقه هم دخاوند پرذمه لازمه ده برابره خبره ده که دغه زنانه ته ددي دنافرمانی اوبد چلنی په وجه طلاق ورکړل سي اوکه بغیر ددې څخه ورکړل سي، مهر او نفقه په هر حالت کي لازمیږي هکذا فی عامة کتب الفقه ([4]). فقط

خاوند چه کم ځاي اوسیږي هلته بي بي هم اوسیږي نو هله دنفقې مستحقه ګرځي: **سوال**: (**۱۳۲۵**) دزید نکاح دهندي سره په یوه کلي کي وسوه او دهغه ځاي څخه زید هنده خپل مکان ته بوتله چه کم مسکن دهندي څخه ددوو ورځو په فاصله دي دا مکان دزید په یو

([1]) وان نشزت فلا نفقة لها حتی تعود الی منزله (هدایه باب النفقه ج۲ ص۴۱۷). ظفیر
([2]) واذا مضت مدة لم ینفق الزوج علیها وطالبته بذلك فلا شيء لها الا ان یکون القاضی فرض لها النفقه او صالحت الزوج علی مقدار نفقتها فیقضی لها بنفقة ما مضی (هدایه باب النفقه ج۲ ص۴۱۸). ظفیر
([3]) ومن سمی مهر عشرا فما زاد علیه المسمی ان دخل بها أو مات عنها (هدایه باب المهر ج۲ ص۳۰۴). ظفیر
([4]) واذا طلق الرجل امرأته فلها النفقة والسکنی فی عدتها رجعیا کان او بائناً (هدایه باب النفقه ج۲ ص۴۲۱. ط. س. ج۳ ص۵۷۲). ظفیر

ځاي کي دي او دقصبې څخه داته ۸ میله په فاصله باندي دي دنکاح نهه کاله وسوه په دغه زمانه کي هنده دزید سره ښه اوسیده اوس دیونیم کال راهیسي زید ړوند سوی دی نو هنده دهغه څخه جدایي غواړي او دا بهانه یې جوړه کړیده چه زید په کلي کي اوسیږي او زما کلي په کي اوسیدل خوښ نه دي په قصبه کي چه کم ځاي دزید داوسیدو دي هلته دي زما دخوراك او څښباك انتظام وکړل سي، آیا زید پردي خبره باندي مجبوریدی سي چه هغه بي بي په قصبه کي وساتي او هلته دهغې دخوراك او څښباك انتظام وکړي، شرعًا په دي باره کي څه حکم دي؟

جواب: زید به شرعًا پردي امر باندي نه سي مجبوره کیدی چه هغه دهندي دخواهش مطابق هغه په مذکوره قصبه کي وساتي او ددي دخرڅ او خوراك انتظام وکړي بلکه دهندې دپاره ضروري ده چه هغه دخاوند په کورکي واوسي که چیري هنده دزید درضامندي او اجازت څخه بغیر دغه قصبي ته ولاړه سي او اوسیږي نو ددي نفقه به دزید دذمې څخه ساقطه سي، کذا في الدرالمختار (۱) وغیره. فقط

دنکاح څخه وروسته بي بي که دخاوند په کورکي اوسیږي نو نفقه حاصلول پکار دي: **سوال**: (۱۳۲۲) دزید نکاح دهندې سره سوی وه، ډیر وخت وسو تر اوسه پوري هنده دزید کورته نه ده تللي او نه دآینده دپاره تلل قبلوي په دي صورت کي زید ته دهندي دغه رنګه همیشه دځوړنده (معلقه) ساتلوحق سته اوکه دنه ورتللو په وجه دهندي دپریښودلو حکم دي؟

جواب: چه کله دهندي نکاح دزید سره دشریعت دقاعدی مطابق وسوه نو اوس هندي ته اختیار نسته چه هغه دزید کور ته نه راتلل او جدایي وغواړي هنده به دزید منکوحه وي ددې وجه پکاردي چه هغه دخاوند اطاعت وکړي او دزید پرذمه دا دي چه کله هنده دزید کورته راسي نو ددي دخرڅ او خوراك خبر وساتي اودزوجیت حقونه یې ورادا کړي که چیري دغه وخت زید څه کوتاهي وکړي نو هغه به ګناهګار وي اوکه چیري هنده دزید کور ته ولاړه نه سي بغیر دڅه وجه شرعي څخه نو په دي کي هنده ګناهګاره ده قال الله تعالی: الرجال قوامون علی النساء بما فضل الله بعضهم علی بعض وبما انفقوا من اموالهم فالصلحٰت قنتٰت حفظٰت للغیب بما حفظ الله. (۲)

دوکیل څه شي مقرر کول دخاوند پر ذمه نه واجبیږي: **سوال**: (۱۳۲۷) دیوي زنانه دیو سړي

---

(۱) خارجة من بیته بغیر حق وهی الناشزة حتی تعود (الدرالمختار علی هامش ردالمحتار باب النفقه ج۲ ص۸۹۰). ظفیر

(۲) سورة النساء رکوع : ۲. ظفیر

سره نكاح وسوه ددغه سړي دنكاح په وخت كي ددغه سړي دوكيل سره دا خبره وسوه كه چيري ناكح يعني هغه شخص چه دچا سره نكاح وسوه وروسته څه حركت وكړي نو دبي بي ديوي يوي ورځي دپاره به يوه يوه روپي خرچه اخستل كيږي وكيل دا خبره وليكله ليكن مذكوره وكيل ته دغه سړي ددغه قسم ليكلو هيڅ اجازت نه وو وركړي دخپل طرف څخه وكيل ليكل كړي وه كه چيري څه حركت وكړي نو يوه روپى خرڅ به روزانه هغه سړي چه دچا نكاح سوى ده وركوي دوكيل صاحب دا ليكل چه ددغه سړي داجازت څخه بغير دي چه دچا نكاح سوى ده درست دي اوكه نه؟

جواب: وكيل ته چه دي دنكاح وكيل وو اختيار دداسي تحرير نه وو يوه روپى روزانه دخاوند پرذمه نه لازميږي او دوكيل پرذمه به هم نه وي ځكه چه دا تحرير دشريعت څخه خلاف او باطل دى.

دنافرماني په صورت كي نفقه نه واجبيږي: **سوال**: (۱۳۲۸) دلته داسي رواج دي چه دواده څخه وروسته زنانه دخاوند په كوركي يو كال اوسيږي يو كال وروسته دبي بي پلار دغه بي بي خپل كور ته بيايي ددې څخه وروسته دوه كاله تيريږي ددوو كالو په وخت كي ډير ځلي خاوند دخپلي بي بي دراوستو دپاره كسان پسي وليږل ليكن دبي بي پلار خپله لور رخصت نه كړه او اوس دبي بي پلار ديوي يوي ورځي يوه يوه روپى خرچه اخيستل غواړي نو په دي صورت كي څه حكم دي؟

جواب: دخاوند پرذمه په دي صورت كي نان او نفقه وغيره او يوه روپى روزانه هيڅ نسته ځكه چه نافرماني په دي صورت كى دزنانه دطرف څخه سويده په داسي حالت كي دزوجى نفقه ساقطيږي اوپه درمختار كي دي: لا نفقة لاحدى عشرة الخ وخارجة من بيته بغير حق (۱) الخ وفى الشامى وتجب النفقة من حين العقد الصحيح وان لم ينتقل الى منزل الزوج اذا لم يطالبها الخ ص۶۴۲ (۲)، نود: اذا لم يطالبها، دقيد څخه معلومه سوه كه يې چيري خاوند طلب كړي او زنانه دده كورته دطلب څخه وروسته رانه سي او دامتناع هيڅ شرعي وجه نه وي نو نفقه ددې ساقطيږي.

چه كمه بي بي دخاوند اطاعت نه كوى ددې نفقه پرخاوند باندې نسته: **سوال**: (۱۳۲۹) هندي دخاوند اطاعت پرينښووى او دده په كوركي هم نه اوسيږي دخپل مور او پلار په كوركي اوسيږي او دخاوند داجازت څخه بغير سفر دغير محرم پرته كوي په دي صورت كي آياخرڅ اوخوراك يې پرخاوندباندي لازم دي كه نه؟ زنانه دموراوپلاردكورڅخه دخرڅ

(۱) الدر المختار على هامش ردالمحتار باب النفقه ج۲ ص۸۸۹. ط. س. ج۳ ص۵۷۵. ظفير
(۲) ردالمحتار باب النفقه ج۲ ص۸۸۹. ط. س. ج۳ ص۵۷۵. ظفير

او خوراك طالبه ده.

جواب: دداسي زنانه نفقه ساقطيږي كما فى الدر المختار لا نفقة لاحدى عشرة الى ان قال وخارجة من بيته بغير حق وهى الناشزة الخ (۱). فقط

دشرط مطابق پرخاوند باندي نفقه واجبه ده: سوال: (۱۳۳۰) هنده دخپلو والدينو سره داجمير شريف سكونت لري او دهندي دخاوند زيد سكونت پخواني او حالا داكبرآباد دي او نكاح هم دهنده په اجمير شريف كي سوى ده زيد دهندي خاوند دنكاح په وخت په يوه اقرارنامه كي ليكلي دي چه هنده دي دخپل خفگان په وخت په اجمير يا چيري چي غواړي اوسيږي دي زه به په دغه حالت كي هم خپلي بي بي هنده ته بغير دڅه عذره پنځه روپى ماهانه وركوم چه زيد هندي ته قسما قسم تكاليف ورسول چه دهغو په زحمتونو سره هنده مجبوره سوه داكبر آباد څخه اجمير ته دمور او پلار كور ته راغله اوس زيد جبرًا داجمير شريف څخه اكبر آباد ته دهندي بيول غواړي او هنده تلل نه غواړي زيد ته دبيولو حق سته اوكه نه؟

جواب: په دي صورت كي خاوند ته پكار دي چه دشرط موافق خپله بي بي اجمير شريف ته بونه زي او نفقه دي وركوي لكه چي په حديث شريف كي راځي احق الشروط ان توفوا بها ما استحللتم به الفروج (۲) متفق عليه، ليكن كه خپل وطن اكبر آباد ته يې مثلاً بيول مصلحت ګڼي او خوښوي نو ده ته داحق سته چه بويې زي او داهم حق دي چه كه چيري بي بي دده دوينا موافق اكبر آباد وغيره ته ولاړه نه سي نو نفقه دي نه وركوي. (۳)

بي بي دخاوند په خلاف اوسيدو سره دنفقي مستحقه نه ده: سوال: (۱۳۳۱) چه كله دخاوند دمخكي بي بي څخه اولاد نارينه او زنانه دواړه سته او ددويمي بي بي دشرعي حقوقو خاوند څه خيال نه ساتي نو آيا بي بي په داسي صورت كي چي دخاوند څخه جلا اوسيږي نو شرعي حقوق طلب كولي سي اوكه نه؟

جواب: كه دخاوند درأى په خلاف دده دكور څخه جلا اوسيږي نو نفقه نه سي طلب كولي بلكه هلته دي اوسي او دنفقي مطالبه دي وكړي دخاوند نافرماني درسته نه ده (۴). فقط

دمعلقه بي بي نفقه ضروري ده: سوال: (۱۳۳۲) يوسړي پرخپله بي بي باندي دخپل ميريزي

---

(۱) الدر المختار على هامش ردالمحتار باب النفقه ج ۱ ص۸۸۹. ط. س. ج۳ ص۵۷۵. ظفير

(۲) مشكوة باب اعلان النكاح وغيره ص۲۷۱. ظفير

(۳) ولذا قيد بالاجنبى اذ لو كان محرما لم يكن لها نفقة لانه ليس لها الامتناع (رد المحتار باب النفقه ج۲ ص۸۹۱. ط. س. ج۳ ص۵۷۶). ظفير

(۴) لا نفقة لاحدى عشرة الخ وخارجة من بيته بغير حق وهى الناشزة حتى تعود (الدر المختار على هامش رد المحتار باب النفقه ج۲ ص۸۹۰. ط. س. ج۳ ص۵۷۵). ظفير

زوي سره الزام ولګوی لیکن خپله یې یوه واقعه چه په هغې سره ثبوت په پوره طریقې سره حاصل سي نه ده لیدلي او څومره قدر واقعه چه یې لیدلي ده هغه علماء کرامو دثبوت دالزام دپاره کافي ونه ګڼله او دغه زنانه په نکاح کي قائمه پاته سوه لیکن دغه سړي پرخپل شك باندي قائم دي او دکم وخت څخه چه ده ته دا شبه سویده بې بې یې معلقه پریښوولي ده که چیري دا خپلي بې بې ته طلاق ورکړي نو ددغه مظلومي بې بې خرڅ او خوراك چه دکله څخه یې دا معلقه پریښوولي ده دخاوند پرذمه به وي او که نه؟ چه دهغې تعین دنکاح په وخت پنځلس روپی ماهانه سوی دي؟

جواب: مقرره نفقه دخاوند پر ذمه دمذکوره مودې واجب الادا ده کما فی الدر المختار: والنفقة لا تصیر دینًا الا بالقضاء او الرضاء ای اصطلاحاً علی قدر معین الخ. (۱)

داولاد نفقه: **سوال**: (۱۳۳۳) او آیا ددي ددرو واړو اولاد خرڅ او خوراك تر اوسه پوري او آینده به دخاوند پرذمه وي اوکه نه؟

جواب: دهرو درو واړو اولاد نفقه ددوی دپلار پرذمه یعني ددغه زنانه پرخاوند لازمه ده قال فی الدر المختار وتفرض النفقة الخ لزوجة الغائب وطفله (۲) الخ وایضا فیه وتجب لطفله یعم الانثی والجمع الخ (۳). فقط

دزچه خانه نفقه: **سوال**: (۱۳۳۴) په زچه خانی کي چه کم مصارف وسي هغه دخاوند پر ذمه دي اوکه نه؟

جواب: هغه مصارف هم دخاوند پر ذمه دي.

دمهر اداینګي: **سوال**: (۱۳۳۵) دمهر چه کم تعداد مقرر کړل سوی وو دهغه ادا کول دخاوند پرذمه ضروري دي که نه؟ که زباني وي اوکه تحریري ځکه چه دنکاح په وخت یو زر معجل او زر موجل او زیور بخښل سوي دي، تحریر کړل سول او یو مکان قیمتي دپنځو سوو روپو زباني وعده کړل سوی وو چه په تحریر کي نه دي راغلي ګواهان یې موجود دي؟

جواب: دطلاق څخه وروسته چه کم مهر موجل وي هغه هم معجل کیږي لهذا دطلاق ورکولو څخه وروسته کل مهر دخاوند پرذمه واجب الادا دي قال فی ردالمحتار ناقلاً عن الخلاصة وبالطلاق یتعجل المؤجل الخ. (۴)

---

(۱) الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب النفقه ج۲ ص۹۵۲. ط. س. ج۳ ص۵۹۴. ظفیر
(۲) الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب النفقه ج۲ ص۹۱۲. ط. س. ج۳ ص۶۰۴. ظفیر
(۳) ایضاً ج ۲ ص۹۲۳ ط. س. ج۳ ص۶۱۲. ظفیر
(۴) رد المحتار باب المهر ج۲ ص۴۹۳. ط. س. ج۳ ص۹۴۴. ظفیر

دبي بي دنفقي مقدار: **سوال**: (۱/۱۳۳۲) دبي بي نفقه چه خاوند غني دي او بي بي مسکينه وي څومره به وي او مفتي به قول په دي باره کي څه دی؟

دنفقي څخه زيات رقم چه دبي بي سره جمع وي: **سوال**: (۲/۱۳۳۲) زيد خپلی بي بي ته دخپلي پوره تنخواه څخه چه ۵۰۰ روپی ماهانه وه ددولسو کالو څخه ورکوله او دغه رقم ددي او دده دعيال دنفقی څخه ډير زيات وو بي بي دهغی څخه يو معتدبه رقم منفي کړی، نو دا رقم دزيد ملکيت دي که دبي بي؟ او زيد ترپنځو کالو پوری خپلی بي بي ته دا نه دي ويلي چه باقي رقم دي په مهر کي حساب کړل سي؟

جواب: (۱) په درمختارکي دي فتستحق النفقة بقدر حالهما به يفتی ويخاطب بقدر وسعه وفی رد المحتار قال فی البحر واتفقوا علی وجوب نفقة الموسرين اذا کانا موسرين وعلی نفقه المعسر اذا کانا معسرين وانما الاختلاف فيما اذا کان احدهما موسرًا والاخر معسراً فعلی الظاهر الرواية الاعتبار لحال الرجل فانکان موسراً وهی معسرة فعليه نفقة الموسرين وفی عکسه نفقة المعسرين واما علی المفتی به فتجب نفقة الوسط فی المسئلتين وهو فوق نفقة المعسرة ودون نفقة الموسرة [1] نو دمفتي به قول مطابق په دي صورت کي به ددرميانه درجی نفقه دخاوند پرذمه لازمه وي ددي مقدار به دهری زماني دنرخ او ګرانی په اعتبار سره مقرر کيږي مثلاً که چيري دادني درجي نفقه لس روپی ماهانه او اعلي درجی شل روپی وي نو درميانه به پنځلس روپی وي او دبچي خرڅ به دهغه دخرڅ په اندازه او دحاجت په اندازه متعين کيږي. فقط

جواب: (۲) په دي صورت کي که چيري دزيد نيت دا وي چه کم قسم ددي رقم څخه دنفقي څخه وروسته پاته وي هغه هم دزوجي مملوك دي نو مالك ددغه باقي مانده رقم زوجه ده اوکه چيري دهغي مالك جوړول يي مقصود نه وي نو دغه زيات رقم مملوك دزيد دی. فقط

دباطلي نکاح نفقه: **سوال**: (۱۳۳۷) زيد دهندي سره نکاح وکړه څه وخت وروسته يي هنده بد چلنه وليده نو زيد ديته طلاق ورکول وغوښتل زيد کاغذ واخيستی په عرض نويس سره يي طلاق نامه وليکله اقرار يي دا وليکی که چيري هنده دزيد زيورات چه دهندي سره دي زيد ته ورواپس کړل او دمهر دمعافي اقرار نامه وليکي نو زيد به هنده ته دګواهانو مخامخ طلاق شرعي ورکړي او آزاده به يی کړي ليکن کله چه طلاقنامه وليکل سوه نو ترډغه وخته پوری دزيد دستخط نه وو سوی هندي دمهر دواپس ورکولو او

---

[1] ردالمحتار باب النفقه ج۲ ص۸۸۸. ط. س. ج۳ ص۵۷۴. ظفير

دمهر دمعافي داقرار نامي دليكلو ښځه انكار وكی چه په هغه باندي زيد نه طلاقنامه مكمله كړه چي هندي ته يې وركړي او نه يې په ژبه طلاق وركړی هنده دڅلور پنځه كاله اواره ګرځيدو ښځه وروسته دبكر سره نكاح وكړه دبد چلنۍ په وجه بكر ورلره هم طلاق وركړی آيا هنده دبكر ښځه دمهر او دعدت دورځو دنفقی اخيستلو مستحقه كيدي سي اوكه نه؟ بكر دهندي دفريب ښځه ناخبره وو دبكر څه ګناه وسوه اړكه نه؟

جواب: دزيد دطرف ښځه پرهنده باندي په دي صورت كي طلاق واقع نه سو ځكه چه هنده په خپل اقرار باندي قائمه پاته نه سوه نو دزيد دطرف ښځه هم طلاق واقع نه سو او چه كله هنده مطلقه نه سوه نو دبكر سره يې نكاح صحيح نه سوه اوچه كله نكاح ونه سوه نو دبكر ښځه دنفقی او دمهر هم مطالبه نه سي كولي (١) او بكرته چونكه دهندي دفريب څه پته نه سوه معلومه نو په دي وجه هغه ګناه ګار نه سو. فقط

خاوند چه كله خپله بي بي رانه ولي نو ددي نفقه دخاوند پرذمه ده: **سوال**: (۱۳۳۸) ديو سړي نكاح ديوي ښځي سره وسوه تردوو كالو پوري تقريبًا په خپلو كي په اتفاق سره اوسيدل او يو هلك پيدا سو ددي ښځه وروسته دخاوند په رضا سره زوجه دخپلو والدينو كره ولاړه او هلته اوسيده بيا خاوند كله هم را ونه غوښته دزوجی او ددي والدينو دتقاضی باوجود خاوند دراوستلو دپاره رانغی اونه يې ورته دراتلو اجازت وركی او ددي والدينو په دغه وخت كي دا وغوښتل چه يا خو دي خپله زوجه را وبلي يا دي دلته اوسيږي او خرڅ او خوراك دي وركوي ليكن خاوند په هيڅ امر باندي نه راضي كيدی نو په دي صورت كي زنانه دنفقې مطالبه كولي سي اوكه نه؟

جواب: په دي صورت ددغه ښځي نفقه دخاوند پرذمه لازمه ده ځكه چه دزوجي دطرفه هيڅ نشوز نه دی سوی په درمختار كي دي: فتجب ولو هی فی بيت ابيها اذا لم يطالبها الزوج بالنقلة به يفتی وكذا اذا طالبها ولم تمتنع الخ (٢) نو زنانه دنالش وغيره په ذريعه نفقه اخستي سي. فقط

چه كمه بي بي وتښتي او دخاوند روپي واخلي ددي نفقه: **سوال**: (۱۳۳۹) دزيد منكوحه ښځه دخپل خاوند داجازت ښځه بغير بې له څه وجي ناڅاپه شپږ سوه روپی مال واخستی مفروره سوه چه دهغې اتلس كاله تير سول نن هغه ددومره اندازه وخت ښځه وروسته دماهواری خرڅ طلبګاره ده آيا زيد دخرڅ كفيل كيدي سي اوكه نه؟

---

(١) اما نكاح منكوحة الغير الخ فلم يقل احد بجوازه فلم ينعقد اصلا (ردالمحتار باب العدة ج۲ ص۸۳۵. ط. س. ج۳ ص۵۱۲). ظفير

(٢) الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب النفقه ج۲ ص۸۸۹. ط. س. ج۳ ص۵۷۵. ظفير

جواب: په درمختار باب النفقه کي دي: لا نفقة الخ الخارجة من بيته بغير حق وهی الناشزه الخ (۱) ددي عبارت څخه واضحه ده چه دغه زنانه نافرمانه ده او ددي نفقه دخاوند پرذمه نه ده دعوه ددي باطله ده.

دتيري سوی زماني خرڅ به نه ورکول کيږي: **سوال**: (۱۳۴۰) مذکوره زناني تر اتلسو کالو پوري انجوني دزيد څخه پتيی وساتلی په دي صورت کي زيد دانجونو دخرڅ ذمه دارکيدی سي اوکه نه؟

جواب: دتيری سوی زماني خرڅ به نه ورکول کيږي قال فی الدرالمختار والنفقة لا تصير ديناً الا بالقضاء او الرضاء في ردالمحتار ثم اعلم ان المراد بالنفقة نفقة الزوجة بخلاف نفقلأ القريب فانها تصر ديناً ولو بعد القضاء او الرضاء حتی لو مضت مدةً بعدهما تسقط کما ياتی الخ (۲). فقط

بي اجازته چه کله په عدت کي ولاړه سي: **سوال**: (۱۳۴۱) هندي ته زيد طلاق ورکړی هغه دزيد څخه دګناه دبيري دوجي دخپل پلار کره ولاړه نو آيا دعدت دزماني نفقه دزيد پرذمه واجب ده او دطلاق څخه وروسته چه کم هلك دزيد څخه پيدا سو دهغه نفقه هم زيد هندي ته نه ورکوي، څه حکم دی؟

جواب: نفقه دعدت دمطلقی دپاره واجبيږي او دخاوند دنافرمانی په وجه ساقطيږي، په شامي کي دي: ونفقة العدة کنفقة النکاح وفی الذخيرة وتسقط بالنشوز الخ (۳) باب النفقة جلد ثانی شامی ص۶۲۹، وفی الدرالمختار لا نفقة الخ لخارجة من بيته بغير حق الخ (۴) او چونکه په صورت مسئوله کي په عدت کي وتل دمطلقي بي عذره دي لهذا نفقه ددي ساقطيږي او هلك چه دطلاق څخه وروسته پيدا سو نسب دده دزيد څخه ثابت دي يعني په هغه موده کي پيدا سو چه نسب دده دزيد څخه ثابتيږي نو نفقه دده هم دپلار پرذمه ده په شامي کي دي: قال فی البحر وعلی هذا يجب علی الاب ثلثة اجرة الرضاع واجرة الحضانة ونفقة الولد الخ (۵) ص۶۳۷ جلد ثاني. فقط

دتيرو سوو ورځو نفقه پرخاوند باندي واجبه نه ده: **سوال**: (۱۳۴۲) محمد خليل خاوند دمسمات رحمت په دواړو کي اتفاق نه وو ددي وجي محمد خليل خپله مذکوره بي بي

(۱) ايضاً ج۲ ص۸۸۹ – ۸۹۰. ط. س. ج۳ ص۵۷۶. ظفير
(۲) رد المحتار باب النفقة مطلب لا تصير النفقة دينا الا بالقضاء ج۲ ص۹۰۷. ط. س. ج۳ ص۵۹۴. ظفير
(۳) ردالمحتار باب النفقة تحت قوله وتجب لمطلقة الرجعی والبائن مطلب فی نفقة المطلقة ج۲ ص۹۲۱. ظفير
(۴) الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب النفقة ج۲ ص۸۸۹ – ۸۹۰. ظفير
(۵) ردالمحتار. ظفير

ددي دوالدينو كور ته واستوله او هغه تر شلو ورځو پوري دوالدينو په كوركي وه په دي مينځ كي محمد خليل خپلي بي بي ته هيڅ نفقه هم ورنكړه نو شرعًا زوجه مذكوره دخپل خاوند محمدخليل څخه دتيري سوي مياشتي دورځودنفقه اخيستلومستحقه ده اوكه نه؟

جواب: والنفقة لاتصير دينًا الا بالقضاء او الرضاء درمختار (۱) ددې عبارت څخه معلومه سوه چه دتيري سوي زماني نفقه دقاضي دحكم څخه بغير يا پريو مقدار معين باندي په صلح كولو سره نه لازميږي. فقط

دخور نفقه پر ورونو باندي: **سوال**: (**۱۳۴۳**) زيد انتقال وكی يوه نابالغه انجلۍ يو عيسي ورور او يو اخيافي ورور يې پريښودل نو عند الشرع دانجلۍ نفقه او دنكاح اجازت دچا پرذمه واجب دي؟

جواب: انجلۍ كه نابالغه وي يا بالغه كه چيري هغه محتاجه وي نفقه ددي په حالت مذكوره كي پر دواړو ورونو باندي دميراث په اندازه و اجبه ده شپږمه حصه پراخيافي ورور باندي او باقي پرعيسٰي ورور باندي چه دميراث حساب هم دغسی دي صرح به فی الدر المختار بعد قوله بقدر الارث الخ ولو اخوة متفرقين فسدسها على الاخ لام والباقى على الشقيق كارثه الخ (۲) او دنكاح ولايت دعصوبت په اعتبار دي لهذا دنكاح ولي دنابالغي په دي صورت كي عيسٰي ورور دي كما فى الدرالمختار: والولى فى النكاح لا المال العصوبة بنفسه الخ على ترتيب الارث والحجب (۳). فقط

دزيد په وعده نه پوره كولو باندي بي بي دخپل خاوند څخه جدا نه سي پاته كيدي: **سوال**: (**۱۳۴۴**) زيد دهندي سره واده كول غواړي دزيد نوري بيبياني هم موجودي دي دهندي مور اوپلار دزيد څخه دا خواهش كوي چه هغه دخپل جايداد يوه حصه دهندي په نوم كړي چه دآينده جګړو احتمال پاته نه سي زيد يوه اقرار نامه دهندي په حق ليكي چه چونكه زما څخه دا خواهش كړل سوی دي چه تر هغه وخته پوري چه زه يو مكان دلسو زرو روپو او دغه ډول دخپل ټول جايداد منقوله څخه نيمه حصه دهندي په نوم هبه نه كړم ازدواج به ددي سره نه كيږي لهذا زه دهوش او حواس په ثبات سره بغير دجبر او اكراه اقرار كوم چه مكان نمبر فلاني چه دفلاني مملوكه دي چه دمذكوره مكان چه داوسيدو درقم په فورًا وصولولو سره يو بل مكان يا بل يو جايداد ددي دزړه دغوښتني موافق يا همدغه مرهونه مكان دي ته به وركوم او ددي په حق كي به يې هبه كوم ديته به

(۱) الدر المختار على هامش رد المحتار باب النفقة مطلب لا تصير النفقة ديناً ج۲ ص۹۰۲. ظفير
(۲) الدر المختار على هامش ردالمحتار باب النفقة ج۲ ص۹۴۵. ظفير
(۳) الدر المختار على هامش ردالمحتار باب الولى ج۲ ص۴۲۷. ظفير

ټول مالکانه حقوق پردغه دلسو زرو روپو په اخستل سوی جایداد باندي حاصل سي اوکه چیري په مستوراتو کي موافقت ونه سي نو په جلا مکان کي به یې اوسوم ددې څخه علاوه مي خپل ټول مسکونه جایداد او دذاتي مال نیمه حصه چه دهغو تفصیل په دغه اقرار نامه کي درج دي دمسماة هنده په حق کي هبه کړه. او ټول مالکانه حقوق چه ماته ددی متعلق حاصل وه هغه په دي ذریعه دمسماة پر ذات باندي منتقل کړل سوه چونکه زما ازدواج پردي شرط باندي موقوف وو لهذا ما په خپله خوشحالی او دنورو وارثانو په رضامندي دا تحریر ولیکلی، ددي اقرار په اعتماد باندي دزید سره دهندي نکاح کیږي او دهندي څخه اولاد هم پیدا سوی دي لیکن دزید دتقاضا په وصف سره ددغه اقرار نامي په موجب عمل نه کوي ددي وجي هنده دخپل مور او پلار کورته راځي اوکښیني، نو آیا زید ته ددغه اقرار نامي په موجب ترعمل نه کولو پوری دهندي دحق طلب کیدی سي اوکه نه او هندي بي بي ته ددعوی دطلب په صورت کي دا حق دامتناع داصرار حاصل دي که نه؟ چه ترڅو پوری زید دخپل مخکښي اقرار موافق یعني داقرار نامه په موجب تعمیل ونه کړي زید دبي بي دحق دطلب څخه ممتنع کیدی نه سي او په داسی حالت کي په دي وصف سره چه هنده دخپل مور اوپلار سره پاته سي پرزید باندي دهندي نفقه واجب الادا ده که نه؟

جواب: مهر معجل که چیري خاوند ورنه کړي نو ددي په وجه زوجه خپل نفس دخاوند څخه بندولي سي علاوه دمهر څخه چه کمه وعده خاوند دمکان جایداد وغیره ورکولو کړیده یا اقرار نامه یې لیکلي ده نو دهغی دنه پوره کولو په وجه زوجه خپل نفس نه سي بندولي البته دمهر نه ورکولو په وجه که چیري زنانه دخاوند کورته ولاړه نه سي نو نفقه نه ساقطیږي په خلاف دصورت مذکوره چه که چیري دا وعده دمکان وغیره دهبه کولو څخه علاوه دمهر وي نو دمکان دوعدې دنه پوره کولو په وجه زوجه خپل نفس نه سي بندولي، قال فی الدر المختار: ولو منعت نفسها للمهر الخ لانه منع بحق فتستحق النفقة الخ ولو هی فی بیت ابیها اذا لم یطالبها الزوج بالنقلة بة یفتی وکذا اذا طالبها ولم تمتنع او امتنعت للمهر الخ. [1] فقط

<u>دنفقي دعوي پرخاوند باندي</u>: **سوال**: (۱۳۴۵) دیوي زنانه دنکاح دیارلس کاله وسول ددي خاوند تر ننه پوري په هیڅ طریقه ددي خبرګیر نه دي نه ډوډی او کپړی ورکوي او نه ورسره بیده کیږي ددري قوسه په فاصله باندي وي اونه طلاق ورکوي دغه مذکوره زنانه

---

[1] الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب النفقه ج۲ ص۸۸۸ – ۸۸۹. ط. س. ج۳ ص۵۷۵. ظفیر

خپله نکاح بل ځای کولي سي اوکه نه؟
جواب: دطلاق څخه بغیر بل ځای نکاح نه سي کولي ([1]) لیکن دنفقی دعوه دي وکړي او دسرکار په حکم دي دهغه څخه کپړي او خرڅ او خوراك وصول کړي. فقط
چه کله والدین انجلۍ دخاوند کره ونه لیږي: **سوال**: (۱۳۴۶) که چیري مور او پلار انجلۍ دخاوند کور ته ونه لیږي او انجلۍ دوالدینو دعدم رضا په وجه دخاوند کره دتګ څخه انکار وکړي نو دخاوند پر ذمه به نفقه واجب وي اوکه نه؟
جواب: په دي صورت کي به نفقه ددی دخاوند په ذمه نه وي او دابه ګناهګاره وي. ([2]) فقط
دنفقي دنه ادا کولو په وجه جداوالي نسته: **سوال**: (۱۳۴۷) دښځي او خاوند تر مینځ انتهایی مخالفت پیدا سوي دي دزنانو وارثانو سره دخاوند دناقابل برداشت جبر اوتعدي او دخرڅ او خوراك دخبر نه اخیستو ګواهان موجود دي په دي وجه زنانه او دهغه وارثان دزوجینو تر مینځ تفریق کول غواړي په دي صورت کي څه حکم دي؟
جواب: زموږ په مذهب کي دنفقه نه ورکولو په وجه تفریق بین الزوجین نه سي کیدی البته پرخاوند باندي دنفقی نالش کیدی سي او دتکلیف دلیري کولو طریقه دي دسرکار په ذریعه وکړل سي. ([3])
چه کمه زنانه دکوشش باوجود دخاوند کورته نه راځي دهغي نفقه واجبه نه ده: **سوال**: (۱۳۴۸) دیو سړي بي بي دخپل مور اوپلار سره اوسیږي اوخاوند هر وخت کوشش کوي چه زما بي بي زما سره واوسي لیکن هغه په هیڅ طریقه دخاوند سره نه اوسیږي او ددي سره دوه بچیان هم دي چه دغه بچیان هم پلار ته نه لیږي او په عدالت سره دي شپږ روپی ماهانه دخاوند څخه اخیستل مقرر کړي دي خاوند مجبوره سو نو دویمه نکاح یې وکړه په دي صورت کي شرعًا ددغه زنانه نفقه دخاوند پرذمه واجب ده اوکه نه؟ او مسمات دخپل ځان دخطری په وجه مبلغ اووه روپی دخاوند څخه طلب کوي؟
جواب: په دي صورت کي دغه بي بي نفقه دخاوند پرذمه واجب نه ده ځکه چه دا نافرمانه

([1]) اما نکاح منکوحة الغیر ومعتدته الخ لم یقل احد بجوازه فلم ینعقد اصلا (ردالمحتار باب المهر ج۲ ص۴۸۲، ط. س. ج۳ ص۵۲۱). ظفیر
([2]) لا نفقة الخ خارجة من بیته بغیر حق وهی الناشزة حتی تعود (الدر المختار علی هامش رد المحتار باب النفقه ج۲ ص ۸۹۰. ط. س ج۳ ص۵۷۲). ظفیر
([3]) ولا یفرق بینهما لعجزه عنها بانواعها الثلاثة ولا بعدم ایفائه (درمختار) قوله بانواعها الثلاثة وهی ماکول وملبوس ومسکن (ردالمحتار ج۲ ص۹۰۳) اوس دښځو دمتعنت دپاره دتفریق صورت را ایستل سویدي وګوری: الحلیة الناجزة للتهانوی. ط.س. ط. س. ج۳ ص۵۹۰). ظفیر

ده او دنافرماني نفقه دخاوند دذمي څخه ساقطيږي: والناشزة لا نفقة لها وهى اللتى خرجت من منزل الزوج بغير اذنه بغير حق فتاوى قاضى خان (۱) وان نشزت فلا نفقة لها (هدايه) (۲) او دښځي دا مطالبه په شرعي حيثيت سره ناجائز او قابل قبول نه ده. فقط

چه کم خاوند نه نفقه ورکوی او نه يې بيايي هغه به څه کوی؟ سوال: (۱۳۴۹) دسوال خلاصه دا ده چه يو سړي خپلی بي بي ته نه خرڅ او خوراك ورکوي او نه طلاق ورکوي خپله يې دويمه نکاح کړيده په دي صورت کي زنانه دمهر مؤجل او دنفقی دعوي کولي سي که نه او تفريق کيدی سي اوکه نه؟

جواب: دحنفيانو مذهب په دي صورت کي دا دي چه دطلاق ورکولو څخه بغير تفريق نه سي کيدی او دويمه نکاح دانجلۍ نه سي کيدی چه څه رنګه وي ددي دخاوند څخه دي طلاق واخستل سي اکراه او جبر دي پر وکړي که چيري دهغه څخه طلاق واخستل سي او دطلاق څخه وروسته به دمهر مؤجل دوصول دعوي هم دښځي دطرف څخه وکړل سي او دتيري سوي نفقی دعوی نه سي کيدی چه کله دحاکم دطرف څخه ماهانه نفقه وغيره مقرر کړل سوي نه وي، هکذا في الدرالمختار. (۳)

چه کله يې خاوند په خپله نه بيايي نوير ده باندي نفقه واجب ده: سوال: (۱۳۵۰) هنده دزيد بي بي دخپلی کوچنی خور په واده کي دخسرګنی څخه رخصت سوه دمور اوپلار کورته راغله دتقريب څخه وروسته زيد دهندي درخصتۍ څخه انکاري سو او بالکل يې تعلق پرې کړی هندي په عدالت کي دخرڅ او خوراك دعوي وکړه زيد جواب ورکی چه هنده بدچلنه ده ماته ددي ضرورت نسته عدالت دا فيصله وکړه چه هنده ضرور بدچلنه ده په داسي صورت کي هغه دخوراك او کپړي دخپل خاوند زيد څخه هيڅکله داخيستو مستحقه نه سي کيدي په داسي صورت کي پرهنده باندي طلاق و اقع سو اوکه نه او دزيد څخه مهر وصولولي سي اوکه نه؟

جواب: په دي صورت کي شرعًا دهندي نفقه دزيد پرذمه واجب ده ځکه چه هنده دخاوند په اجازت سره دخپل مور او پلار کورته راغله او بيا زيد دا خپل کورته رانه وسته با وجود ددي چه هنده دخاوند کورته دتګ څخه انکارنه کوي نوپه دي صورت کي نافرمانه نه ده (۴) اودخاوند په دغه دعوه کولو سره چه هنده بدچلنه سوی ده اوپه عدالت کي ددي

---

(۱) فتاوى قاضى خان باب النفقه مصرى ج۱ ص۳۲۱. ظفير

(۲) هدايه باب النفقة ج۲ ص۴۱۸. ظفير

(۳) والنفقة لا تصير دينا الا بالقضاء او الرضاء (الدرالمختار على هامش رد المحتار باب النفقة ج۲ ص۹۰۷. ط. س. ج۳ ص۵۹۴). ظفير

(۴) فتستحق النفقة بقدر حالهما الخ ولو هى فى بيت ابيها اذا لم يطالبها الزوج بالنقلة به يفتى (الدر المختار على =

موافق په فیصله کیدوسره پرهنده باندي طلاق واقع نه سو او هندي ته په موجوده حالت کي دویمه نکاح ناجائز ده او مهر موجل دطلاق څخه بغیر نه سي اخستي. فقط

چه کمه زنانه دخپل خاوند سره نه اوسیږي دهغې نفقه واجب نه ده: سوال: (۱۳۵۱) دزید منکوحه دزید په کورکي نه اوسیږي او دشنیع کار مرتکب ده ددي خرڅ او خوراك دزید پرذمه واجب دی اوکه نه؟

جواب: چه کمه ښځه دخاوند په کور کي نه اوسیږي او نافرماني کوي هغه ناشزه او نافرمانه ده دداسي ښځي خرڅ او خوراك دخاوند دذمې څخه ساقطیږي په درمختار کي دي: لانفقة لاحد عشر الی ان قال وخارجة من بیته بغیر حق وهی ناشزة الخ [1] او په درمختارکي یی دا لیکلي دي چه که چیري دیو سړي ښځه فاجره وي نو هغی ته طلاق ورکول واجب نه دي البته که چیري هغه باوجود دپوهه کولو او تنبیه کولو سره سمه نه سي او دخپلو حرکاتو څخه منع نه سي نو بیا طلاق ورکول پکار دي لیس علی الزوج تطلیق الفاجرة [2]. فقط

دتیرو سوو کلونو نفقه پرخاوند باندي واجب نه ده: سوال: (۱۳۵۲) دزید او هندي په کم عمری کي ددوی والدینو نکاح وکړه دنکاح څخه دولس کاله وروسته دهندي مور هندي ته رخصتي ورکړه دوې یا یوه میاشت وروسته یې هنده بیا بوتله اوس په دویم ځل چه کله دزید خپلوان دهندي دراوستلو دپاره ولاړل نو اوس ددي والدین وایی چه ددولسو کالو نفقه چه دزید پرذمه ده هغه ادا کړي نو بیایي بیولی سی نو آیا په دي صورت کي پرزید باندي دتیرو سوو کلونو نفقه واجبیږي اوکه نه اوکه واجب وي نو پوره اوکه نیمه؟

جواب: په درمختار کي دي: لا تصیر النفقة دینًا الا بالقضاء او الرضاء الخ [3] یعني نفقه دتیری سوی زماني دخاوند پرذمه نه واجبیږي دقاضي دحکم څخه بغیر یا درضامندي څخه بغیر ددي وجي دهندي والدین ددولسوکالو نفقه دزید څخه نه سي اخستي او دا عذر ددوي به مسموع نه وي اوکه هنده دخاوند درضا څخه بغیر دوالدینو سره اوسي نو دا به ناشزه وي آینده نفقه به هم دخاوند دذمې څخه ساقطه سي. فقط

که دمهر دادایګی طاقت نه وي نو مهلت دي ورکړل سي او نفقه واجب ده: سوال: (۱۳۵۳) دیوي زنانه او نارینه نکاح وسوه چه ددوی مهر مبلغ یو زر روپی مقرر کړل سو په دي

= هامش رد المحتار باب النفقة ج۲ ص۸۸۹. ط. س. ج۳ ص۵۷۴). ظفیر

[1] الدر المختار علی هامش ردالمحتار باب النفقة ج۲ ص۸۸۹ – ۸۹۰. ط. س. ج۳ ص۵۷۶. ظفیر

[2] ایضا باب المحرمات ج۲ ص۴۰۲. ط. س. ج۳ ص۵۰. ظفیر

[3] الدر المختار علی هامش رد المحتار باب النفقه ج۲ ص۹۰۷. ط. س. ج۳ ص۵۹۴. ظفیر

غرض سره چه پرخاوند باندي زور وي بي بي دخپل خاوند كور ته ولاړه دمهر ادا كولو طاقت يې نسته او بي بي معاف كول نه كوي په دي صورت كي مسئله څه اجازت وركوي؟ بغير دصفايي دمهر څخه دواړو اوسيدل شروع كړل او تمام خرچ خاوند برداشت كړي نو په دي صورت كي پرزنانه باندي دسود گناه خو نسته يا خو به سود نه ورته ويل كيږي؟

جواب: چه كله په خاوند كي قدرت او وسعت دمهر ادا كولو نسته نو دلته به شرعًا اجازت وركول كيږي لكه څه رنګه چه الله تعالي فرمايلي دي: وان كان ذو عسرة فنظرة الى ميسرة (١) الايه، او دمهر دقرض دادا كولو څخه بغير او دمعاف كولو څخه بغير دخاوند خرچ او خوراك وركول خيلى بي بي ته سود نه دي بلكه په نفقه نه وركولو سره به خاوند ګناهګار وي څكه چه دخاوند پرذمه دمهر دقرض څخه علاوه دبي بي خرچ او خوراك هم واجبيږي (٢) او پر خاوند باندي دزور اچولو دوجي هم زيات مهر مقرر كول جائز دي. فقط

دعدت نفقه پرخاوند واجب ده: **سوال**: (١٣٥۴) زيد هندي ته طلاق وركړى او دخرچي په عدت كي وعده دادايګي كوي ليكن وعده يې خلاف ده چونكه ملازم كسبكار سړي دي ددي وجي دملازمت رقم خپله وصولوي آيا زيد په داسي كار باندي مجبوريدى سي اوكه نه؟

جواب: پرزيد باندي دعدت نفقه واجبه ده او چه كله په زيد كي دادا كولو طاقت او وسعت سته نو دي به يې پر ادا كولو باندي مجبوره كيږي. (٣)

كونډه ښځه چي كور خرچ كړي نفقه اخستي سي: **سوال**: (١٣٥٥) ديوي كونډي ښځي خاوند څه جايداد پري ايښى دي نقد يې هيڅ نه دي پريښى آيا كونډه مكان خرچ كړي يا يې په ګروي وركړي خپله ګزاره په كولي سي اوكه نه؟ كه چيري كونډي ته دزكات روپۍ وركړل سي نو جائز دي اوكه نه؟

جواب: دمكان ګروي ساتل او خرڅول دواړه جائز دي شرعًا په هيڅ كار كي ممانعت نسته ليكن مشوره دا ده كه چيري في الحال دخرڅ ضرورت وي او دا اميد وي چه كم وخت دجايداد آمدني راسي نوپه دغه آمدني سره به دمكان ګروي خلاصه كړل سي نو مكان په ګروي وركولى سي كه مكانات متعدد وي، اوكه چيري مكان يو وي نو بيا مكان دي په

---

(١) سورة البقرة ايت نمبر ٢٨٠ ركوع ٣٨. ظفير

(٢) النفقة واجبة للزوجة على زوجها الخ اذا سلمت نفسها الى منزله (هدايه باب النفقه ج٢ ص۴١٧). ظفير

(٣) اذا طلق الرجل امرأته فلها النفقة والسكنى فى عدتها رجعيا كان او بائنا (هدايه باب النفقه ج٢ ص۴٢٣). ظ

ګروي کي نه ايږدي اونه دي خرڅوي بلکه دځنګل مځکه دي ګروي کښيږدي يا دي خرڅه کړي دضرورت په اندازه. فقط

قد تم الجوء الحادی عشر بعون الله تعالی وتوفيقه فی شهر ذی القعده سنة اربع مائة والف علی يد العبد الضعيف محمد ظفير الدين المفتاحی الذی فوض اليه الترتيب والتحشية تحت اشراف صاحب الفضيلة حکيم الاسلام مولانا القاری محمد طيب دامت فيوضه رئيس الجامعة الاسلاميه دارالعلوم ديوبند وياتی الجزء الثانی عشر ان شاءالله تعالی

وصلّی الله تعالی علی أشرف رسله وخاتم أنبيائه سيدنا وحبيبنا ومولانا محمّد وعلی آله واصحابه اجمعين .

التاریخ

الاربعاء، ۲٦ جمادی الاولی، ۱۴۳۰

کمپوزنګ

القاري عبد الاحد الحيدري الحقاني

